

2019
T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

176181

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GENÇ İŞSİZLİĞİ VE GENÇ İŞSİZLİĞİNE YÖNELİK İSTİHDAM POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜLKÜ GÜRÇAĞAN

TEZ DANIŞMANI : PROF. DR. GÜLTEN KUTAL

İSTANBUL-1998

[Handwritten signature]

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	III
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM GENÇLİK VE İŞSİZLİK

A-İŞSİZLİĞE KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM	4
1-İşsizliğin Tanımı	4
2- İşsizlik Psikolojisi	5
3-İşsizlik Türleri	6
B-ÇALIŞMA YAŞAMI AÇISINDAN GENÇLİK KAVRAMI	18
1-Gençliğin Tanımı	18
2-Genç İşgücü	19
3-Gençlerin Çalışma Yaşamına Karşı Tutum ve Davranışları	20
C. İŞSİZLİĞİN SPESİFİK BİR AYRIMI: GENÇ İŞSİZLİĞİ	20
1-Genç İşsizliğinin Tanımı	20
2-Genç İşsizliğinin Nedenleri	21
3-Genç İşsizliğinin Maliyeti	30

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞGÜCÜ - İŞSİZLİK VE GENÇ İŞSİZLİK

A. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GENEL OLARAK İŞSİZLİĞİN VE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	33
1. 1950-1970 Dönemlerinde İşsizlikteki Gelişmeler	33
2. 1970-1980 Dönemindeki Gelişmeler	33
3. 1980- 1990 Yıllarında Meydana Gelen Gelişmeler	38
4. 1990'lı Yıllardan Günümüze Kadar Olan Gelişmeler	42
B. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞSİZLİĞİN GENEL ÖZELLİKLERİ	48
1.Genç İşsizliğinin Yaygınlaşması.....	48

2. Uzun Süreli İşsizlik	52
3. İşsizlikde Bölgesel Farklılıklar	59
4. Küreselleşmenin Etkileri	60
C. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞGÜCÜ	63
1. İşgücünün Yaş Ortalamasına Göre Dağılımı	64
2. İşgücünün Cinsiyete Göre Dağılımı	66
3. İşgücünün Eğitim Seviyesi	67
4. İşgücünün Sektörlere Göre Dağılımı	68
5. Part-Time ve Geçici İşlerde Genç İşgücünün Dağılımı	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GENÇ İŞSİZLİĞİNE YÖNELİK İSTİHDAM POLİTİKALARI

1. Gençlerin Çalışma Yaşamına Entegrasyonu için Eğitim ve Mesleki Eğitim Projeleri	77
2. Gençleri İstihdam Eden İşverenlerin Sosyal Harcamalarında İndirim Uygulayan Projeler	82
3. Gençlerin Kendi İşlerini Kurmalarını Teşvik Eden Projeler	84
4. İşsizlikle Mücadele Fonu	86
5. Gençlere Geçici İstihdam Sağlayan Projeler	88
6. Devlet ve Yöresel Yönetim Yatırımlarını İşsizliğin Yoğun Olduğu Bölgelere Yönelten Projeler	89
7. Gençlere İş Yaratmak Amacıyla Erken Emekliliğe Teşvik Edici Projeler	90
8. İşsizleri İşsizlik Sigortası Kapsamından Çıkartarak İstihdama Yönelten Projeler	92
9. Gençlere İstihdam Garantisi Sağlayan Proje (Hollanda modeli)	93
SONUÇ	95
KAYNAKLAR	99

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: AB'ne Üye Ülkelerde 1970-1980 Yılları Arasındaki İşsizlik Oranları.....	35
Tablo 2: A.B.Ülkelerinde 25 Yaşın Altındaki İşsizlerin Kayıtlı İşsizlere Oranı.....	37
Tablo 3: Bazı AB Ülkelerinde İşsizlik Oranları (1975-1986).....	40
Tablo 4: AB Ülkelerinde Mukayaseli İşsizlik oranları.....	43
Tablo 5: AB ile ABD ve Japonya'daki İşsizlik Oranlarının Karşılaştırılması.....	44
Tablo 6: AB Ülkelerinde 1990-1995 Yılları Arasındaki Genel İşsizlik Oranları.....	46
Tablo 7: AB. Ülkelerinde 1990-1995 Yılları Arasındaki Genç İşsizlik Oranları	47
Tablo 8: Bazı AB Ülkelerinde Toplam İşsizlikte Gençlerin Oranı.....	49
Tablo 9: Bazı AB Ülkelerinde Genç İşsizliğinin Cinsiyet Bakımından Dağılımı.....	51
Tablo 10: AB Ülkelerinde Toplam İşsizler İçinde Uzun Süreli işsizlerin Oranı.....	53
Tablo 11: AB'nde Uzun Dönem İşsizliğinin Yaşlara göre Dağılımı.....	55
Tablo 12: AB'nde Yaşlara Göre İşsizlik Süreleri.....	56
Tablo 13: AB'nde 1990-1995 Yılları Arasında Uzun Süreli İşsizlik Oranları.....	58
Tablo 14: AB'nde Eğitim ve Öğretimdeki Gençlerin Oranı	69
Tablo 15: AB'nde Sivil Aktif Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı.....	70

GİRİŞ

İşsizlik, küresel bir iktisadi ve sosyal politika sorunu olarak günümüzde dünyanın pek çok ülkesini etkisi altına almaya devam etmektedir. Görünüşte işsizlik sorununun diğer toplumsal sorunlar gibi geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelere has bir özellik taşıdığı düşünülse de, özellikle 1970'li yıllarda tüm dünyada yaygınlaşarak artışı ve içinden çıkılmaz bir hal aldığı görülmüştür. Hatta, dünyanın en ileri ekonomilerinde bile yüzde 10'lara varan işsizlik oranları, sorunun çok ciddi boyutta olduğunu göstergesidir. Kaldı ki azgelişmiş ekonomilerde, açık işsizlik oranları daha yüksek oranlarda seyrederken bunun yanında çok yoğun bir gizli işsizlik de ekonomileri yapısal olarak etkilemeyi sürdürmektedir.

Hiç şüphesiz, sorunun 1970'li yıllardan sonra bu şekilde kapsamlı ve dünya ölçeğinde etkili bir hal almasının pek çok nedeni bulunmaktadır. Bunların başında, 1973 sonbaharında ortaya çıkan petrol krizi, hammadde sorunları, demografik nedenler, 1970'lerde başlayan ve 80'li yıllarda giderek hızlanan küreselleşme hareketleri ile hızlanan pek çok alandaki teknolojik ilerlemeler gelmektedir. Önceleri, sermaye ve ticaret bazlı olarak başlayan küreselleşme hareketi kısa bir zaman süreci içerisinde çok boyutlu bir hal almıştır. Zamanla yatırım boyutu ve sosyal boyutu ile de kendini gösteren küreselleşme, günümüzde sınırları daha kolay aşmaya başlamış, insanlığa getirdiği avantajlarla birlikte dezavantajları da toplumların gündemine yerleştirmiştir.

Her tür teknolojik yenilik ve yaşam konforuna ilişkin gelişmeler hemen hemen aynı zamanlarda insanların hizmetine sunulurken, küresel gelişmenin getirdiği dezavantajlar da toplumları rahatsız etmeye başlamıştır. Bu gelişme küresel boyutta en büyük sosyal sorun olarak işsizlik sorununun hemen her boyutuyla dünya ölçeğinde hayat bulmasına neden olmuştur. Küreselleşmenin sınır tanımaz özelliği teknolojiyi hızla tüm ekonomilere, sektörlerle ve tüm üretim süreçlerine sokmaktadır. Bu gelişmenin alternatif maliyeti ise işsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tezimizin kapsamında olan Avrupa Birliği'nde de işsizlik, son yıllarda yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Birlik ortalamasının yüzde 11'lere ulaştığı işsizlik gerçekten

de çok ciddi ve acil önlemler alınması gereken bir hal almıştır. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin gelişmişlik düzeyinin iyi olmasına rağmen sorundan bu denli etkilenmesi, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için işsizliğin ne kadar önemli bir sorun olduğunu daha açık bir şekilde gözler önüne sermiştir.

Hiç şüphesiz ki işsizlik, çalışma çağı içinde bulunan bütün grupları olumsuz yönde etkileyen ve toplum sağlığını bozan, bu nedenle de acil önlemler gerektiren bir sorundur. Bununla birlikte, toplumun daha sağlıklı nesiller yetiştirebilmesi ve geleceğe güvenle bakabilmesi için genç işsizliğine ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir. Duygu, düşünce, davranış ve tutum olarak bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan gençlik dönemi, insan yaşamının en dinamik ve en enerjik dönemidir. Böyle bir dönemde gençlerin işsizlikle karşılaşmasının hem toplumsal hem de bireysel maliyeti çok daha yüksek olmaktadır. Özellikle de 1970'lerden sonra genel işsizlik oranları içinde genç işsizlik oranlarının göreceli olarak bir artış göstermesi nedeniyle, günümüzde pek çok ülkede gençlerin işsizliğine ayrı bir önem verilmektedir.

Bu itibarla biz de tezimizde Avrupa Birliği'nde genç işsizliği ve genç işsizliğine karşı alınacak tedbirleri incelemeye çalıştık. Tezimizin birinci bölümünde genç işsizliği konusunu incelerken, genel olarak işsizlik kavramını ve işsizlik türlerini konuya bir zemin hazırlaması için açıklamaya çalıştık. Yine aynı bölümde genç işsizliğinin nedenlerinden bahsederken ekonomik faktörlere ve demografik faktörlere değindikten sonra yapısal nedenler üzerinde durduk. Konuya devamla, genç işsizliğinin neden olabileceği sorunları incelemeye çalıştık.

Tezimizin ikinci bölümünde, Avrupa Birliği'nde işgücü, işsizlik ve genç işsizliği konusunu inceledik. Bu bağlamda işgücünün yapısal durumunu ortaya koymaya çalıştık.

Üçüncü ve son bölümde ise, AB'nde genç işsizliğine yönelik istihdam politikaları konusunu inceledik. Bu konu kapsamında, gençlerin çalışma hayatına entegrasyonu için eğitim ve mesleki eğitim projeleri, gençleri istihdam eden işverenlerin sosyal harcamalarında indirim uygulayan projeler, gençlerin kendi işlerini kurmalarını teşvik edici projeler, işsizlikle mücadele fonu, gençlere geçici istihdam

sağlayan projeler, devlet ve yöresel yönetim yatırımlarını işsizliğin yoğun olduğu bölgelere yönelten projeler, gençlere iş yaratmak amacıyla erken emekliliğe teşvik edici projeler, işsizlik sigortası yerine istihdama yönelten projeler ve gençlere istihdam garantisi sağlayan Hollanda modelini incelemeye çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENÇLİK VE İŞSİZLİK

A-İŞSİZLİĞE KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM

1-İşsizliğin Tanımı

İşsizlik, çok nedenli ve çok çeşitli bir sosyal sorundur. Hem türleri itibariyle çok çeşitlidir hem de nedenleri çok farklıdır. Diğer sosyal politika sorunlarını bu sorun etkilemekte adeta yönlendirmektedir. Çünkü istihdam sayesinde kişi emeğini gelire dönüştürebilmektedir. Dolayısıyla bir kişinin insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşaması, bu geliriyle hayatını idame ettirmesi ve ailesini geçindirmesi için ilk şart istihdamdır. Dolayısıyla bütün sosyal politikaların gelip düğümlendiği nokta bu noktadır¹. Nitekim işsizlik sorunu tüm dünyada küresel bir iktisadi ve sosyal politika sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nce yapılan genel tanımlamaya göre; işsizlik, çalışma istek ve yeteneğinde olup da piyasadaki mevcut ücret düzeyinden iş aradıkları halde iş bulamayan kişilerin durumunu göstermektedir. Bu tanıma göre bir kişinin işsiz sayılabilmesi için bazı koşulların bulunması gerekir. Bunlardan ilki, kişinin işsizliği kendi seçmemiş olması yani kendi isteği dışında işsiz kalması durumunun varlığıdır. Çalıştığı işyerinin ekonomik nedenlerle işçi çıkarma yoluna gitmesi sonucunda işsiz kalması durumunu örnek olarak verebiliriz. Bununla birlikte, iş uyuşmazlığı, hastalık ve tatil gibi sebeplerle istihdam edilmeyenleri, işsiz kategorisine sokamayız. Böylece işsizlik, ekonomide iş imkanlarının mevcut olmamasından kaynaklanan, işgücünün katlanmak zorunda kaldığı bir boş gezerlik anlamına da gelmektedir². İkincisi, işsiz piyasadaki mevcut ücret düzeyinde çalışma gereksiniminde olması halidir. Başka tip gelirler elde ederek (rant, kira gibi) çalışmayıp istihdam dışında kalan kişi işsiz

¹ Kutal, Metin; Dünyada ve Türkiye’de İşsizlik Sorunu ve Çözüm Yolları Semineri, “Prof..Dr.Metin Kutal’ın Tebliğ’le ilgili değerlendirmesi” Kiplas, Kiplas Yayını -İzmir 1993 s.40.

² Ekin, Nusret; *Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1397,1971,s.28.

sayılmayacaktır³. Buna karşın kendisine çok düşük bir ücretle veya mesleki vasıfları ve yeteneklerine uygun olmayan ya da çok uzak bir yerde iş teklifi yapıldığı için bu işi kabul etmeyen kişiyi işsiz olarak nitelendirmeliyiz⁴. Kişiyi işsiz olarak farz edebilmek için üçüncü koşul ise, aktif olarak iş arama çabası içinde olmasıdır.

Bazı işsizlik tanımlarında, kişiyi işsiz olarak adlandırabilmek için ne kadar süre istihdam dışında kalması gerektiği konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bazılarına göre bir kişinin işsiz sayılabilmesi için, nüfus sayımının yapıldığı gün işsiz olması kıstas alınırken, diğerlerine göre ise belli bir süre işsiz kalmış bulunmak işsiz olarak adlandırmayı gerektirmektedir⁵.

Nitekim, Uluslararası Çalışma Örgütü'nce (ILO) geliştirilen standart işsizlik tanımına göre işsiz kişide şu üç koşul birlikte aranmaktadır;

a) İş yok: Referans döneminde, ücretli ya da ücretsiz veya kar karşılığı hiç bir işte bir saat bile çalışmamış ve bir iş ile bağlantısı da yok,

b) İş arıyor: Kendi hesabına bir iş kurmak ya da ücretli olarak çalışmak amacıyla son altı ay içinde bir iş aramamış,

c) İşbaşı yapmaya hazır: onbeşgün içinde işbaşı yapmasına engel bir hali yok⁶.

2- İşsizlik Psikolojisi

Çalışma istek ve yeteneğinde olup da işsiz kalmak diğer bir deyişle çalışma olanağı bulamamak insan yaşamı üzerinde derin ekonomik, sosyal ve psikolojik etkiler bırakan bir olaydır. Özellikle de ücretli durumunda bulunan kişiler, işsiz kalmanın sonuçlarını çok daha ağır hissetmektedirler⁷.

³ Törüner, Mete-Lordoğlu Kuvvet; **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul: Beta Yayını No:261, Ocak 1991, s.197.

⁴ Zaim, Sabahattin; **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990, s.159

⁵ Serter, Nur; **Genel Olarak ve Türkiye Açısından İstihdam ve Gelişme**: İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3697, 1993, s.5.

⁶ Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları Ekim 1994, Ankara, Yayın No:1876, Haziran -1996, s.2.

⁷ Talas, Cahit; **Sosyal Ekonomi**, Ankara, Sevinç Matbaası, 6.baskı, 1983, s.94.

İşsizliğin sadece ekonomik değil psikolojik sorunlar yaratması yönünden birey ve ailesi üzerinde ayrı bir önemi bulunmaktadır. William Beveridge bu konuda, işsizliğin yarattığı en önemli sorunun maddi refah kaybından daha çok insanlarda yarattığı ruhsal çöküntü nedeniyle oluşan korku ve kin olduğunu açıklamıştır⁸.

Nitekim, işsizlik konusu birçok nedenden dolayı psikologların ilgisini çekmiştir. Onlara göre, işsizlik, işsizin psikolojik durumunda hem kısa vadede, hem de uzun vadede bir bozulmaya yol açacaktır. Örneğin kişinin işsiz kalmasıyla birlikte evlilik hayatında bir takım huzursuzlukların başladığı görülmektedir. Nitekim 1990 yılında yapılan bir çalışmada işsizliğin sonuçları bu durumu göstermiştir. İşsizlik süresinin daha da uzaması durumunda sonuçları çok daha kötü olmaktadır. İşsizliğin psikolojik etkileri, depresyon gibi ruhsal bozukluklardan psikolojik tedavi gerektiren psikosomatik hastalıklara kadar değişebilir. Eğer tedavi edilmez ise ruhsal sorunlar anti sosyal davranış tiplerine yol açabilir. Bunlar muhtemelen eşine ve çocuğuna kötü davranış, alkolizm, uyuşturucu alışkanlığı, hırsızlık ve hatta intihar gibi suç teşkil eden birçok davranış olabilir. Bu tip davranış bozukluklarının nedeni ise psikolojik streştir⁹. Bu nedenle işsizlik sorununu hafife almamak ve işsiz kalanları kendi kaderlerine bırakmamak gereklidir. Zaten çağımızın sosyal devlet anlayışı da bu bağlamda olup, pek çok uluslararası sözleşmede çalışma hakkının yaşama hakkının bir devamı olduğu belirtilmiştir.

3-İşsizlik Türleri

a-Açık İşsizlik

Çalışma istek ve yeteneğinde olup da piyasada mevcut olan ücret düzeyinde iş aradıkları halde iş bulamayanların toplamı açık işsizliği gösterir. Açık işsizlik, işsizlik sorununun en belirgin olarak görülen kısmıdır ve kişinin tam süreli işsiz olması halini ifade eder. Açık işsizliğin nedeni, emek piyasasındaki dalgalanmalar sonucu istihdam hacminde meydana gelen daralmalardır. İstihdam hacmindeki daralmaları ise,

⁸ Lordoğlu, Kuvvet; *Çalışma Ekonomisine Giriş*, Alan Yayıncılık Yayın No:57, İstanbul, Ocak-1986, s.78.

⁹ Winefield, Anthony-Tiggemann, Marika; *Growing Up With Unemployment A Longitudinal Study Of Its Psychological Impact*, Adolescence and Society Series London, 1993, s.18-19.

mevsimlik dalgalanmalar veya konjonktürel dalgalanmalar meydana getirebilmektedir. Aynı şekilde teknolojik gelişmelerin üretime uygulanması veya ülkedeki faktör bileşiminde dengesizlik hali, açık işsizliğin ortaya çıkma nedenleri arasında sayılabilir¹⁰.

Kısacası çok geniş bir kavram olan açık işsizliğin nedenleri kişiden kişiye farklılıklar gösterebileceği gibi, işsiz kalınan süreler, işsizliğin kapsadığı saha bakımından da değişiklikler söz konusu olabilmektedir¹¹. Dolayısıyla farklı faktörlerin etkisiyle farklı şekillerde ortaya çıkan açık işsizliği, genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz.

a1-Mevsimlik İşsizlik

Bazı işkollarında üretim faaliyetinin iklim koşullarına bağlı olması bu işkollarında çalışan kişilerin, mevsim değişimleri nedeniyle maruz kaldıkları işsizlik haline veya sadece belirli mevsimlerde talep edilen mal ve hizmetlerin üretildiği iş kollarında ölü mevsimlerde ortaya çıkan işsizlik haline verilen isimdir. Bu tanımdan yola çıkarak mevsim işsizliğini iki grupta toplayabiliriz. Birincisi, özellikle tarımsal ürünlerin niteliğine bağlı olarak, iklim ve mevsim değişimleri üretim miktarına etki ederek doğrudan doğruya mevsimlik işsizliğe neden olur. Tarım sektöründe, inşaat sektöründe tuğla, kireç vb. gibi taş, toprak ve kum mamullerinin sanayide üretim faaliyetinin tüm yıl boyunca aralıksız olarak devam edememesi, üretimin belirli mevsimlerde durmasına neden olmaktadır.

İkinci grup nedenler ise, daha genel ve mevsim işsizliğine dolaylı yoldan etki eden nedenlerdir. Bunlar sanayinin yapısından kaynaklanan nedenler olup, iş bölümünün gelişmiş olması ile ilgilidir¹². Genellikle tarıma dayalı endüstrilerde görülen mevsimlik çalışmalar ya da turizm sektöründe yaşanan durgun ve ölü dönemlere bağlı olarak ortaya çıkan durumlardır. Örneğin, konserve fabrikaları, tütün, pamuk, üzüm ve incir işletmeleri çoğunlukla mevsimlik çalışmalar yapmaktadırlar. Aynı şekilde yaz

¹⁰ Ekin, Nusret; **Ekonomi Ansiklopedisi**, Paymaş Yayınları, Cilt 1, s.8-9.

¹¹ Serter, Nur; a.g.e.s10.

¹² Kutal, Gülten; **Ekonomi Ansiklopedisi**, Paymaş Yayınları s.939.

veya kış turizmine açık işletmelerde çalışanların diğer mevsimlerde boşta kalmalarına sıkça tanık olunmaktadır¹³.

Aslında mevsim işsizliği, gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya kaldığı bir işsizlik türüdür. Bu ülkelerde genellikle tarım sektörünün hakim olmasından dolayı iklim ve hava koşullarının yeterli olması, tek başına mevsim işsizliğini çözmemektedir. Çünkü tarımsal yapıyı belirleyen iklim dışı faktörler, örneğin bölgenin su dengesi makine ve teçhizat kapasitesi, yeni teknik gelişmelerden yararlanılıp yararlanılmadığı gibi faktörler de mevsim işsizliğini etkileyecektir¹⁴.

Mevsim işsizliğine karşı alınacak önlemler, bu işsizliğin nedenlerini de dikkate alarak belirlememizi gerekli kılar. Böylece tarımsal ürünlerin niteliğine bağlı olarak mevsimlik koşullara göre ortaya çıkan işsizliğe karşı alınacak önlemlerle, genellikle gelişmiş ülkelerde mal talebinde değişiklik yaratan koşullara bağlı olarak ortaya çıkan mevsimlik işsizliğe karşı alınacak önlemler bir birinden farklıdır. Tarımsal işgücünün çoğunlukta olduğu ülkelerde mevsimlik işsizliği giderebilmek için devlet tarafından bir takım önlemler alınması gerekmektedir. Bu önlemler arasında tarımsal sanayinin geliştirilmesi gibi uzun vadeli önlemlerin yanı sıra, küçük ev ve el sanatlarının yaygınlaştırılması, tarım ürünlerinde çeşitliliğin artırılması ve hayvancılığın geliştirilmesi gibi pek çok tedbir sayabiliriz.

Buna karşın, mal ve hizmetlerin talebindeki azalmalar sonucunda oluşan mevsim işsizliğine karşı önlem almada işverenlere pek çok görev düşmektedir. İşverenler, talepte mevsim değişimleri nedeniyle bir azalma olduğu dönemlerde hemen işçi çıkarımına gitmeyip mevcut işlerin mevcut işçilere paylaştırılıp kısa çalışma uygulamasına gitmelidirler. Devletin işverenleri bu konuda desteklemesi gerekmektedir. Bununla birlikte devlet, mevsim işsizliğinin sosyal bakımdan olumsuz etkilerini azaltmak için işsizlik sigortası kurarak işsiz kalanlara asgari bir gelir güvencesi sağlamalıdır¹⁵.

¹³ Koray, Meryem-Topçuoğlu Alper; *Sosyal Politika*, Bursa, Ezgi Kitabevi, 1995, s.92.

¹⁴ Törüner Mete-Lordoğlu Kuvvet; a.g.e.s.212.

¹⁵ Kutal, Gülten; a.g.e.s.939.

a2.Friksiyonel (Arızı) İşsizlik

Bir ekonomide emek arz ve talebi arasında tam bir denge mevcut olsa bile işçilerin yer değiştirmesinden kaynaklanan kısa süreli işsizlik haline friksiyonel (arızı) işsizlik denilir.

Friksiyonel işsizlik, emek mobilitesinin doğal bir sonucudur. Çalışma ve çalıştırma özgürlüğünün bulunduğu bir ekonomi düzeninde emek sahipleri, kendileri için en uygun çalışma koşullarının bulunduğu ve mesleki niteliklerine uygun olan, dolayısıyla daha verimli bir şekilde çalışacakları işyerlerini buluncaya kadar iş değiştirme olanağına sahiptirler. Aynı şekilde işverenler de işyerlerinde daha verimli daha çok vasıfları olan işçileri istihdam etmek için bazı işçilerini işten çıkarabilirler¹⁶. Bu nedenlerden dolayı iş piyasası sürekli hareket halindedir. Bu hareketlilik içinde işçiler, bir işten diğerine geçecekleri zaman iş arama süreleri kadar işsiz olarak kalmaları friksiyonel işsizliği meydana getirecektir.

Friksiyonel işsizlik, toplam talebin kompozisyonunda değişme, işgücü piyasasında ilk kez iş arayanların yetersiz bilgi sahibi olmalarından doğar¹⁷. Dolayısıyla bu tür işsizlik genç işgücü arasında daha yaygındır. Aynı şekilde, yetişkin işgücünün kıdem, ailevi sorumlulukları gibi birçok nedenden dolayı çalıştıkları işyerini pek kolay terkedemedikleri halde genç işgücünün böyle bir sınırlaması yoktur.

Tamamen ölçülmesi söz konusu olmayan friksiyonel işsizliğin işgücü içindeki oranı %3'ü bulması, genellikle iktisatçılar tarafından normal kabul edilmektedir. Sendika çevrelerine göre ise, ideal friksiyonel işsizlik oranı %1-%2 civarında olmalıdır. Fakat genelde %3 den daha fazla yüksek bir oran o ülkede friksiyonel işsizlik oranının yüksek olduğunu gösterir.

Friksiyonel işsizlik oranının yüksek olması, işgücünün gelişmesi ve beşeri sermaye açısından farklı bir önem taşımaktadır. Bu yönü ile çalışanların sık sık iş

¹⁶ Ekin,a.g.e.s.466.

¹⁷ Törüner-Lordoğlu; a.g.e.s207.

değiştirmeleri, şletmelerde içsel eksi ekonomileri ortaya çıkarmaktadır. Ancak işgücünün nitelik düzeyini yükseltecek eğitim faaliyetleri düzenlemek friksiyonel işsizliğin bu tür baskılarını azaltmaya yardımcı olacaktır¹⁸.

Friksiyonel işsizliğı normal sayılabilecek seviyelerde tutabilmek için alınabilecek tedbirlerin başında, istihdam kurumlarının etkinliğini artırmak gelmektedir. Bu istihdam kurumları, iş piyasalarında hangi işkolunda hangi nitelikte işgücüne ihtiyaç duyulduğunu araştırarak iş arayanlarla işçi arayanları en kısa zamanda bir araya getirebilmelidir. Aynı zamanda bu kurumlar, emek piyasasındaki gelişmeleri takip ederek ekonominin gereklerine uygun mesleki eğitim faaliyetlerine yönelmelidir¹⁹.

a3.Konjonktürel (Devri) İşsizlik

İstihdam hacminin konjonktürel dalgalanmalara bağılı olarak daralması sonucunda ortaya çıkan, geçici fakat yaygın bir işsizlik haline konjonktürel işsizlik denilmektedir²⁰.

Belirli bir dönemde ekonomide üretilen mal ve hizmetlere olan talebin düşmesi veya yetersiz kalması, bu mal ve hizmetlerin üretimini azaltmaktadır. Daha düşük üretim daha az sayıda işgücü kullanılmasına ihtiyaç duyacağından, ekonomik yapıdaki bu dalgalanma, konjonktürel (devresel) bir işsizliğe yol açacaktır. Talepte oluşan bu değişikliklere bağılı olarak konjonktürel işsizlik, kısa ya da uzun süreli olabilecektir²¹.

Konjonktürel işsizlik daha çok dayanıklı mallar üreten iş kollarında daha şiddetli hissedilmektedir. Bunun yanında ülkenin çeşitli coğrafi bölgeleri, o bölgedeki sanayinin durumuna göre konjonktürel işsizlikten farklı şekilde etkilenilebilecektir²². Aynı şekilde, bu işsizlikten en çok etkilenen işçiler ise genç işçilerdir. Çalıştıkları işyerlerindeki diğer işçilere göre daha az tecrübe ve kıdeme sahip olmaları, işverenlerin durgunluk ve buhran dönemlerinde işçi çıkarmalarına öncelikle genç işçilerden başlamaları bu durumu doğrulamaktadır.

¹⁸ Törüner-Lordoğlu; a.g.e.208.

¹⁹ Ekin; a.g.e.s.466.

²⁰ Ekin; a.g.e.s.305.

²¹ Törüner-Lordoğlu;a.g.e.s.91.

²² Ekin; a.g.e.305.

Konjonktürel işsizlik, sermaye ve teçhizat bakımından yeterli olan gelişmiş ülkelerde görülebileceği gibi gelişme halindeki ülkelerde de görülebilen bir işsizlik türüdür. Bu işsizlik türünün ortaya çıkışı aslında kapitalist üretim biçiminin yarattığı doğal bir sonuç olarak kabul edilebilir. Özellikle kitle halinde büyük hacimli üretim ve bu üretim düzeyinin gerçekleşmesi için aşırı özendirilmiş bir tüketim mekanizması bulunmaktadır. Halk tüketime özendirilmediği sürece istihdam kapasitesi zayıflayacaktır²³. Bununla birlikte kapitalist bir ekonomide de hükümetlerin alacağı antidepresyonist önlemlerle bu tip işsizliği önleyebilecekleri ya da en azından hafifletebilecekleri kabul edilmektedir.

Kısacası, Keynes'in de ortaya koyduğu gibi devletin talebi canlandıracak kamu harcamalarıyla toplam talebi yükseltmesi, işsizlik sorununun çözülmesinde başvurulabilecek önemli bir yol olmaktadır. Konjonktürel işsizlikte devletin ekonomik yaşama etkin müdahalesi ve çeşitli politikaları bu işsizliğin önlenmesinde başlıca rolü oynamaktadır²⁴.

a4. Teknolojik İşsizlik

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak işgücü yerine makinenin tercih edilmesi sonucunda ortaya çıkan işsizlik haline verilen isimdir. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan makineleşme ve otomasyon, süreklilik gösteren fakat ekonominin tümünü kapsamayan teknolojik işsizliğe yol açmaktadır.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin üretime uygulanması sonucunda, bu teknik bilgilere sahip nitelikli işçilere ihtiyaç duyulmaktadır. Eski teknoloji ile çalışan vasıflı işçiler adeta vasıfsız hale gelmekte ve işlerini kaybetmektedirler. Ancak teknolojik gelişmenin uzun vadede işsizliğe yol açmadığını savunan görüşler de vardır. Bilindiği gibi emek yerine makine kullanımını tercih eden ülkelerde tüketim ve yatırım mallarına karşı olan talep, kişi başına fiziki üretim artışı ile aynı ölçüde çoğalmış olursa, teknolojik işsizlikten endişe etmeye gerek yoktur. Talep artışı sonucunda genişleyen

²³ Törüner-Lordoğlu; a.g.e.208.

²⁴ Koray-Topçuoğlu; a.g.e.s.91.

tüketim ve yatırım malları sanayileri teknolojik işsizlik nedeniyle işsiz kalanlara yeni istihdam alanları yaratır²⁵.

Ancak, günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelerin bundan öncekilere hiç benzemediği, bu teknolojilerin insanın sadece fiziksel gücünün değil zihinsel gücünün de yerini aldığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle günümüzde yaşanan teknolojik devrim her ülkede istihdamı, hem sosyal yönden, hem de işgücünün nitelikleri açısından yoğun bir biçimde etkilemektedir.

Bununla birlikte, teknolojik gelişmenin uzun dönemde yeni iş olanakları yaratacağı görüşüne kuşku ile bakılmaktadır. Günümüzde, yeni teknolojiler doğrultusunda yeniden örgütlenen işletmelerin işçi azaltma yoluna gittiği, teknolojik gelişmelerin yarattığı iş olanaklarının bu nedenlerle işsiz kalanların sayısına ulaşmadığı görülmektedir²⁶.

Teknolojik işsizlikten en çok etkilenen işçiler ise yaşlı işçilerdir. Yaşlılar yılların verdiği birikimleri bir anda bırakamamaları ve yeni teknolojilere çabuk adapte olamamaları gibi nedenlerle teknolojik yeniliklerden en çok zarar gören işçi grubu konumuna gelmektedirler. Genç işçiler için ise durum tam tersidir. Gençlerde aşırı bir uzmanlaşma olmadığı için yeni kurulan teknolojilere daha çabuk adapte oldukları ve bu teknolojileri hemen benimsedikleri görülmektedir.

Teknolojik işsizliğe karşı alınacak tedbirler bağlamında ise, hem devlete, hem işverenlere hem de sendikalara bir takım görevler düşmektedir. Devlet, tüm işsizlik türlerinde olması gerektiği gibi işsizlik sigortasını kurarak, işsiz kalanlara asgari bir gelir sağlamalıdır. İşverenler ise toplu işçi çıkarımından mümkün olduğunca kaçınmalı ve işçilerini yeni teknolojiye hazırlamak için gerekli eğitimi vermelidir. Sendikalara ise, devlet ve işverenlerin bu doğrultuda tedbirler almasına yardımcı olmak gibi görevler düşmektedir.

²⁵ Serter; a.g.e.s.12-13.

²⁶ Koray-Topçuoğlu; a.g.e.s.90-91.

a5. Temelli ve Yaygın İşsizlik

Ekonominin bütün kolları ile birlikte ve devamlı olarak durgun bir seviyede karar kılması veya zamanla durgunlaşması halinde ortaya çıkan işsizlik türüdür. Bu işsizlik türü, kendi içinde yapısal işsizlik ve sürekli durgunluk olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Yapısal İşsizlik

Bir ekonomide faktör dengesizliğinden doğan, uzun süreli ve yaygın karakterli bir işsizlik çeşididir. İstihdam imkanlarının yetersizliği nedeniyle bir kısım emek sahibinin sürekli bir şekilde işsiz kalması ve ekonomide kronik bir fazla nüfusun bulunması yapısal işsizliğin belirtileridir²⁷.

Genel ekonomik yapıdan ortaya çıkan sorunların oluşturduğu yapısal işsizlik, gelişmekte olan ülkelerde olduğu kadar gelişmiş ülkelerde de meydana gelmektedir. Genelde karşılaşılan sorunlar toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarındaki değişmelere bağlı kaldığından, oluşan işsizlik modeli ülkelere göre değişse bile temel belirleyicileri aynı kalmaktadır²⁸.

Yapısal işsizliği inceleyen iktisatçılar arasında görüş birliği yoktur. Bazı iktisatçılara göre, az gelişmiş veya geri kalmış ekonomilerde üretim faktörlerinin nüfusa göre sınırlı olması yapısal işsizliğe yol açmaktadır. Sermaye ve doğal kaynakların yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan işsizlik hızlı bir nüfus artışıyla birlikte sürekli bir karakter taşımaktadır. Nitekim bu nedenle yapısal işsizliğe "Malthus İşsizliği" de denmektedir.

Bazı iktisatçılar ise, yapısal işsizlikle teknolojik işsizliği aynı şekilde kabul etmektedirler. Onlara göre, toplum hayatındaki sosyal kültürel ve ekonomik değişmeler sanayinin yapı değişmesine neden olur. Bunun sonucunda da yapısal işsizlik oluşacaktır. Bununla birlikte yapısal işsizlik sorunun çözümü ancak belirli ölçülerde teknolojik gelişmelere dayandırılabilir. Bunun yanında, kaynakların

²⁷ Kutal, Gülten, **Ekonomi Ansiklopedisi** Paymaş yayınları.

²⁸ Törüner-Lordoğlu; a.g.e.s.210.

tükenmesine, uluslararası rekabetin şiddetine veya talep yapısındaki ani değişmelere de bağımlı olabileceği dikkate alınmalıdır²⁹.

Yapısal işsizliğin bu iki ayrı tanımına göre alınması gereken tedbirler de değişmektedir. Az gelişmenin ve hızlı nüfus artışının bir sonucu olarak ortaya çıkan yapısal işsizliği gidermek için uzun süreli ve ülke çapında yaygın önlemlere ihtiyaç vardır. Devletin mevcut doğal kaynaklardan azami ölçüde yararlanma olanağını araştırması, hızlı nüfus artışını önlemek için doğum kontrol konusunda halkı bilinçlendirmesi, ülkenin ekonomik istikrara kavuşması gibi önlemler alması gerekmektedir.

b. Sürekli Durgunluk

Genellikle gelişmiş ekonomilerin bazı sebeplerle gerilemesinden doğan durgunluk büyük kütelleri işsiz ve gelirsiz bırakabilmektedir. Nitekim, gelişmiş ekonomilerden çoğu, böyle bir durgunluk içinde ömürlerini doldurmuşlardır. Yerine göre , rakip ülkelerin daha ucuz, bol ve çeşitli ve nispeten daha karlı üretimleri, ya da ticaret yollarının değişmesi, eskiden beri alışılmış usullerin verimliliğini asırdan asıra geriletmesi ve ekonomileri devamlı bir işsizliğe mahkum etmiştir. İşini kaybeden geniş küteller iş bulma ümidi ile büyük şehirlere göç ederlerken çeşitli sosyal huzursuzluklara sebep olmuş, şehrin dışında işsiz ve gelirsiz insan gücünün ister istemez zararlı geçim yollarını seçmesi iktisadi gerilemeyi hızlandırmıştır³⁰.

Şimdiye kadar gördüğümüz çeşitli işsizlik türleri dışında gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin yapısal özelliklerinden dolayı ortaya çıkan dönemlerde, özellikle 1929 buhranından sonra iktisatçılar arasında asırlık veya sürekli durgunluk denen kavram ortaya çıkmıştır. Fakat batı ekonomilerinin II.Dünya Savaşı'nın körüklediği yeni iş sahalarının açılmasıyla bir refah devresine ulaşmaları, bu arada tam istihdam seviyesine ulaşmak için çaba harcamaları ve teknolojik gelişmelerin

²⁹ Törüner-Lordoğlu;a.g.e.s.210.

³⁰Ülgener, Sabri F.; **Milli Gelir İstihdam ve İktisadi Büyüme**, Yedinci Baskı, Der Yayınları no:2 , 1991-İstanbul s.117-118.

azalmayıp gittikçe artan bir seviyeye gelmesi, durgunluk konusunun önemini hafifletmiştir³¹.

Bununla birlikte, ekonomide zaman zaman meydana gelen darboğazlar ve tıkanmalar üretim hacminde daralmaya ve işsizliğe sebep olmaktadır. Teçhizat ve stok eksikliğinden meydana gelen tıkanmaların yanı sıra, dış ödeme imkanlarının daralması sonucu ithalattaki tıkanmalar ve finansman kaynaklarında ve kredi arzında ortaya çıkan beklenmedik daralmalar, iş yerlerinin zorunlu tatiline ve işsizliğe yol açabilir³².

b. Gizli İşsizlik

Gizli işsizlik, işsizlik türleri içinde diğerlerinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Diğer işsizlik türlerinde iş arayıp bulamama sorunu gözle görülür bir şekilde açıkken, gizli işsizlikte görünürde bir iş, bir çalışma vardır ancak bu çalışmanın toplam üretime de bir katkısı bulunmamaktadır³³.

Gizli işsizlikten bahsedebilmek için kişinin mutlaka istihdamda olması gereklidir. Bununla birlikte, bir veya iki kişinin yapabileceği bir işi çok daha fazla kişinin yapması aşırı istihdamdan kaynaklanmaktadır. Bunlardan bir kısmının üretimden çekilmesi sonucunda üretim miktarında hiçbir azalma olmazsa burada gizli işsizlikten söz edebiliriz. Aynı şekilde bir işte gerekenden fazla kişinin çalıştırılması, çeşitli psikolojik veya teknik sebeplerle çalışma temposunun düşmesine neden olur. Bu durumda ise işgücünün marjinal verimliliği negatif bir hal almaktadır.

Daha çok kamu kuruluşlarında aşırı istihdam edilenler veya tarım kesiminde düşük verimlilikle çalışanlar bu durumu açıklamaktadır.

Gizli işsizlik nüfus artışının teçhizat ve kapasite artışından fazla olduğu ülkelerin katlanmak zorunda kaldığı bir işsizlik türüdür. Sosyal bakımdan görünürde

31 Aşçı Saim; "İşsizlik ve Türkiye'deki Dinamikleri" MESS, **Mercek** ,sayı:6 Nisan 1997,s.107

32 Serter, a.g.e.s.13.

33 Koray-Topçuoğlu;a.g.e.s.92.

aşırı işsizlik kadar sorunlar doğurmamakta ve pek çok kişinin gözle görülür bir şekilde işsiz olarak ortaya çıkmasına engel olmaktadır³⁴.

Yapısal ve büyük oranlarda işgücü fazlası bulunan gelişmekte olan ülkelerde, yaygın ve sürekli bir gizli işsizlik probleminin varlığı bilinmektedir. Bunun yanında bazı görüşlere göre bu ülkelerde genellikle işsizlik sigortası bulunmadığı için, gizli işsizlik bir nevi işsizlik sigortası görevini üstlenmektedir. Bu bakımdan zararsız, hatta yararlı olduğu düşünülebilir. Ancak gizli işsizliğin ekonomik gelişmeye sekte vurduğu ve verimliliği düşürdüğü de bilinen bir gerçektir. Bu nedenle yararından çok daha fazla ülke ekonomisine zararı dokunmaktadır.

c. Eksik İstihdam

Eksik istihdam, genel olarak gelişmekte olan ülkelere özgü bir kavram iken günümüzde işsizlik sorununun gelişmiş ülkelerde de hissedilmeye başlaması nedeniyle gelişmekte olan ülkelere özgü bir kavram olmaktan çıkmıştır. Eksik istihdam kavramı ilk kez 9. Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı'nda ele alınmış ve tanımlanmıştır. Bu tanıma göre; istihdam halindeki bir kişi, arzu ettiği ve daha uzun sürelerle çalışma isteği ve yeteneğine sahip olduğu halde, halen çalıştığı iş sürelerinden daha uzun çalışmıyorsa, ya da bir kişi daha gelişmiş üretim koşulları içinde çalıştığı zaman veya eğitim gördüğü meslekte çalıştığında verimliliği ve geliri yükselecekse, bu kişi eksik istihdamda bulunmaktadır³⁵. Bu tanıma göre eksik istihdamı, görülebilen eksik istihdam ve görülemeyen eksik istihdam olarak ikiye ayırabiliriz. Şimdi bunları kısaca açıklayalım:

a1-Görülebilen Eksik İstihdam

Görülebilen eksik istihdamın iki önemli özelliği vardır. Bunlardan ilki, kişinin mutlaka bir işte çalışıyor olmasıdır. İkincisi ise, “ekonomik ya da yapısal nedenlerle işgücü talebinin azalması yüzünden işçilerin bir kısmının ya da tamamının normal haftalık çalışma süresinden belirgin bir biçimde daha kısa çalıştırılması veya bir süre

³⁴ Kutal, Gülten, a.g.e.s.524.

³⁵ Kutal, Gülten; *Sendikacılık Ansiklopedisi*, Türk Tarih Vakfı, Ankara.

hiç çalıştırılmamasıdır”³⁶. Kısa süreli çalışma, işçinin yada işverenin isteğine bağlı olmayıp ekonomik yada yapısal faktörlerin etkisiyle, işçinin normal olarak belirlenen çalışma sürelerinden daha kısa çalışmak zorunda kalmasıdır. Buna görülebilir eksik istihdam denir. Ancak, kişinin kendi isteği ile part-time (kısmi süreli) bir işi seçmiş olması onun eksik istihdamda olduğunu göstermez. Böylece kısa süre ile çalışmak zorunda kalan işçiler bir çeşit işsiz durumundadırlar. Bu işçilere kısmi işsiz de denilmektedir.

Nitekim Avrupa Birliği’nde kısa süreli çalıştırma, ekonomide görülen konjonktürel dalgalanmalar ve işletmelerin yeni bir yapıya geçmeleri gerektiği zaman ya da bakım onarım gibi çalışmaları olduğu zamanlarda uygulanmaktadır. Doğal olarak bu gibi durumlarda, zorunlu olarak bir kısım işçiyi üretim dışında tutma zorunluluğunun doğması yüzünden kısa çalıştırmaya gitmek zorunda kalınmaktadır. Böylece, işletmelerde zorunlu nedenlerden dolayı bir kısım işçi çıkartmak yerine mevcut işleri işçiler arasında paylaştırmak hem işçiler, hem işverenler, hem de devlet açısından daha olumludur. Zaten Avrupa Birliği’nde bu tür uygulamalarla işçilerin işlerini kaybetmesini engellemek için işsizliği önlemeye dolayısıyla da işsizlik sigortasının yükünü hafifletmeye çalışırken, işverenler de küreselleşen dünyada rekabet gücünü korumaktadır³⁷.

a2-Görülemeyen Eksik İstihdam

Bu tip eksik istihdam da, çalışma sürelerinde her hangi bir kısıtlama olmamasına rağmen, basit üretim teknikleri veya kötü bir üretim organizasyonu sonucunda düşük verimlilikle ve düşük ücretle çalışma halidir. Bu tip eksik istihdama gizli işsizlik de (gizli eksik istihdam) denmektedir. Buna tarım sektöründe geleneksel üretim teknikleri ile çalışma halini örnek olarak verebiliriz.

Aynı şekilde, bir kimsenin çalıştığı işin özelliklerinin, kişinin sahip olduğu nitelik ve becerilerine göre çok düşük olması veya işin niteliğinin kişinin vasıf ve kapasitesini tam olarak kullanmasına imkan vermemesi hali, o kişinin görülemeyen

³⁶ Kutal, Metin, ”İstihdam Politikasının Bir Aracı: Kısa Süreli Çalıştırma” ,MESS, Mercek, Nisan 1997, Yıl:2, Sayı:6, s.29

³⁷ Kutal, Metin, age.29.

eksik istihdamda olduğunu gösterir. Buna bir mühendisin teknisyen gibi veya bir doktorun sağlık memuru gibi çalışmasını örnek olarak verebiliriz. Bununla birlikte, kişinin eğitim gördüğü bir alandan diğer bir deyişle kendi vasıf ve becerilerine göre oldukça farklı bir işte istihdam edilmesi hali de bu gruba girmektedir. Buna örnek olarak, bir avukatın muhasebecilik yapmasını veya bir mimarın bankada çalışmasını verebiliriz.

Diğer taraftan çalışma sürelerinin, yasalarla veya toplu iş sözleşmeleriyle vs. gibi belirlenen çalışma sürelerinden kısa olmamasına rağmen kişinin elde ettiği geliri çok düşük olması veya asgari ücretin altında kalması hali de, görülemeyen eksik istihdamın bir özelliğini oluşturur. Görülemeyen eksik istihdamın diğer bir özelliği de, kişinin istihdam edilmekte olduğu tesisin veya ekonomik ünitenin verimliliğinin aşırı derecede düşük olmasıdır. Bu tip görülemeyen eksik istihdam ise, "potansiyel eksik istihdam" olarak da adlandırılır.

B-ÇALIŞMA YAŞAMI AÇISINDAN GENÇLİK KAVRAMI

1-Gençliğin Tanımı

Gençlik dönemi birey açısından ve toplum açısından ve en dinamik en enerjik dönem olarak bilinir. Birey açısından gençlik dönemi, kişiliğin oluşması ve toplumsallaşma yoluyla çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecidir. Bu süreç çocuklukla yetişkinlik arasında tüm yaşama biçim verecek olan biyo-psikolojik toplumsal şekillenme, gelişme çağıdır. Gençliğin yetişkinliğe erişme süreci, içerisinde yaşadığı toplumsal yapı ve toplumsal yapı içerisindeki sosyo-ekonomik statüsü tarafından şekillenecektir³⁸.

Gençliği yaşamın bir dönemi olarak kronolojik şartlara göre tanımlama konusunda bir eğilim vardır. Bunun sonucu olarak gençlik programları genellikle 15-24 yaş gruplarının ihtiyaçlarını içine alır. Fakat bu sınıflandırma yeterli olmamaktadır. Çünkü her ülkede ve hatta aynı toplumun çeşitli bölgelerinde reşit sayılma yaşı ve

³⁸ Gürses, Fulya-Gürses H.Basri; **Dünyada ve Türkiye'de Gençlik**, Doç.Dr.Orhan Yavuz Dizisi-2, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları No:42, Mart-1997s.47-48.

gençliğe verilen serbesti yerel kanunlara, kurumlara ve adetlere göre değiştiği için evrensel düzeyde bir gençlik tanımı yapmak daha da güç olmaktadır³⁹.

Nitekim, demografik olarak gençlik yaşı bazı araştırma ve bölgelerde farklı olarak sınıflandırılmaktadır. Örneğin, Norveç, İsveç, İngiltere ve ABD gençlik yaşını 16-24 arası kabul ederken, Belçika, İrlanda, İtalya, İspanya ve Hollanda ise 14-24 yaşlarını gençlik yaşı kabul etmektedir⁴⁰. UNESCO ise gençlik yaşını 15-25 yaş grubu olarak belirlemiştir.

Ülkemizde ise bazı resmi belge ve raporlarda gençlik yaşının 12-24 yaş gurubu olarak kabul edilmesinin, ülkemizin demografik yapısından kaynaklandığı belirtilmektedir.

Bunun yanında Birleşmiş Milletler örgütü de 12-25 yaş arasındaki kişileri genç, ve bu yaşlar arasını gençlik çağı olarak tanımlamaktadır⁴¹.

Bununla birlikte, gençlik bir yaş kategorisi olma yanında sosyal, psikolojik ve tarihsel bir kategori olma özelliklerini de bünyesinde taşımaktadır⁴². Kısaca gençliği, belirli ve sınırlı bir yaş dilimi içinde duygu, düşünce, davranış ve tutum olarak bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan bir dönem olarak tarif edebiliriz⁴³.

2-Genç İşgücü

İşgücü, bir ülkedeki nüfusun üretici durumunda bulunan, iktisadi faaliyete katılan kısmı demektir. Yani, işgücü genel nüfusun çalışmak isteyen ve çalışabilir durumda bulunan üretken kısmıdır. İstatistik terimiyle işgücü, genellikle 14 yaşından yukarı ve 65 yaşını aşmamış olup kazanç getirici bir işte çalışanların toplamını ifade

³⁹ Murat Sedat; **Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış**, Sosyal Siyaset Konferansları, Kırkıncı Kitap, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3867, 1995, s.175.

⁴⁰ OECD; **Youth Unemployment The Causes and Consequences**, Paris, 1980, s.13.

⁴¹ Gürses, Fulya-Gürses, H.Basri; a.g.e. s.47.

⁴² Petrol-İş 1990 yılı, Petrol-İş Yayın No:26, s.369 .

⁴³ Aytaç, Serpil; “Üniversite Gençliğinin Çalışma Hayatı İle İlgili Beklentileri ve Sorunları”, İ.İ.B.K, **İstihdam Dergisi**, Ocak-Mart 1995, sayı,18, s.3 .

eder. Diğer bir deyişle çalışma arzu ve iktidarında olan insanların toplamına işgücü denir⁴⁴.

Bu işgücü kavramlarından yola çıkarak genç işgücünü tanımlamak daha kolay olacaktır. Bilindiği gibi gençlik çağı genel olarak 14-25 yaşlar arası olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle genç işgücünü, nüfusun 14-25 yaşlar arasında ve belli bir anda çalışabilir durumda olan, çalışmak isteyen kısmı olarak tanımlayabiliriz. Bu tanımlı incelediğimizde, çalışması için bir engeli olmayan, çalışmak isteğinde ve iktidarında olan genç işsizleri de kapsadığını görürüz.

3-Gençlerin Çalışma Yaşamına Karşı Tutum ve Davranışları

Gençlerin çalışma hayatına karşı tutum ve davranışları , çalışma yaşamından neler bekledikleri hakkındaki araştırmalar azdır. Bazı çalışmalarda, gençlerin monotonluktan sıkılarak, bir şeyler üretme hevesiyle çalışma hayatına atılmak istedikleri ortaya konulmuştur⁴⁵.

Bununla birlikte, genellikle işsizliğin gençler üzerinde yaygın olmasının nedenlerinden birisinin de, gençlerin çalışma yaşamına karşı isteksiz davranmalarından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Fakat bu isteksizlik çalışmaktan kaçınma şeklinde yorumlanmamalıdır. Gençler kendi istedikleri işlerde çalışmayı arzu etmekte, buna göre eğitim almakta, ancak isteklerine uygun çalışma ortamı bulamayınca hayal kırıklığına uğrayıp hoşnutsuzluklarını belli etmektedirler. Bu konuyla ilgili Fransa'da yapılan bir araştırma, yaş, cinsiyet, sosyal orijin, eğitim seviyesi ve işin tipine bağlı olarak önemli davranış farkları olduğunu ortaya koymuştur⁴⁶.

C. İŞSİZLİĞİN SPESİFİK BİR AYRIMI: GENÇ İŞSİZLİĞİ

1-Genç İşsizliğinin Tanımı

İşsizlik, bireyler için maddi ve manevi bir felakettir. Özellikle de gençlerin iş hayatına ilk kez atılacakları zaman böyle bir felaketle karşılaşmaları daha büyük bir

⁴⁴ Zaim, Sabahattin ; a.g.e.,s.112.

⁴⁵ OECD;a.g.e. s.74.

⁴⁶ Ekin, Nusret; **Gençlerin İşsizlik Sorunu**, Sosyoloji Konferansları 18.Kitap, İstanbul 1980, s.43 .

sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Genç işsizliği, işsizliğin özel bir tipi olarak bilinmektedir. Gençler, emek piyasasına girmeden önce işsiz sınıfına dahil bile edilmezler ve hiç bir iş deneyimleri yoktur. Gençlerin çoğu halen eğitimlerini sürdürmektedir ve iş kurabilmek için yeterli ne sermayeleri ne de deneyim ve uzmanlıkları vardır⁴⁷.

Konu ile ilgili literatürde pek çok işsizlik tanımı yapılmasına rağmen doğrudan doğruya genç işsizlik diye bir tanım bulunmamaktadır. Buna rağmen, daha önce yapmış olduğumuz gençlik, genç işgücü tanımlarından yola çıkarak genç işsizi tanımlamak mümkündür.

Çalışma istek ve yeteneğinde olup da piyasadaki mevcut ücret düzeyinden iş aradığı halde gelir sağlayan bir işe sahip olamayan 14-25 yaşlar arasındaki nüfusa genç işsiz denir.

2-Genç İşsizliğinin Nedenleri

Gençlerin işsizliği, ülkeden ülkeye hatta aynı ülkenin farklı bölgelerinde bile birbirinden farklı pek çok nedenden kaynaklanabilmektedir. Bununla birlikte konuyla ilgili çeşitli araştırmalarda, genç işsizliğinin nedenlerini genel olarak üç noktada toplanmıştır. Temelde bunlar; ekonomik nedenler, demografik ve yapısal nedenler olmaktadır.

a. Ekonomik Faktörler

Gençlerin istihdam edilebilme fırsatını artıran ya da azaltan en önemli faktörlerden biri, bir bütün olarak ekonominin gücüdür. Yetişkin nüfusun istihdam seviyesi ve ekonomik faaliyetlerin toplam seviyesi yüksek olduğunda gençlerin istihdam edilme şansları da yüksek olur. Kantitatif olarak, gençlerin istihdamı emek piyasasında en yüksek hassasiyetten biri olarak görülür ve de iş bulma şansları

⁴⁷Huszarne Szabo Maria, **Youth Unemployment in Hungary**, <http://ipisun.jpte.hu/-joe/jpu/huszarne.html>.

ekonomik gelişmenin hızla yükseldiği dönemlerde artar buna karşın durgunluk ve gerileme dönemlerinde de düşer⁴⁸.

1960'lı yıllar boyunca Batı Avrupa'da işsizlik oranı toplam olarak yüzde 5'i pek aşmamıştı. Hatta aynı yıllarda birçok ülkede işsizlik oranlarının %3 civarlarından aşağıda olduğu bile görülmüştü. Fakat 1974 yıllarından sonra başlayan iktisadi durgunluk işsizlik sorununun baş göstermesine neden olmuştur. 1970'li yılların sonlarında Amerika'da, İngiltere'de ve Fransa'da özellikle de bu ülkelerin ekonomik yönden sıkıntılı bölgelerinde, gençler arasında yüzde 6 civarlarında işsizlik oranlarında artışlar kaydedilmiştir..

Bununla birlikte, işsizlik tüm işgücünü eşit oranlarda etkileyen bir faktör değildir. Zaten, işgücünü homojen olarak düşünmek bizi yanlış yola sevk eder. Bu nedenle ekonomik durgunluk dönemlerinde 14-25 yaşlar arasındaki gençlerin işsiz kalma ihtimalleri, yetişkinlerden iki ya da üç kat daha fazladır⁴⁹. Ekonomik durgunluk dönemlerinde işverenler yeni işçi almak istemedikleri gibi mevcut işçilerinden bir kısmını da işten çıkarmak zorunda kalabilirler. Bu durumda emek piyasasına yeni girmiş, hiçbir iş tecrübesi ve vasfı olmayan gençlerin iş bulma şansları çok düşük olacağı gibi, işverenlerin işçi çıkarmak istediklerinde ilk gözden çıkaracakları işçiler şüphesiz yine vasıfsız ve kıdemsiz olan bu gençler olacaktır.

Öte yandan, ekonomik durgunluk dönemlerinde bir çok ülkede kısa çalışma saatleri yöntemine gidilmesi de gençlerin işsizlik oranlarına etki etmektedir. Bununla birlikte, ekonomik gerileme ve durgunluk periyotlarında gençlerin iş bulma şanslarının zayıf olduğu, onların ekonominin gelişme dönemlerine göre daha alt kademelerde ve daha düşük ücretli işleri kabul ettikleri görülmektedir⁵⁰.

Gençlerin istihdam fırsatlarını etkileyen diğer ekonomik faktörler ise, gençlerin yaşadığı bölgedeki "endüstriyel karışım" ve bölgedeki toplam refah (gelir) seviyesidir. Lokal işsizlik oranının yüksek olduğu az gelişmiş bölgelerde yaşayan gençler, güçlü

⁴⁸Freeman, Richard- Wise, David; **The Youth Labor Market Problem:Its Nature, Cause and Consequences**, The University of Chicago Press, Chicago ,1982, s.3

⁴⁹ OECD; **Youth Without Work Three Countries Approach The Problem**, Paris, 1981, s.10-11

ekonominin olduğu alanlardaki gençlere nazaran daha fazla işsizliğe maruz kalırlar. Buna karşılık çok sayıda sanayinin bulunduğu bölgelerde gençlere yönelik iş alanları daha fazladır. Bu sanayilerin bazılarının eğitim gerektiren işler yanında yoğun eğitim gerektirmeyen çok sayıda işi de bünyesinde barındırması (endüstriyel karışım) sayesinde, eğitimsiz gençlik veya teenager gençliği de istihdam imkanı bulur.

Gençlerin istihdamını etkileyen diğerk ekonomik faktörde, bir bölgede yaşayanların toplam gelir seviyesidir. Fakir olarak yaşayan ailelerin daha fazla bulunduğu alanlar veya resmi olarak bilinen yoksul bölgelerde yaşayan gençlerin istihdamının daha düşük seviyelerde kaldığı bilinmektedir⁵¹.

b-Demografik Faktörler

b1-Nüfus

Son yıllarda tüm Avrupa ülkelerinin nüfus istatistikleri, doğum oranlarında azalma ile sanayileşme derecesi arasında güçlü bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde toplam nüfusun yaklaşık yüzde 50 oranından daha fazlasını 25 yaşın altındaki genç nüfus oluştururken, Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerinde aynı yaş grubunun toplam nüfusa oranı yaklaşık yüzde 30 civarındadır. Bununla birlikte Avrupa ülkelerinde doğum oranlarında dönemsel değişiklikler ve hareketlilikler saptanmıştır. 1960'lı yıllar boyunca Almanya'da nüfus artışının teşviki, doğum oranlarında artışlara neden olmuştur. Fakat genel trend, çoğu Avrupa ülkelerinde görüldüğü gibi genç nüfusta azalmadır⁵².

Gelişmiş ülkelerin yıllık nüfus artış hızları yüzde 1 ve altında kalırken gelişmekte olan ülkelerde bu oranın yüzde 3-4 civarında seyretmesi, bu ülkelerde nüfus artışına karşın istihdam imkanlarının sınırlı olması işsizliği arttırmaktadır⁵³. Bu ülkelerde doğum oranlarının bu denli yüksek olması her yıl emek piyasasına dahil olan gençlerin sayısının artmasına yol açmaktadır. Özellikle de gelişme halindeki ülkelerde

⁵⁰ TURK-İŞ/ICFTU; **Genç İşçilerin Sorunları**, Genişletilmiş 2.baskı, Ankara, Türk-İş Yayınları No:135,14-18 Nisan 1980, s.198.

⁵¹ Freeman, Richard-Wise, David; a.g.e.,s.8.

⁵² Hartmann, Jürgen; **Facing The Future, Young People and Unemployment Around The World**, UNESCO 1991, s.55.

eğitim olanaklarının sınırlı oluşu ya da yaygın olmayışı nedeniyle, gençlerin erken yaşlarda işgücüne dahil olmalarına neden olmaktadır.

b2.Yaş

Bilindiği gibi, işsizlikten en çok etkilenen gruplar arasında 14-25 yaşlar arasındaki gençler önemli bir yer tutmaktadır. Bu doğrultuda, işsizlikle yaş arasında sıkı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Fakat bu ilişki ters orantılıdır. Nitekim, gençlerin işsizlik oranlarının yetişkinlere göre daha yüksek olduğuna ilişkin bir çok kanıt vardır. Hatta 1979 yılında İtalya ve Norveç’de genç işsizlerin yetişkinlere göre altı kat daha fazla olduğu görülmüştür⁵⁴.

Bununla birlikte, gençlerin hareketli, heyecanlı ve kararsız yapıları nedeniyle, onların yetişkinlere oranla daha çok iş değiştirme eğiliminde oldukları bilinen bir gerçektir. Amerika’da bir yılda 18-24 yaşlarındaki genç erkeklerin yaklaşık olarak dört te biri işlerini değiştirirken, bu oran 35-54 yaş grubundakilerde onda birden daha azdır. Bu nedenle genç işsizliğin arkasında yatan anahtar faktörlerden biri de genç emeğin mobilitesinin yüksek olmasıdır⁵⁵.

Genel olarak işsizlik oranları ile yaş faktörünün ters orantılı olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte, işsizlik teenager gençler (13-19 yaşlar arasındaki gençler) için ciddi bir problem teşkil etmemektedir. Bu çağlarda gençler genellikle ya okula gitmektedirler ya da bir kısmı henüz işgücüne dahil edilmemiştir⁵⁶. Aynı zamanda büyük çoğunluğunun, aileleriyle birlikte kalmasından dolayı gelir güvenceleri vardır ve işsizlik psikolojisini ağır bir şekilde hissetmezler. Buna rağmen erken yaşta okulunu terkeden ya da eğitim görmemiş teenagerlar arasında da işsizliğin arttığı bilinmektedir.

⁵³ Serter, Nur: a.g.e.23.

⁵⁴ OECD; **Youth Unemployment The Causes...**,Paris,1980, s.16-17.

⁵⁵ Freeman, Richard-Wise David: a.g.e. s.6.

⁵⁶ age.30

b3.Cinsiyet

Gençler arasında işsiz kalma oranlarının cinsiyete göre değiştiği bilinen bir gerçektir. Genel olarak genç kızlar erkek yaşlılarına göre daha çok işsizlik problemiyle karşı karşıya kalmışlardır. OECD ülkelerinden, İtalya ve Fransa da 1976 yılında gençler arasında kızların erkeklere göre işsizliği yaklaşık olarak %40 civarında bulunmaktaydı⁵⁷.

Genel olarak, kızlar gelecekte eş ve anne rolünü üstlenmek için kısa süreli finansal kazanç sağlayan tatminsiz geçici işlere yönelirler. Gerçekten de kültürel olarak farklı sosyal toplumlardan alınan bazı sınırlı kanıtlar bu değerlendirmeyi doğrulamaktadır. Örneğin, İsveç'te hala birçok kız, domestik sorumlulukları azaltan part-time işleri tercih etmektedir. Fakat birçok ülkede aileler kızlarını işsiz olarak görmek istememektedir. Piyasada onlara göre halihazırda yeterli iş olanakları olmadığı durumlarda da ailelerin çoğu kızlarının daha fazla eğitim almalarını istemektedirler. İtalya'da ise kızların iş sahibi olup olmadıkları veya hangi düzeyde eğitim aldıkları, hatta iş arayanlar arasında olup olmadıklarına dair bir bilgi yoktur. Sonuç olarak kısa bir genelleme yaparsak, genç kızların erkeklerden daha az sayıdaki kısmı işgücüne katılmaktadır diyebiliriz⁵⁸. Bazılarına göre, genç bayanların işsizliği genç erkeklerin işsizliğinden daha az bir problem olarak kabul edilir. Fakat, genç bayanların pek çoğunun erken yaşta evlenip işten ayrılması veya tatminsiz part-time işlerde çalışması, kendilerine olan güvenin azalmasına ve psikolojik olarak yıpranmalarına sebep olmaktadır. Aynı zamanda bu genç kızların çoğu, emek piyasasından ayrılmakla, ekonomik özgürlüğünü kaybetmenin, şimdiki ve gelecekteki gelir kaybını ve tatminsiz emek piyasası deneyiminin sonuçlarını görmekte ve evliliğin sonsuza dek bir garanti olmadığını bilmektedir.

b4-Irk

Bir ülkede işsizlik oranı yükseldiği zaman, o ülkede dezavantajlı durumda bulunan kesim işsizlikten daha fazla etkilenecektir. Bu dezavantajlı gruplar arasında

⁵⁷ OECD: *Youth Unemployment The Causes...*, Paris, 1980, s.23.

⁵⁸ a.g.e. s.77.

Amerika'da ve Batı Avrupa'da genelde şehrin yoksul semtlerinde kenar mahallelerinde oturan zenciler yer almaktadır. Genel olarak bu bölgelerde oturan zenci gençlerin iş bulmada güçlüklerle karşılaştığı hatta çoğunun iş bulma ümidinin kırıldığı bilinmektedir.

Zenci gençlerin beyaz gençlerden daha az iş bulma şansına sahip olduğu bilinen bir gerçek olmakla birlikte istihdamdaki zenci-beyaz ayrımcılığının boyutu bazı araştırmalarda farklı sonuçlar vermiştir. Bazılarına göre, zenci ve beyaz gençlerin iş bulabilme şansları lise mezunları için hemen hemen eşit olmaktadır. Aynı zamanda aynı düzeyde eğitim almış olan zenci-beyaz ücretleri birbirine yakındır. Yani zenciler istihdam edildiklerinde beyazlar kadar ücret almaktadırlar. Bununla birlikte, zencilerin okullaşmasındaki artış, 1954'den beri zenci-beyaz ayrımcılığındaki sadece küçük bir oranı vermektedir⁵⁹.

c. Yapısal Nedenler

c1-Eğitim

IX. Yüzyılda Avrupa'da sanayileşmenin başlamasıyla birlikte vasıfsız ucuz genç ve çocuk emeği kullanılmaya başlanmıştır. Sanayileşmenin hızla gelişmesi, geleneksel tarım toplumundan veya kapitalizmin ilk yıllarından farklı olarak gelişen teknolojilere ayak uydurabilecek eğitilmiş genç nüfusa ihtiyaç göstermiştir⁶⁰.

Gençler arasında işsizlik oranları, genel olarak eğitim seviyesiyle ters orantılı olarak seyretmektedir. Bununla birlikte vasatın üstünde eğitim almış gençlerin bile iş piyasasının sancılı durumlarında işsiz kaldıkları görülmektedir. Örneğin İtalya ve İspanya'da yüksek eğitim almış gençler arasında da işsizlik oranlarının yüksek olduğu belirtilmiştir⁶¹. Türkiye'de de bu oran giderek yükselmektedir.

Bununla birlikte, bir ülkede açık işyerlerinin mevcudiyetine rağmen, işsizliğin varolması, işyerlerinin gerektirdiği vasıf ve kalitede işgücünün yetiştirilmemiş olmasından kaynaklanır. Bu nedenden dolayı, öncelikle işgücü planlaması yapılarak

⁵⁹ Freeman, Richard-Wise, Davit; a.g.e.13.

⁶⁰ Hartmann, Jürgen; a.g.e. s.56-57.

⁶¹ OECD; *Youth Unemployment The Causes...*, Paris,1980-76.

mevcut işlere göre gençlerin yönlendirilmesi ve bu doğrultuda gereken eğitimin verilmesi şarttır⁶².

Eğitim seviyesi ile işsizlik arasındaki ilişki sanayileşmeye paralel olarak artmaktadır. Sanayinin ihtiyaç duyduğu vasıf ve yeteneklere sahip olanların istihdam edilebilme şansının, eğitim görmemiş olanlara oranla daha yüksek olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle, mesleki-teknik eğitim kurumlarından mezun olanların iş bulma şansları normal eğitim veren okullardan mezun olanlardan daha fazladır⁶³. Burada mesleki eğitimin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz genel eğitim politikasının da işgücü piyasasındaki taleplere uyumlaştırılması düşünülebilir fakat daha kısa vadeli önlemler için mesleki eğitim çok daha geçerli bir çözüm olmaktadır.

Son yıllarda işsizlik oranlarındaki hızlı tırmanışa çare bulmak amacıyla pek çok gelişmiş ülkede mesleki eğitime daha fazla ağırlık verilmektedir. Bir yandan çok sayıda gence bir meslek ve beceri kazandırma çabası, diğer taraftan da teknolojik yeniliklere uyum sağlama amacı ile değişik türde mesleki eğitim programları uygulamaya konmaktadır. Örneğin Almanya, Avusturya ve İsviçre'de gençlere beceri kazandırma daha çok çıraklık eğitimi içinde ele alınırken, İsveç ve Norveç'de zorunlu öğretimden sonra meslek okulları devreye girmektedir. Bu ülkelerde genelde 16 yaşında okulu bitiren gençlerin yüzde 90'ı, ya işletmelerde ya da meslek okullarında bir eğitim programına alınmaktadır⁶⁴.

c2-Yasal Koşullar

Emek piyasasına gençlerin katılımına etki eden faktörler arasında ülkede geçerli olan kanun ve yönetmelikleri de sayabiliriz. Örneğin tüm Avrupa ülkelerinde emek gücüne katılabilmek için minimum yaş sınırlanması getirilmiştir. Ayrıca gençlerin refahı ve güvenliği için bazı işlerde çalışmalarının yasaklanması ya da sınırlanması gibi bazen de kadın-erkek ayrımcılığına varan bazı düzenlemelere rastlanmaktadır. İsveç de, 18 yaşın altındaki gençlerin çimen biçme makinesi gibi tehlikeli makineleri kullanmalarına müsaade edilmez. Aynı şekilde gençlere hastanelerde, otellerde ve

⁶² Serter, Nur; a.g.e., s.93.

⁶³ a.g.e.,s.96.

⁶⁴ İLO; World Labour Report-2, İLO,1984.

ulaştırma hizmetleri gibi birçok branşlarda akşam 7 den sonra çalışmalarına ve gece nöbet tutmalarına müsaade edilmez⁶⁵.

Bir ülkede, yasal olarak tüm yaş gruplarına eşit asgari ücret uygulaması işverenlerin deneyimli yetişkin işçileri tercih etmelerine neden olmaktadır. Bununla birlikte toplu iş sözleşmelerinde vasıf, kıdem ve eğitim gibi niteliklere bakılmaksızın bütün işçilere uygulanan seyyanen mutlak ücret zammı sistemi de istihdam politikasında, gençler yerine yetişkin işçilerin tercihine neden olmaktadır⁶⁶.

Bir çok Avrupa ülkesinde yetişkin veya daha yaşlı işçilerin iş güvenliği, iş kanunları, toplu iş sözleşmesi veya klasik personel kanunları ile güvence altına alınmıştır. Eski işçileri işten çıkarmak işverenler için çok daha zordur. Örneğin, bu işçilerin işten çıkması için, gereğinden çok uzun ihbar süreleri talep edilmekte veya kıdem tazminatları çok yüklü olmaktadır. Hatta bazı endüstrilerde işçiler çalıştıkları zamanki kazançlarının yüzde 80 veya yüzde 90'nı oluşturan gelirlere hak kazandırılırlar⁶⁷. Böylece, işverenler için bu işçileri işten çıkarmak caydırıcı olmaktadır. Aynı şekilde, bazı ülkelerde işçilerin işten çıkarılacağı zaman ilk giren son çıkar yönteminin uygulanması sayesinde de yaşlı işçilerin iş güvenliği artmaktadır. Doğal olarak bu uygulamalar kıdemsiz hiçbir iş tecrübesi olmayan gençlerin istihdamını kötü etkilemekte ve yetişkin işgücüne kıyasla daha dezavantajlı duruma getirmektedir.

Bununla birlikte, bir ülkede yasalara göre belirlenen emeklilik yaş sınırının da gençlerin istihdamına etki ettiği bilinmektedir. Yeni iş imkanları yaratılmadan emeklilik yaşının yüksek tutulması, emek piyasasına yeni katılacak gençlerin istihdam edilme şanslarını daraltmaktadır. Kısaca, emeklilik uygulamaları ve normlarının emek piyasasının işleyişine önemli tesirleri vardır. Tüm Avrupa ülkelerinde, yaşlı erkek işçilerin emek piyasasına katılma yaşları XX. yüzyılda düşmüştür. Böylece Avrupa'da erken emeklilik veya normal emeklilik yaşıyla, eskiye göre daha genç yaş grupları emek gücünden ayrılmıştır⁶⁸.

⁶⁵ Hartmann, Jürgen; a.g.e. s.60.

⁶⁶ Murat, Sedat; a.g.m.s.190.

⁶⁷ OECD; **Youth Without Work Three Countries...**1981..s.12.

⁶⁸ Johnson, Paul-Fzimmermann Klaus; **Labour Markets In An Ageing Europe**, Cambridge Cepr., 20 October 1992, s.14.

c3-İstihdam Maliyeti

Gençlerin işsizliğine etki eden faktörlerden biri de, genç işçinin istihdam giderlerinin, vasıflı ve deneyimli işçiye nazaran daha yüksek olmasıdır. İşverenlerin ödedikleri sosyal güvenlik katkı payları, işçiyi eğitmek için yaptığı harcamalar gibi birçok personel gideri işverenlerin yeni personel alacakları zaman daha titiz davranmalarına yol açmaktadır. İşverenler, ödedikleri bu giderleri karşılayabilecek deneyimli, pek çok niteliği olan ve verimli çalışabilecek işçiler aramaktadırlar.

Bilindiği gibi, hiçbir iş tecrübesi ve becerisi olmayan bir gencin işverene maliyeti yüksek olmaktadır. Deneyimsiz genç bir işçiyi işe alan işveren, öncelikle bu işçinin yetişmesi için daha çok eğitim harcaması yapacak ve bu işçinin işe alışması için belirli bir süre geçmesini göze alacaktır. Böylece işverenin hem mali açıdan hem zaman açısından bir kaybı olacaktır. Hatta bu durum, işletmede sık sık karşılaşılan işçi devrine de sebep olabilmektedir.

c4-Aile Faktörü

Genellikle, çocuğun ailesi ve yakın çevresi onun eğitim fırsatlarına, gelecekteki mesleğine ve iş bulma şansına etki etmektedir. Çocuklar genellikle aileden gördükleri mesleklere yönelmek isterler veya babalarının yapmış olduğu işi devam ettirirler. Bununla birlikte, az gelişmiş bölgelerde ya da şehrin kenar semtlerinde yaşayan yoksul ailelerin çocukları, çoğunlukla fazla eğitim almazlar ve aileleri gibi iş bulmada güçlük çekerler. Bu gençler istihdam açısından dezavantajlı durumdadırlar⁶⁹.

Buna karşılık, zengin aile çocuklarının hem daha iyi eğitim alma hem de daha iyi iş bulma şansları vardır. Erken yaşlarda çalışmak zorunda olmadıkları için, yoksul ailelerin çocuklarına göre daha uzun süre eğitim görmektedirler ve mezun olduklarında da gerek nitelik ve gerek ücret bakımından daha iyi işlere girme şansları vardır. Bunlara ek olarak varlıklı ailelerin çevrelerinin geniş olmasının, çocuklarının iş bulmalarına kolaylık sağladığı bilinmektedir.

⁶⁹ Freeman, Richard-Wise David; a.g.e. s.12.

3-Genç İşsizliğinin Maliyeti

Genç işsizliğinin maliyetlerini iki bölümde ele alabiliriz. Konu genç işsizliğinin bireysel maliyeti ve toplumsal maliyeti başlıkları altında aşağıda incelenmiştir.

A-Bireysel Maliyeti

İşsizliğin bireye olan maliyeti, işsiz kaldığında çalıştığı sürelerdeki elde ettiği ücret ve ücret dışı kazançlarından mahrum olması, başka bir deyişle işsiz kalmaları nedeniyle direk olarak ortaya çıkan maliyetlerdir. Bununla birlikte bu maliyetlerin büyüklüğü, ülkedeki mevcut olan gelir-transfer sistemine bağlıdır. İşsiz kalan bir kişinin gelir kaybı kısmen de olsa işsizlik sigortasıyla giderilebilir. Fakat işsizlik yardımlarının miktarı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Özellikle de işsizlik yardımlarının oranı (gençlerin ve bilhassa teenagerların) yetişkinlere nazaran daha düşüktür.

Genç bir kişinin sık sık işsiz kalması, onun ilerdeki yaşamına etki ederek onun işsiz kalma maliyetinin yükselmesine neden olur. Buna (scarring) kalıcı iz bırakma denir. Burada önemli iki nokta vardır. Birincisi, gencin sık sık işsizlikle karşılaşması ve emek gücünden ayrılması onun ilerdeki yaşamında düşük ücret ve kötü yaşam standardına sahip olmasına neden olabilmektedir⁷⁰. İkincisi ise, gencin iş bulma umudunun kırılması ve hayal kırıklığının beraberinde getireceği bir çok psikolojik sorunlardır. İşsiz bir genç hayata daha güvensiz bakar, çalışmakla elde ettiği sosyal statüsünü ve rollerini kaybeder. Artık toplumsal kimliği belirsizdir ve yaşam standardını korumak onun için çok zor bir problemdir.

B. Toplumsal Maliyeti

1970'lerin sonunda ve 1980'lerin başında çoğu Avrupa ülkesinde gençlerdeki isyancı davranışlar, antisosyal hareketler ve suç işleme oranlarındaki tırmanışlar, yüksek işsizliğin kaçınılmaz sonuçları savını doğrulamıştır. Buna rağmen 1980'lerden sonra bu tezin tamamen doğru olmadığı araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Böyle bir

⁷⁰ OECD; *Youth Unemployment the Causes...* Paris, 1980, s.77-78.

sonucun ortaya çıkma nedeni de, hükümetlerin atıl durumda bulunan gençlerin işsizliğine karşı aldığı ciddi önlemlerdir⁷¹.

İşsizlik sorununun, gençler üzerinde yarattığı olumsuz sonuçlar her zaman kolaylıkla görülebilecek türden olmayabilir. Çoğu zaman bu sonuçlar başka görüntülere bürünmüş olarak kendilerini ortaya koymuş olabilir. Bu noktada, İngiltere'de futbol sahalarını kanlı savaş meydanlarına dönüştüren gençlerin "krizin çocukları" olarak anılmasının nedeni açıkça ortadadır⁷². Bunun yanında Avrupa'da ki ırkçı gösteriler ve terör olaylarının artması, etnik farklılıkların içinden çıkılmaz sorunlara dönüşülmesinin nedenlerini, işsizlikten bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Kısaca işsizliğe karşı eğer önlem alınmaz ise gençler arasındaki toplumsal suç işleme oranlarında ve eroin gibi zararlı alışkanlıklar edinme oranlarında artış görülebilmektedir.

Ayrıca, ülke ekonomisi açısından genç emeğin uzun süre üretim faaliyetlerinden uzaklaştırılması ülkenin beşeri sermaye kaybına neden olur⁷³. Özellikle de iyi eğitilmiş gençlerde bu kayıp daha çok hissedilmekte ve sonuçları daha ağır olmaktadır. Çünkü insan sermayesine en iyi yatırım, gereken eğitimin en iyi şekilde verilmesidir.

Gençlerin müzik, moda ve eğlence merkezlerine düşkün olmaları onları aynı zamanda iyi bir tüketici de yapmaktadır. Yetişkinlerden farklı olan bu zevk ve beğenileri onlar için ayrı bir üretimi gerekli kılmaktadır. Bunun yanında gençlerin tüketimlerinin gelirleriyle doğrudan ilgili olması, onların işsizlik dönemlerinde tüketimlerini kısımlarına neden olmaktadır. Bu durum ise ülkedeki üretim miktarının azalmasına neden olmaktadır.

Nitekim, 2000'li yıllara gelindiğinde dünya nüfusunun yarısını gençlerin oluşturacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, günümüzde genç nüfusun büyük çoğunluğu ya işsiz durumda ya da her an işsizlikle karşılaşma tehlikesi içindedir. Böyle

⁷¹ Hartmann, Jürgen; a.g.e.,s.61.

⁷² Işıklı, Alpaslan; "İşsizlik", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, Sayı 154, Cilt XVII, Ankara, Nisan 1993, s.5.

⁷³ OECD; **Youth Unemployment the Causes...**,Paris, 1980,s.78.

bir durum da, göç olayına ve yarattığı olumsuz etkilere, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, şiddet, uyuşturucu bağımlılığı, suç işleme oranlarında artış gibi hiç istenmeyen toplumsal sancılara yol açabilmektedir. Genç işsizliğinin artışı karşısında gençlere yönelik yeni iş imkanları yaratılamaz ise, sonuçta daha büyük sosyal, politik, kültürel ve çevresel krizler ortaya çıkar⁷⁴.

⁷⁴The Earth Council and Youth And Unemployment, "Youth and Unemployment", <http://www.ecouncil.ac.cr/about/contrib/unemp/youthemp.htm>

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞGÜCÜ - İŞSİZLİK VE GENÇ İŞSİZLİK

A. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GENEL OLARAK İŞSİZLİĞİN VE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1. 1950-1970 Dönemlerinde İşsizlikteki Gelişmeler

1950'li yıllarda tüm Batı Avrupa ülkelerinin iktisadi gelişmeleri üzerine yapılan araştırmalar, bu ülkelerin ekonomik büyümeleri ile işgücü faktörleri arasında yakın bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu nun hazırladığı ilk raporda 1950'li yıllarda 22 Avrupa ülkesinde gayri safi milli hasılanın artması ile işgücü faktörü arasında 0.71'lik bir korelasyon olduğu görülmüştür. Ortak Pazar üyesi ülkelerde savaş sonrası yıllarda hızla sanayileşmenin temel faktörü kalifiye işçi olmuştur.

Bununla birlikte, özellikle ikinci dünya savaşından sonraki yıllarda üye ülkelerde nüfus artış hızının düşük olması nedeniyle sürekli artan ekonomik gelişmeye işgücü arzı yetmez hale gelmiştir. Durum böyle olunca bu ülkeler dışarıdan işgücü talebinde bulunmuşlardır. 1960-1965 yılları arasında üye ülkelerdeki istihdam yılda %0.3 lük bir artış gösterirken, 1965-1970 yılları arasında %0.5'lik bir azalma göstermiştir.

Bununla birlikte, istihdamın 1965-1970 döneminde, 1960-1965 dönemine oranla azalmasına rağmen Ortak Pazara üye ülkelerde önemli ölçüde artan işgücü açıkları nedeniyle daha çok yabancı işgücü talebi olmuştur. Örneğin Federal Almanya'da 1965 yılında %0.7 olan işsizliğe karşın açık iş 649 bin iken, 1969'da %0.9'u bulan işsizliğe karşı 747 bin açık iş bulunuyordu⁷⁵.

2. 1970-1980 Dönemindeki Gelişmeler

1970'li yıllara gelinceye kadar Batı Avrupa ülkelerinde Keynes'ci anlayış üzerinde temellenen ekonomik politikalar, istihdam açısından bir altın çağ yaşamıştır.

⁷⁵ Aydınoglu, İ.Hakkı, AET, Çeşitli Hukuki Sorunlar Üzerine Konferanslar, İ.Ü.Hukuk Fakültesi, Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Enstitü Yayını, İstanbul, No:09,1973,s.74-77.

Büyüme ve buna bağlı olarak istihdam hacmi sürekli olarak artmış, çalışanların durumunda genel bir iyileşme gözlenmiştir⁷⁶.

1970'li yıllar işsizliğin bütün dünyada yaygınlaştığı yıllar olmuştur. Özellikle sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinde 1970'li yıllardan sonra işsizliğin artmasına pek çok ekonomik ve sosyal faktörün birlikte etki ettiğine hiç kuşku yoktur. Avrupa Birliği ülkelerinde izlenen sosyal politika önlemlerine karşın işsizliğin artması 1973 sonbaharında ortaya çıkan petrol krizi, hammadde sorunları, demografik nedenler, teknolojik gelişmelerin üretime uygulanması, çokuluslu şirketler ve benzeri ekonomik faktörlerle açıklanmaya çalışılmıştır⁷⁷. Özellikle de 1974 yılında yaşanan petrol krizi ve 1981 ekonomik durgunluğu üye ülkeleri derinden sarsmıştır. Hatta bu sarsıntının işgücü üzerindeki etkileri 1920 ve 1930'lu yılları andırmaktaydı. Tablo 1'de 1970-1980 yılları arasında Avrupa Birliği ülkeleri arasında işsizlik oranları verilmektedir. Tablodan da anlaşılabacağı gibi Birlik genelinde, 1970'den 1974 yılına kadar işsizlik oranları daha yavaş bir şekilde artmaya devam ederken, 1974 yılından sonra yaklaşık iki katına çıkmıştır. Örneğin, Almanya'da 1974 yılında işsizlik oranı %2 iken 1975 yılında %4'e, Danimarka'da %2.3'den %5.3'e, Portekiz'de %1.9 dan %3.5'e çıkmıştır. Bununla birlikte, tabloda görüldüğü gibi 1980 yılına kadar işsizlik oranları, Birlik genelinde artmaya devam etmiştir.

⁷⁶ Işık, Alpaslan, "İşsizlik" Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Nisan 1993 sayı 154, Cilt XVII s.2
⁷⁷ Kutal, Gülten, "Avrupa Topluluğu Ülkelerinde ve Türkiye'de Genç İşsizliği", Cahit Talas'a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı, Yayın no:9 Ankara 1990, s.355-375

Tablo 1. A.B.'ne Üye Ülkelerde 1970-1980 Yılları Arasındaki İşsizlik Oranları (%)

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Fransa	2.5	2.7	2.8	2.7	2.8	4.0	4.4	4.9	5.2	5.9	6.3
İtalya	5.4	5.5	6.4	6.4	5.4	5.9	6.7	7.2	7.3	7.8	7.7
İngiltere	2.4	2.9	3.1	2.1	2.2	3.6	4.8	5.2	4.9	4.5	6.1
Danimarka	1.3	1.6	1.6	1.0	2.3	5.3	5.3	6.4	7.3	6.2	7.0
Belçika	1.9	1.8	2.3	2.4	2.5	4.5	5.9	6.7	7.2	7.5	7.9
Hollanda	1.0	1.3	2.1	2.2	2.6	3.7	3.9	3.8	3.8	3.9	4.6
İspanya	2.7	3.2	3.2	2.8	3.0	4.1	4.6	5.2	7.0	8.6	11.5
Portekiz	3.8	2.1	2.1	2.2	1.9	3.5	5.8	7.1	7.9	8.2	8.0
Yunanistan	4.2	3.1	2.1	2.0	2.1	2.3	1.9	1.7	1.8	1.9	2.8
İrlanda	5.8	5.5	6.2	5.7	5.3	7.3	9.0	8.8	8.2	7.1	7.3
Almanya	0.6	0.7	0.9	1.0	2.1	4.0	3.9	3.8	3.7	3.2	3.2

Kaynak: Promoting Employment, Report Of The Director-General, ILO,1995,s.66

Genç işsizliğinde ise durum pek farklı değildi. 1975 yılından sonra iktisadi durgunluk hızla artmaya devam etti ve 1970'lerin sonlarına gelindiğinde de İngiltere ve Fransa'nın ekonomik yönden güçsüz bölgelerinde işsizlik oranlarında artışlar yaşandı. Bu işsizlik artışları, özellikle gençler arasında daha yoğun gözlenmekteydi⁷⁸. Örneğin, tablo 2'de, 1973 yılında genç işsizliğinin en yüksek olduğu ülke, %40 oranı ile Fransa'dır. 1973-1979 yılları arasında genç işsizlerin oranında bir düşme olmadığı gibi 1975'de %46.4'e, 1979'da %45'e yükselmiştir.

Bununla birlikte, bu tarihlerde İtalya, genç işsizliğini en yoğun yaşayan ülkelerden biri olmasına rağmen 1979 yılına kadar, işsizlerin yaş gruplarına göre tasnifi yapılmadığı için genç işsizlerin oranı bilinmemekteydi. 1978 yılına ait veriler İtalya'da

⁷⁸ Youth Without Work Tree Countries., a.g.e. OECD 1981,s.10

kayıtlı işsizlerin %45'inin gençlerden olduğunu göstermektedir. 1979 yılına gelindiğinde ise bu oran %47'ye yükselmiştir.

Belçika'da 1973 yılında genç işsizlerin oranı %36 iken 1975 de bu oran daha da yükselerek %46'ya çıkmıştır. Ancak bu tarih den sonra genç işsizliği oranında az da olsa düşmeler görünerek 1979 yılında %42 seviyesine düşmüştür.

Hollanda'da kayıtlı işsizler içindeki genç işsizliği 1973 yılından sonra devamlı olarak yükselerek, 1979 yılında %47 seviyesine ulaşmıştır. 1979 yılında genç işsizlik oranı, İtalya'dan sonra en yüksek olan ülke konumundadır.

İngiltere'de 1973 yılında genç işsizlerin kayıtlı işsizler içindeki oranı %25 iken bu oranın yükselerek 1977 yılında %45 oranına ulaştığı, ancak bu tarihten sonra bir miktar düşme yaşandığı gözlenmiştir. Bununla birlikte, Danimarka ve Almanya'da genç işsizlik oranları diğer ülkelere oranla daha düşük seyretmesine karşılık, Danimarka'da genç işsizlik oranları 1974'de %25 iken 1979 yılında %33'e ulaşmıştır. Almanya, bu ülkeler içinde en düşük genç işsizliği olan ülke konumunda olmasına rağmen dört işsizden birinin genç olduğu görülmektedir. Ancak, 1979 yılı itibariyle Birlik'deki genç işsiz ortalamasının %40.8 olduğu düşünülürse Almanya'nın genç işsizliği sorununun bu ülkelere nazaran daha hafif olduğu anlaşılır⁷⁹.

1970'li yılların başlarında petrol krizinin patlak vermesi ve ekonomik büyümenin azalması nedeniyle, Avrupa Birliği ülkelerinde özellikle de gençler ve istihdam arasındaki ilişki, hem kamuoyunun hem de bilimsel tartışmaların temel konusu olmuştur. Genel olarak üye ülkelerde genç işsizlik oranları ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, tüm hükümetler bu konuya yakından ilgi göstermişlerdir.

⁷⁹ Kutal, Gülten, **Avrupa Topluluğu Ülkelerinde ve Türkiye'de Genç İşsizliği**, Mülkiyeliler Birliği Yayını 9, Ankara 1990,s.359-360.

Tablo.2 A.B. Ülkelerinde 25 Yaşın Altındaki İşsizlerin Kayıtlı İşsizlere Oranı (1973-1979) (%)

Ülkeler	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Belçika	36.4	40.2	46.1	43.9	43.4	43.6	42.8
Danimarka	-	22.5	-	24.9	25.2	23.5	32.9
Fransa	40.1	44.4	46.4	46.3	45.0	45.1	45.0
Almanya	23.3	28.4	28.5	29.6	29.4	28.4	26.1
İngiltere	25.3	-	36.6	44.0	45.5	44.8	44.4
İtalya	-	-	-	-	-	45.1	47.6
Hollanda	33.8	38.8	41.2	41.0	42.1	44.4	47.1

Kaynak: Kutal, Gülten, Avrupa Topluluğu Ülkelerinde ve Türkiye’de Genç İşsizliği, age.s.359.

Bununla birlikte, krizin en yoğun yaşandığı yıllarda pek çok kişi işsizlik tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Ayrıca, emek piyasasına stabil ve devamlı bir pozisyon arz eden bu kişiler de dahil olmak üzere, pek çok kişinin işsiz kalma sürelerinin uzadığı görülmüştür. Bunun bir nedeni de yanlış kişilerin yanlış yer ve zamanda olmasından kaynaklanmaktaydı. Aynı şekilde iş piyasasına emeklerini ilk kez arz edecek kişiler, istedikleri ücretlerle istedikleri işi kolaylıkla bulamamaktaydılar⁸⁰.

Avrupa Birliği ülkelerinin istihdam alanında yaşadığı güçlükler karşısında, Birlik politikasının uygulanması ve Avrupa Sosyal Fonu’nunu devreye sokulması gereği açıkça ortaya çıktı. Ayrıca Birliğin, Sosyal Fondan sağlanacak olan yardımları acil istihdam sorunlarının çözülmesi için kullanılması yolunda çabalar harcandı. 1975 yılında, 25 yaşın altında işsiz yada ilk kez iş arayan gençlere Avrupa Sosyal Fonu’ndan sağlanacak yardımların arttırılmasına karar verildi.

⁸⁰ Employment in Europe, Industrial Relation and Social Affairs, Luxemburg 1989,s.114.

Eğitim alanında atılan ilk adım, 1977 yılı Mart ayında Berlin'de "Mesleki Eğitimin Geliştirilmesi İçin Avrupa Merkezi'nin açılması ile olmuştur. Merkezin amacı, üye ülkeler bünyesinde mesleki eğitimin desteklenmesi ve artırılması yoluyla Birliğe üye ülkelere yardımcı olmaktır. Teknik ilerlemeler nedeniyle endüstriyel gereksinimleri karşılayacak türde mesleki eğitime ağırlık verilerek, özellikle göçmen ve genç işgücünün daha iyi iş bulma olanaklarına kavuşturulması gibi konulara özel ağırlık verilmiştir. Bununla birlikte, genç işsizliğinin özellikle 1970-78 yılları arasında hızla artması nedeniyle, 1977 yılı Temmuz ayında komisyon üye ülkelere tavsiyede bulunarak, işsiz olan yada işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalan gençler için mesleki eğitim olanakları sağlama çağrısında bulundu. Eğitimi yarıda bırakan yada hiç eğitim almamış gençler ve kadınların mesleki eğitim sorunlarına özel ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiştir⁸¹.

3. 1980- 1990 Yıllarında Meydana Gelen Gelişmeler

1973 petrol krizinden sonra ortaya çıkan işsizlik sorunu, 1979-1982 arasında yaşanan ikinci petrol krizi ve yaşanan ekonomik durgunlukla birlikte tekrar ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği genelinde işsizlik oranı 1979'da %5.2 iken 1982'de bu oran %9.3'e çıkmıştır. Ayrıca 1981 yılında Avrupa Birliği'ne işsizlik oranı yüksek bir ülke olan Yunanistan'ında katılmasıyla Birliğin toplam işsizlik oranları biraz daha yükselmiştir. Bu dönemlerde işsizlik artışına etki eden diğer bir faktör de, Küreselleşme hareketleridir.

Bu dönemlerde, gelişmekte olan güneydoğu ve doğu Asya ülkelerinde işgücü maliyetlerinin çok düşük olması ve bu ülkelerde işgücü lehine korumacı yasaların bulunmayışı gibi birçok nedenden dolayı, işçilerin daha az maliyetle ürettiği ucuz imalat mallarının küresel rekabetine Avrupa ayak uyduramadı⁸².

Avrupa ülkelerinde 1980 öncesi Keynesyen ekonomik gelişme döneminde, işgücü maliyetlerinde ciddi artışlar görülmüştür. Bu dönemdeki büyüme bir taraftan ücret ve karlar arasındaki ilişkiye diğer taraftan tüketim ve yatırımlar arasındaki hassas dengelere bağlı idi. Özellikle 1960'lı yılların sonunda ücret artışlarının verimliliğin

⁸¹ Avrupa Topluluğu Basın Enformasyon Bürosu, **AT'nin Sosyal Politikası**, Ankara 1978, s.30-33.

üzerinde gerçekleştiği bunun ise uzun vadede karları düşürdüğü yönünde eleştiriler yoğunlaşmaya başladı⁸³. Bu nedenle de Avrupa'nın çok uluslu şirketleri yatırımlarını, ucuz işgücü piyasalarının hakim olduğu gelişmekte olan ülkelere doğru kaydırmaktadırlar. Bu durumu da işsizliğe yol açan diğer bir faktör olarak sayabiliriz.

Diğer yandan, küreselleşmeyle birlikte her alanda yaşanan teknolojik değişimler, iletişimin ve ulaşımın yaygınlaşması, teknolojilerin kullanımını artırmıştır. Bu yeni teknolojiler de, bazı sanayi kollarının gerilemesine bazılarının zorluklar yaşamasına, bazılarının da otomasyona geçerek özellikle vasıfsız işgücüne artık gereksinim duymamasına neden olmuştur. Bu şekilde, birçok nedenden dolayı işsizlik sorunu her geçen gün daha da artmıştır.

1950'li ve 1960'lı yıllardaki yüksek ekonomik büyüme oranlarının ilk defa düştüğü 1973 yılından 1980'lerin ortalarına kadar, Birlikteki toplam istihdama çalışma çağı nüfusu ayak uydurmada başarısız oldu. Diğer bir ifadeyle, Birlikteki mevcut işgücü arasında işsizliğe neden olmadan emek piyasasına yeni giren işgücüne istihdam sağlayacak yeni işler yaratılamadı. 1985 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği genelinde işsizlik yaklaşık %11 civarına çıktı. Tablo 3'de bazı Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde 1975-1986 yıllarına ait işsizlik oranları verilmiştir. Buradan da görüldüğü gibi işsizlik oranının en düşük olduğu ülke Lüksemburg (1975 yılında %0.2 iken 1986 yılında %1.4 olmuştur), en yüksek olan ülke ise İspanya (1975 yılında %4.5 iken 1986 yılında %20.7'ye çıkmıştır)dır. Kısacası tablo 3'de de görüldüğü gibi, işsizlik oranları tüm ülkelerde ayın oranda olmasa bile hepsinde artış kaydedilmiştir.

⁸² Heylen, Freddy-Goubert, Lucia,...*International Labour Review*, Vol.135,No:11996 s.18.

⁸³ Büyükuslu, Ali Rıza, "Global Esneklik Çerçevesinde İşsizlik, Avrupa'da İstihdam ve İşgücü Pazarları Sorunları",*BASİSEN*, Sayı:58, Temmuz 1997 s.31.

Tablo 3. Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde İşsizlik Oranları (Toplam İşgücüne Yüzdesi)

Ülkeler	1975	1979	1983	1984	1985	1986
Belçika	4.4	7.3	12.9	13.0	12.0	11.4
Danimarka	4.9	6.0	11.4	8.5	7.3	6.3
Almanya	4.0	3.3	8.2	8.2	8.3	8.0
Hollanda	5.2	5.4	13.7	14.1	12.8	11.9
İspanya	4.5	9.3	17.8	21.1	21.5	20.7
İngiltere	3.2	4.6	11.2	11.2	11.5	11.6
Fransa	4.1	5.9	8.3	9.7	10.2	10.4
İtalya	5.8	7.6	9.3	9.9	10.1	10.9
Lüksemburg	0.2	0.7	1.6	1.7	1.6	1.4
Portekiz	4.4	8.0	8.2	8.9	9.0	8.8
Yunanistan	2.3	1.9	7.9	8.1	7.8	7.4
İrlanda	7.3	7.1	14.0	15.6	17.4	18.0

Kaynak: İİBK 1987 yılı Faaliyet Raporu Ankara yayın no:235 s.15

Bununla birlikte, 1980'li yılların sonlarına doğru Birliğin istihdam yaratma performansında gelişmeler görülmüştür. 1987-1988 yıllarındaki ekonomik büyüme sayesinde sağlanan gelişme ile 1989 yılında Avrupa Birliği genelinde istihdam, %1.7 oranında bir artış gösterdi. Bu yıllarda Birlik'de, yaratılan yeni işler 1950'li yıllardan beri yaratılan işlerden daha fazla olmuştur. Sonuç olarak, istihdamda bulunan çalışma çağı nüfusunun oranı 1986 ve 1989 yılları arasında önemli bir şekilde arttı. Bu yıllarda Birliğin iş yaratma performansı Birlik dışındaki Avrupa ülkelerinden ve Japonya'dan daha iyi durumdaydı. Bu gelişmelere rağmen, istihdam-nüfus oranı (15-64 yaş arası

çalışma çağı nüfusu) Birlik'de %60 civarında iken Japonya, ABD ve diğer Avrupa ülkelerinde %70'in üzerinde idi. Bu farklılık, sadece Birliğin yüksek işsizlik oranını açıklamakla kalmaz (Avrupa Birliği'nde işsizlik oranı 1989'da işgücünün %9'u iken ABD'de %5, Japonya da ve diğer Avrupa ülkelerinde %2 civarındaydı) aynı zamanda üye ülkelerde işgücüne katılım oranlarının da düştüğünü gösterir⁸⁴.

Bununla birlikte, 1985-1988 yılları arasında Avrupa Birliği genelinde istihdam, %4 oranında artmıştır. Yaratılan yeni işlerin 1.9 milyonunu erkekler, 2.8 milyonunu ise kadınlar doldurmuştur. Ancak iş sayısındaki bu artışlar işsizliği gidermemiş, sadece işsizlikte hafif bir azalma sağlayabilmiştir. Birlik genelinde erkek işsizlerin sayısı 1 milyon civarında iken iş bulamayan kadınların sayısı 400 bine yükselmiştir. Yaratılan bu ekstra işler mevcut işsizlerden çok emek piyasasına ilk defa emeğini arz eden gençler ve iş buluncaya kadar işsiz sayılmayan kişiler tarafından doldurulmuştur. Bu kişiler, daha önce işgücü kapsamında olmayan ancak iş olanağı bulduğunda çalışan kadın işgücüdür. İşgücüne katılma oranındaki ve çalışma çağı nüfusundaki bu artışın, istihdamı 2 milyon civarında arttırdığı hesaplanmıştır. Bu da çalışan nüfusa %30 dan fazla bir oranda katılım demektir. Kısacası, bu durum çalışma çağı nüfusu artarken işsizliği düşürmenin oldukça güç olduğunu ortaya koymuştur⁸⁵.

1985-1988 yılları arasında yaratılan işlerin %40'ı erkekler %60'ı ise kadınlar tarafından doldurulmuştur. Fakat yaratılan işlerin yaklaşık %35'i part-time işlerdi ve bu tür işleri daha çok gençler ve kadınlar tercih etmekteydiler. Buna rağmen erkek istihdamındaki artışın bir çeyreği part-time işlere yerleştirilmiştir. Aslında bu dönemde istihdam oranlarındaki değişiklik ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. İspanya ve Portekiz'de bir yılda %3-3.5 civarında bir artış yaşanırken, İngiltere ve Danimarka'da %2'nin biraz altında, Fransa'da bir yılda %0.5 den daha az bir artış olurken Belçika'da %0.5 oranında bir düşüş yaşanmıştır.

Bu dönemde dikkati çeken diğer bir özellik ise, üye ülkelerin istihdam oranlarının milli gelirden sağlanan artışla direkt olarak ilgili olmadığıdır. Danimarka'da

⁸⁴ **Employment in Europe**,..Commission of the EC,Industrial Relation and Social Affairs, Luxemburg 1990, s.21.

⁸⁵ **Employment in Europe**,...1990 age,s.24-25.

büyüme oranı, Avrupa Birliği'nin ortalama milli gelirinden daha düşük iken istihdam artışı Birliğin ortalamasından daha yüksek olduğu görüldü. İtalya'da ise büyüme Birlik ortalamasının üzerinde gerçekleşirken, istihdamdaki artış Birliğin ortalamasının altında kalmıştır. Diğer taraftan, istihdamda en fazla artışa sahip olan İngiltere, Portekiz ve İspanya'da hasıla artışının yüksek oranlarda olduğu görülmüştür⁸⁶.

Bununla birlikte, Avrupa Birliği genelinde ve tek tek ülkeler bazında işsizlik oranları tablo 4.da görülmektedir. Buradan da anlaşıldığı gibi, Birlik genelinde işsizlik oranının 1986 yılında %10.7'den 1989 yılında %9'a düşmesine rağmen, halen önemli bir sorun olma özelliğini kaybetmemiş ve en yüksek işsizlik oranları ise, 25 yaşın altındaki gençlerle (%17.3) kadınlarda (%11.9) görülmüştür. 1989 verilerine göre bu rakamların en çarpıcı boyutlara ulaştığı ülkeler ise, İspanya (genç işsiz oranı %20.1 ve kadın işsiz oranı %25) İrlanda (genç işsiz oranı %23.6, kadın işsiz oranı %18.8) İtalya (genç işsiz oranı %32.1, kadın işsiz oranı %17.3) ve Yunanistan (genç işsiz oranı, %32.1 kadın işsiz oranı %12.6)dır.

4. 1990'lı Yıllardan Günümüze kadar Olan Gelişmeler

İşsizlik, 1990'lı yıllara gelindiğinde tüm dünyada olduğu gibi Avrupa Birliği ülkelerinde de sorun olmaya devam etmiştir. Eurostat verilerine göre, 1992 yılında işsizlik ABD'de yüzde 0.7 oranında artarak yüzde 7.4'e yükselmişken, Avrupa Birliği'nde aynı yıl yüzde 1.1 oranında artarak yüzde 9.3'e çıkmış ve Japonya'da ise 0.1 oranında artış göstererek yüzde 2.2'ye yükselmiştir. Aynı şekilde genç işsizlik oranları da, Avrupa Birliği genelinde 1991 yılında yüzde 16.3 iken 1995 yılında yüzde 21.5'e yükselmiş bu oran ABD'de yüzde 13.4 den yüzde 12.1 düşmüş Japonya da ise yüzde 4.4 den yüzde 6.6 oranına çıkmıştır (Tablo 5).

⁸⁶ Employment in Europe,...1990 age, s.26.

Tablo 4. Avrupa Birliği Ülkelerinde Mukayeseli İşsizlik (%)

	Toplam		Erkek		Kadın		Gençler(15-24)	
	1986	1989	1986	1989	1986	1989	1986	1989
AB:12	10.7	9.0	9.2	7.1	13.0	11.9	22.3	17.3
Belçika	11.6	9.5	7.4	6.2	18.5	14.6	23.3	17.2
Danimarka	5.6	6.7	4.0	5.7	7.4	7.9	7.7	9.5
Almanya	6.3	5.5	5.2	4.4	8.1	7.3	7.6	5.1
Yunanistan	7.4	7.8	5.1	4.9	11.6	12.6	24.2	26.1
İspanya	21.0	16.9	19.2	12.6	25.2	25.0	45.9	33.2
Fransa	10.3	9.5	8.5	7.1	12.8	12.7	24.8	20.1
İrlanda	18.2	17.0	17.5	16.1	19.9	18.8	26.8	23.6
İtlaya	10.4	11.0	7.1	7.4	16.6	17.3	33.2	32.1
Lüksemburg	2.6	1.8	1.8	1.4	4.0	2.7	6.1	3.7
Hollanda	10.2	9.3	8.4	6.8	13.4	13.2	16.8	13.7
Portekiz	8.2	5.0	6.3	3.4	10.9	7.2	19.2	11.6
İngiltere	11.4	6.7	11.8	7.1	11.0	6.1	18.1	9.9

Kaynak: Şebnem Karauçak Oğuz, İKV yayını:94 s.57

Tablo 5. A.B ile ABD veJaponya'daki İşsizlik Oranlarının Mukayesesi(%)

yıllar	Genel İşsizlik			Genel İşsizlik		
	AB:15	ABD	Japonya	AB:15	ABD	Japonya
1990		5.5	2.1		11.1	4.3
1991	8.2	6.7	2.1	16.3	13.4	4.4
1992	9.3	7.4	2.2	18.1	14.2	4.5
1993	10.7	6.8	2.5	21.4	13.3	5.1
1994	11.1	6.1	2.9	22.1	12.5	5.5
1995	10.7	5.6	3.1	21.5	12.1	6.1

Kaynak: Eurostat, kasım 1996-s.10

1990 yılından 1994 yılına kadar süren son ekonomik durgunluk sırasında Avrupa Birliği genelinde istihdam edilenlerin sayısı %4 oranında azalmıştır. Bu durum ise, savaş sonrası dönemde yaşanmış olan benzer dönemlerdeki istihdam düşüşünün iki katı civarındadır. Söz konusu dönemde yaklaşık altı milyon kişi işini kaybetmiştir.

Avrupa Birliği genelinde işsizlik oranı, 1994 yılına gelindiğinde yüzde 11'in biraz üzerine çıkarak yeni bir doruğa ulaştı. Bununla birlikte, Birliğin GSMH'sında 1993'ün ortalarından sonra ortaya çıkan artış işsizler üzerinde fazla etkili olamadı. Nitekim, 1980'lerin ortalarında başlayan önceki büyüme dönemi sırasında da işsizlik oranları yüksek seviyelere ulaştıktan sonra hissedilir bir biçimde azalmaya başlaması için üç yıl beklemek gerekmişti. Bu deneyime bakılırsa 1997 ortalarına değin işsizlikte önemli bir düşüş görülmeyebilir⁸⁷.

Öte yandan, Avrupa Birliği'nde işsizlik oranı 1991 yılından beri ilk kez 1995 yılında Birlik genelinde istihdam sayısında artış kaydetmiştir. 1994 yılına nazaran 1995 yılında bir milyonun üzerinde kişi işgücüne katılarak %0.8'lik bir artış gerçekleşmiştir.

87 Güncel Avrupa, . Sayı 1,Ocak 1996-Ankara s.25.

1995 yılında ortaya çıkan istihdam sayısındaki bu artış, emek gücüne yeni katılacak kişilerin sayısındaki artıştan fazla olduğu halde, bu sayı çalışma çağı nüfusundaki artıştan daha azdır. Aynı şekilde 1980'li yılların sonlarında da istihdam artışı yaşanmasına rağmen yaratılan yeni işler işgücüne katılanlara cevap vermede yetersiz kalmıştı. 1995 yılında yaratılan yeni işlerin üç de ikisi daha önceden işsiz olanlar tarafından doldurulmuştur. Kısacası, 1995 yılında Avrupa Birliği genelinde işsizlik oranı, yüzde 11.1 den yüzde 10.7'ye düşmüş yani 1993 yılı oranına eşit olmuştur⁸⁸.

Avrupa Birliği'nde 1990 ve 1995 yılları arasında, genel olarak işsizliği ve genç işsizliğini tek tek ülkeler bazında incelediğimizde; her ülke farklı işsizlik oranlarına sahip olmakla birlikte bazı ülkelerin işsizlik oranlarının hemen hemen aynı oranlarda seyrettiğini görürüz. Tablo 6. dan da görüldüğü gibi, 1994 yılında en yüksek işsizlik oranına sahip olan ülkeler; İspanya (%24.1), Finlandiya (%17.9) ve İrlanda (%14.3) iken birbirlerine yakın oranlarla ikinci grupta, Fransa (%12.3) ve İtalya (%11.4) yer almaktadır. Aynı şekilde genel işsizlik oranları bakımından Belçika (%10), İsviçre (%9.8) ve İngiltere'yi (%9.6) aynı grupta, dördüncü grupta ise Yunanistan (%8.5), Almanya (%8.4) ve Danimarka'yı (%8.2) sayabiliriz. 1995 yılına gelindiğinde ise Yunanistan, İtalya ve Portekiz haricinde tüm ülkelerde işsizlik oranlarında bir miktar düşüş görülmüştür.

Bununla birlikte, tablo 7'de görüldüğü gibi, 1990-1994 yılları arasında genç işsizliği tüm ülkelerde daha hızlı bir şekilde artmıştır. Özellikle de, Finlandiya'da 1990 yılında genç işsizliği %9.4 iken 1994 yılında %42.2'ye çıkarak Birlik içinde en fazla göze çarpan ülke olmuştur. Aynı şekilde, 1994 yılında genç işsizliği en yüksek oranlara sahip olan ülkeler sırasıyla, İspanya (%45), Finlandiya (%42.2) ve İtalya (%32.3)'dür. Bununla birlikte, genel işsizlikte olduğu gibi 1995 yılına gelindiğinde genç işsizlik oranlarında bazı ülkelerde artışlar dururken bazılarında da (İtalya hariç) bir miktar azalmalar olmuştur.

⁸⁸ Employment in Europe, 1996...ege.s.31.

Tablo 6. Avrupa Birliği Ülkelerinde 1990-95 yılları Arasındaki Genel İşsizlik (%)

Ülkeler	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Belçika	6.7	6.6	7.3	8.9	10.0	9.9
Danimarka	7.7	8.4	9.2	10.1	8.2	7.1
Almanya		5.6	6.6	7.9	8.4	8.2
Yunanistan	6.4	7.0	7.9	8.6	8.9	9.1
İspanya	16.2	16.4	18.5	22.8	24.1	22.9
Fransa	8.9	9.5	10.4	11.7	12.3	11.6
İrlanda	13.4	14.8	15.4	15.6	14.3	12.4
İtalya	9.1	8.8	9.0	10.3	11.4	11.9
Lüksemburg	1.7	1.7	2.1	2.7	3.2	2.9
Hollanda	6.2	5.8	5.6	6.6	7.1	7.0
Avusturya						3.8
Portekiz	4.6	4.0	4.2	5.7	7.0	7.3
Finlandiya	3.5	7.6	13.0	17.5	17.9	16.6
İsveç	1.8	3.3	5.8	9.5	9.8	9.2
İngiltere	7.0	8.8	10.1	10.4	9.6	8.8

Kaynak: Eurostat, Kasım 1996 s.10

Tablo 7. Avrupa Birliği Ülkelerinde 1990-95 Yılları Arasındaki Genç İşsizlik Oranları (%)

Ülkeler	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Belçika	15.3	14.9	16.2	21.8	24.2	24.4
Danimarka	11.4	11.6	12.7	13.8	11.0	10.1
Almanya		5.9	6.4	7.9	8.7	8.8
Yunanistan	21.5	22.9	25.1	26.8	27.7	27.9
İspanya	32.3	31.1	34.6	43.4	45.0	42.5
Fransa	19.3	21.5	23.3	27.3	29.0	27.3
İrlanda	19.4	22.4	24.4	25.2	22.8	19.5
İtalya	27.4	26.0	27.1	30.4	32.3	33.2
Lüksemburg	3.8	3.2	4.0	5.3	7.3	7.1
Hollanda	8.6	8.3	8.5	11.1	11.4	11.6
Avusturya						5.6
Portekiz	10.0	8.8	10.1	12.9	15.1	16.6
Finlandiya	9.4	19.5	32.6	41.8	42.2	38.2
İsveç	4.5	7.8	13.6	22.6	22.6	19.4
İngiltere	10.8	14.3	16.7	17.9	17.0	15.9

Kaynak: Eurostat Kasım 1996 s.10

B. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞSİZLİĞİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Eurastat verilerine göre, 1996 yılının sonlarında Avrupa Birliği genelinde işsizlik oranı yüzde 10.8 civarında seyretmektedir. Bu işsizliğin yapısına baktığımızda ise, etkilenen guruplar, süresi ve coğrafi bakımından dağılımı farklılıklar göstermektedir.

Avrupa Birliği genelinde, toplam işsizlerin yüzde 21 gibi bir oranını 25 yaşın altındaki gençler oluşturmaktadır. Bu oranı, kadınlar, yaşlı işgücü, göçmenler ve niteliksiz işçiler izlemektedir. Süre bakımından işsizliğin yapısı ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü toplam işsizlerin yüzde 50'si bir yıldan fazla, yüzde 30'u ise iki yıldan fazla süredir bu sorunun baskısı altındadır. Nihayet, işsizlerin yarıdan fazlasının topluluğun 42 bölgesine dağılmış durumda olduğu bilinmektedir. Bu dağılım oranları ise yüzde 3 ile yüzde 30 gibi farklılıklar gösteren bir dengesizlik arz etmektedir⁸⁹. Şimdi bunları sırasıyla inceleyelim.

1.Genç İşsizliğin Yaygınlaşması

Avrupa Birliği ülkelerinde genç işsizliği alışılmamış yeni bir sorun değildir. İşsizliğin Birlik genelinde ciddi bir sorun niteliğinde hissedilmeye başladığı 1973 yılından itibaren işsizlikten en fazla etkilenen gurubun, yabancılardan sonra gençler olduğu bilinen bir gerçektir. Hatta 25 yaşın altındaki gençler arasında işsizlik 1973 yılından önce de Birliğe dahil olan ülkelere İtalya, Fransa ve Belçika gibi birçok ülkede şiddetle hissedilmekteydi. Bununla birlikte, 1973 petrol krizinden sonra gençlerin işsizliği Birlik genelinde artmış ve hızla yaygınlaşmıştır. Nitekim Birlik'te 1979 yılında 2.5 milyon civarında olan genç işsiz sayısı 1985 yılında 6.4 milyona yaklaşması sorunun önemini daha da arttırmıştır. Aynı yıl üye ülkelerdeki genç işsizlerin tüm işsizler içindeki oranı Almanya'da yüzde 26.20, Belçika'da yüzde 34.85, Danimarka'da yüzde 22.78, Fransa'da yüzde 38.18, Hollanda'da yüzde 34.82, İngiltere'de yüzde

⁸⁹ Erdut, Zeki, *Avrupa Topluluğu'na Tam Üyelik Bakımından Türk Endüstri İşçileri Sisteminin Değerlendirilmesi*, Kamu-İş, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1992.s.16

arasında, işverenlerin işe almada gösterdikleri cinsiyet ayrımcılığını, kadınların eğitim durumu, aile sorumlulukları nedeniyle her işi kabul etmemeleri gibi pek çok neden sayabiliriz.

Tablo 9. Bazı A.B. Ülkelerinde Genç İşsizliğin Cinsiyet Bakımından Dağılımı (%)

	Toplam				Erkek				Kadın			
Ülkeler	1992	1993	1994	1995	1992	1993	1994	1995	1992	1993	1994	1995
Danimarka	12.7	13.8	11.0	10.1	12.2	13.4	10.6	8.1	13.3	14.1	11.6	12.4
İngiltere	16.7	17.9	17.0	15.9	19.7	21.0	19.7	18.1	13.0	14.2	13.7	13.3
İspanya	34.6	43.4	45.0	42.5	29.9	40.0	40.9	36.8	40.6	47.6	50.1	49.0
Portekiz	10.1	12.9	15.1	16.6	9.1	10.8	13.5	15.1	11.2	15.3	17.0	18.6
Hollanda	8.5	11.1	11.7	12.5	8.5	12.0	12.5	11.7	8.6	10.1	11.0	13.2
Lüksemburg	4.0	5.4	7.3	7.1	4.2	5.2	7.5	6.4	3.7	5.6	7.2	7.9
İtalya	27.1	30.4	32.3	33.2	23.4	26.6	29.0	29.0	31.7	35.1	36.4	38.5
İrlanda	24.4	25.2	22.8	19.5	25.8	27.0	24.7	20.8	22.8	23.0	20.6	17.9
Yunanistan	25.1	26.8	27.7	27.9	17.4	18.9	19.7	19.4	34.3	36.1	37.0	37.7
Almanya	6.4	7.9	8.7	8.8	5.8	7.8	8.8	8.8	7.0	8.1	8.6	8.6
Fransa	23.3	27.3	29.0	27.0	20.1	25.1	26.2	23.2	26.8	29.7	32.0	31.0
Finlandiya	25.2	33.3	33.6	29.9	29.2	36.9	36.9	31.1	20.9	29.2	29.9	28.5
İsveç	13.6	22.6	22.6	19.4	15.9	26.0	25.3	20.6	11.1	19.0	19.8	18.1
AB	18.1	21.4	22.1	21.5	17.3	20.9	21.4	20.1	19.2	22.0	25.0	23.2

Kaynak: Employment Labour Market 1996

2. Uzun Süreli İşsizlik

Uzun süreli işsizlik kavramı zamanla değişikliğe uğramıştır. OECD ülkeleri tarafından 1968 yılında alınan bir kararda uzun süreli işsizlik kavramı, işinden ayrıldıktan sonra yada iş aramaya başladıktan sonra en az altı ay geçtiği halde bir iş bulamamak olarak tarif edilmişti. Ancak, işsizlik sorununun her geçen gün daha da artması ve kısa sürede bir çözüme kavuşturulamaması nedeniyle, işsiz kalan süreler daha fazla uzamıştır. Günümüzde ise uzun süreli işsizliğin tanımı yapılırken bir yıldan daha uzun süreden beri iş arayanlar esas alınmıştır⁹².

Uzun dönem işsizliği Avrupa Birliği ülkelerinde oldukça ciddi bir problem iken bu sorunun derecesi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Tablo 10'da 1975-1986 yılları arasında A.B.'de işsizlik artışına paralel olarak uzun süreli işsizliğin de arttığını görmekteyiz. Aynı şekilde tabloyu incelediğimizde, 1975-86 yılları arasında işsizler içindeki uzun süreli işsizlerin oranının iki aşamada hızla tırmandığını görebiliriz. İlk artış, 1974-76 durgunluğunu takip eden dönemde ortaya çıkarak uzun süreli işsizlerin, işsizler içindeki oranını hemen hemen iki katına çıkarmıştır. Örneğin, Belçika'da bu oran yüzde 29.7 den yüzde 61.6'ya, Danimarka'da yüzde 9.4'den yüzde 36.2'ye Almanya'da yüzde 11.8 den yüzde 28.7'ye ve Fransa'da yüzde 16.3 den yüzde 31 yükselmiştir. İkinci aşama ise, ikinci petrol şokunu izleyen 1979-80 durgunluğunda meydana gelmiştir. Başlangıçta, uzun dönem işsizliğini azaltacak önlemler alınırken genel işsizlik sayısında artışlar yaşanmıştır. Tablo 10'da görüldüğü gibi 1981 yılında işsizlik oranlarında bariz bir şekilde artış nedeniyle uzun süreli işsizlerin genel işsizler içindeki oranı düşer gibi olmuş, fakat daha sonraki yıllarda artış devam etmiştir

⁹² Sexton, J.J., *Long Term Unemployment, Its Winter Labour Market Effects in the Countries of the European Community*, April 1988 Luxembourg, s.6.

Tablo 10. A.B. Ülkelerinde Toplam İşsizler İçinde Uzun Süreli İşsizlerin Oranı (%)

	1975	1979	1981	1983	1984	1985	1986
Belçika	29.7	61.6		65.8	68.4	69.2	70.3
Danimarka	9.4	36.2	26.2	32.2	36.9	38.5	31.5
Almanya	11.8	28.7	22.4	39.3	45.1	47.9	48.9
Yunanistan			21.9	34.8	39.1	46.2	44.5
Fransa	16.3	31.0	33.4	42.5	42.1	46.8	47.8
İrlanda	19.1	38.2		36.4	45.8	63.8	64.5
İtalya	33.8	51.2	50.3	56.3	62.1	65.7	66.1
Lüksemburg		22.8		33.9	27.4	37.5	28.9
Hollanda	18.6	35.9	29.6	49.4		48.7	59.5
İngiltere	14.8	29.5	29.3	46.6	48.1	48.1	45.0
İspanya		27.5	43.6	53.6	54.2	57.8	56.6
portekiz						56.4	56.3

Kaynak: Sexton J.J., Long Term Unemployment, European Community, 1988 s.9

Tablodan da anlaşıldığı gibi, Avrupa Birliği genelinde uzun süreli işsizlik oranları 1975 yılından itibaren ciddi boyutlarda yükselişini sürdürmüştür. Sonuçta, uzun süreli işsizlerin geleceğinin pek parlak olmadığını, uzun süreli işsizlik sonunda "ümidi kırılmış" işsizler denilen işsizler gurubunun meydana geldiği gözlenmektedir. Ümidi kırılmış işsizler, belli bir süre iş aramış ve her başvurusunda olumsuz cevapla karşılaşmış artık iş aramaktan yorulmuş piyasada iş olmadığına inanan, yeterli eğitimi ve becerisi olmadığı için iş aramaktan vazgeçen, işverenlerin ya çok genç yada çok

yaşlı bulduğu veya diğer kişisel kusurları nedeniyle işe alınmadıklarını düşündükleri için iş aramaktan vazgeçmiş kişilerdir⁹³.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde, uzun dönem işsizliğini yaş guruplarına göre incelediğimizde (Tablo11), 25-54 yaş gurubundakiler için bu oranın daha yüksek olduğunu görebiliriz. Ancak, genç bir nüfus yapısına sahip olan İtalya'da 25 yaşın altındaki gençlerde uzun dönem işsizliği (% 60.5) diğer ülkelere nazaran oldukça yüksektir. Aynı şekilde tabloda, Avrupa Birliği genelinde uzun süreli işsizlerin yüzde 36.3'ünü 25 yaşın altındaki gençler, yüzde 56.2'sini 25-54 yaşlarındaki yetişkinler ve yüzde 7.5 gibi bir oranını da 55 yaş ve üzerindeki kişiler oluşturmaktadır. Bununla birlikte bu oranları cinsiyete göre ayrı ayrı incelediğimizde, Birlik genelinde 25 yaşın altındaki genç erkeklerde yüzde 33.1 iken bayanlarda yüzde 39.7, 25-54 yaş guruplarındaki erkeklerde yüzde 59.4 iken bayanlarda yüzde 55.3 ve 55 yaşından yukarı erkeklerde yüzde 7.5 iken bayanlarda yüzde 5 oranlarına sahiptir. Kısacası 25 yaşında küçük gençlerde bayanların uzun süreli işsizliği daha fazla iken yaş gurupları yükseldikçe erkeklerin uzun süreli işsizliği daha fazla artmaktadır.

Bununla birlikte, 1970'lerin sonlarından 1980'lerin ortalarına kadar tüm ülkelerde iş piyasaları kötü bir durumda bulunduğu için, genel olarak tüm yaş gurupları uzun süreli işsizlikten kademeli olarak etkilenmişlerdir. En fazla etkilenenler ise herhangi bir iş tecrübesi olmayan daha az kıdemi olan vasıfsız gençlerdir.

Bununla birlikte, Avrupa Birliği genelinde yaşlara göre iş arama sürelerini incelediğimizde (Tablo 12) ise, bir yıldan az süreli işsizlikle bir ve iki yıl süreli işsizliğin birbirine yakın değerler taşıdığını görebiliriz. Ancak 2 yada 3 yıl süreli işsizlikte gençlerin oranında bir artış gözlenmektedir. Özellikle de genç bayanlarda 1 ve 2 yıl süreli işsizlikte yüzde 45 iken 2-3 yıllık işsizlik için yüzde 55 gibi bir orana tırmanmaktadır. Fakat 3 yıl ve daha uzun süreli işsizlikte bu oranın aniden düştüğünü görüyoruz.

⁹³ Kutal, Gülten., "Dünyada ve Türkiye'de İşsizlik Sorunu ve Çözüm Yolları" semineri, KİPLAS, KİPLAS yayını, İzmir 1993.

Tablo11.AB'de Uzun Dönem işsizliğinin Yaşlara Göre Dağılımı (%), 1985

Ülkeler	Erkekler			Kadınlar			Toplam		
	14-25	25-54	55 ve üzeri	14-25	25-54	55 ve üzeri	14-25	25-54	55 ve üzeri
Belçika	23.5	67.9	8.66	27.3	70.4	2.3	25.9	69.4	4.7
Danimarka	19.7	67.4	12.9	15.9	78.4	5.7	17.4	74.0	8.6
Almanya	16.8	69.6	13.6	19.5	71.6	8.9	18.1	70.5	11.4
Yunanistan	33.2	59.3	7.5	46.1	52.8	1.1	41.4	55.2	3.4
Fransa	30.9	57.3	11.8	36.4	55.8	7.8	34.1	56.4	9.5
İrlanda	29.2	62.8	8.0	42.2	53.2	4.6	33.0	59.9	7.1
İtalya	61.7	35.4	2.9	59.7	39.7	0.6	60.5	37.9	1.6
Lüksemburg	50.0	46.6	3.4	45.5	52.7	1.8	47.8	49.6	2.6
Hollanda	21.7	73.8	4.5	31.0	67.2	1.8	25.3	71.3	3.4
İngiltere	29.1	58.3	12.6	34.8	56.3	8.9	30.7	57.7	11.6
AB:10	33.1	59.4		39.7	55.3	5.0	36.3	56.2	7.5

Kaynak: Sexton J.J, Long Term Unemployment, Europe Community 1988

Tablo12. A.B.de Yaşlara Göre İşsizlik Süreleri (%), 1985

Toplam(E-K)	1 yıldan az	1-2 yıl	2-3 yıl	3 yıldan uzun	Toplam
14-24	46.1	43.9	49.7	11.4	40.9
25-54	49.3	50.7	45.5	75.5	53.0
55 ve yukarı	4.5	5.5	4.8	13.1	6.1
Erkekler					
14-24	45.4	42.2	44.6	11.1	38.8
25-54	48.7	50.5	48.8	73.1	53.2
55 ve Yukarı	5.9	7.3	6.5	15.8	8.0
Kadınlar					
14-24	46.9	45.4	55.2	11.7	43.1
25-54	50.0	50.9	41.8	78.7	52.8
55 ve yukarı	3.1	3.7	3.0	9.7	4.1

Kaynak: Sexton, Long Term Unemployment, E.C.1988

Bununla birlikte, Avrupa Birliği genelinde 1990'lı yıllara gelindiğinde de işsizler içinde uzun süreli işsizlerin payı azalmamıştır. Ancak 1990-92 yılları arasında işgücü içindeki toplam işsizlerin oranı yüzde 7.7'den yüzde 9.3'e çıkarken işsizler içindeki uzun süreli işsizlerin oranı yüzde 51'den yüzde 40.6'ya düşmüştür. Fakat 1992 yılından sonra uzun süreli işsizlerin oranında artış görülmüştür. Nitekim, 1995 yılında işsizlerin yaklaşık yüzde 49'u bir yıl veya daha uzun süreden beri işsiz olarak bulunuyordu. Bu da emek gücünün ortalama olarak yüzde 5.5'ini oluşturmaktadır. Aynı şekilde, bunların yüzde 60'ı ise en az iki yıldır işsiz durumdaydılar⁹⁴. Öte yandan, Birlik genelinde hem kadınlar hem de erkekler için uzun süreli işsizlik oranlarında artış

⁹⁴ Employment in Europe., ...1996 age.s.95

kaydedilmiştir. Örneğin erkekler için uzun süreli işsizlik, 1992 yılında yüzde 40, 1993'de yüzde 41.8, 1994'de yüzde 46.8 ve 1995 yılında yüzde 48.3 düzeyinde seyrederken bu oranlar kadınlar için sırasıyla, yüzde 42, yüzde 46.5, yüzde 49.6 ve yüzde 50.1'e yükselerek erkeklere göre biraz daha fazla artış göstermiştir. Bununla birlikte, uzun süreli işsizliğin işgücünün vasıf seviyesine göre değiştiği bilinen bir gerçektir. Birlik genelinde 1995 yılında düşük vasıflı işçilerde uzun süreli işsizlik, yüzde 52.5 orta vasıflılarda yüzde 36.5 ve yüksek vasıf seviyesine sahip olanlarda ise yüzde 11.1 gibi bir orana sahiptir⁹⁵.

Avrupa Birliği'ndeki uzun süreli işsizliği tek tek ülkeler bazında incelediğimizde, ülkeler arasında farklılıklar olduğunu görürüz. Tablo 13'de daha ayrıntılı görülebileceği gibi, Lüksemburg'da uzun süreli işsizlik 1995 yılında yüzde 2.9 iken İtalya'da bu oran yüzde 63.6 seviyesindedir. Aynı şekilde 1990 yılına göre 1995 yılında çoğu üye ülkelerde uzun süreli işsizlik ya düşmüş yada yaklaşık aynı seviyelerde kalmışken İsveç'de bu oran 1990 yılında yüzde 7 iken 1995 yılında yüzde 20.2 olmuştur.

⁹⁵ Employment Labour Market,...1996 age.s.27.

Tablo 13. AB.'de 1990-1995 yılları arasında Uzun Süreli İşsizlik Oranları (%)

Ülkeler	1990	1991	1992	1993	1994	1995
AB:15	51.0	45.0	40.6	43.2	47.4	49.2
Belçika	68.2	62.8	59.0	52.9	58.3	62.4
Danimarka	32.5	35.0	26.8	25.2	32.0	27.7
Almanya	46.0	30.8	33.4	40.3	44.3	48.7
Yunanistan	51.8	48.3	49.8	50.8	50.5	51.3
İspanya	54.7	51.9	44.0	46.2	52.7	54.6
Fransa	44.8	43.1	34.6	33.3	37.5	40.2
İrlanda	66.7	62.6	59.3	59.2	58.9	61.3
İtalya	70.8	68.9	58.2	57.7	61.5	63.6
Lüksemburg	1.7	1.7	2.1	2.7	3.2	2.9
Hollanda	47.1	43.9	43.9	52.3	49.5	46.7
Avusturya						28.0
Portekiz	47.5	39.6	30.9	37.9	43.2	50.8
Finlandiya						37.2
İsveç	7.0	4.0	8.0	11.0	11.0	20.2
İngiltere	35.5	29.6	35.4	42.5	45.4	43.5

Kaynak: Employment in Europe 1996

3. İşsizlikde Bölgesel Farklılıklar

Avrupa Birliği genelinde, işsizlik oranlarında belirgin bölgesel farklılıklar vardır. Hatta 1995 yılında Birlik’de bölgesel olarak işsizlik oranları Lüksemburg’da yüzde 3.5’den daha az iken İspanyanın güneyinde yüzde 35’den daha yüksek oranlarda seyrediyordu. Portekiz haricinde, Avrupa Birliği’nin merkez bölgelerinde işsizlik oranları daha düşük olan Lüksemburg, Almanya’nın güneyi ve İtalya’nın kuzeyi gibi ülkeler yer almaktadır. Buna rağmen, yüzde 15’den daha yüksek işsizlik oranına sahip ülkeler dağınık olarak bulunmaktadır. Bu bölgeler ise, Almanya’nın doğusu, İrlanda, Belçika, Fransa’nın güneyi, İspanya ve İtalya’nın güneyidir.

Bununla birlikte, 1985-90 yılları arasında Avrupa Birliği genelinde, işsizlik oranlarında ortalama olarak yüzde 2.5’lik bir azalış olduğu zaman bölgesel olarak daha yüksek düşüşler (İspanya’da yüzde 4-7, İngiltere’de yüzde 2-4 civarında) görülmüştür. 1990-95 yılları arasında ise, İngiltere’de işsizlik oranında düşme sürerken, Avrupa Birliği genelinde sadece yüzde 3 civarında bir yükseliş görülmüştür. Fakat aynı periyod da, İspanya’da diğer ülkelere nazaran yüzde 6 oranında bir yükseliş vardı⁹⁶.

Avrupa Birliği genelinde bölgesel işçilik maliyetleri ve işsizlik arasında negatif bir korelasyon mevcuttur. Diğer bir deyişle, işsizlik oranları yükseldiği zaman emek maliyeti düşmektedir. Bu durumda ekonomik prensipler uygundur. Çünkü yüksek işsizlik ve emek arzının fazlalığı ücretleri aşağıya doğru çeker, buda emek talebini arttırmayı ve daha fazla miktarda iş yaratmayı teşvik eder. Fakat Portekiz’de istisna olarak hem işsizlik oranları hem de emek maliyeti düşüktür.

Diğer yandan, bu basit ilişkinin altında yatan birçok faktör vardır. Emek maliyetinin fazla olması yüksek üretimi yansımayabilir fakat, bu durum kişi başına düşen gelirin yüksek olduğunu yansıtır. Bu durumda işsizlikle ters orantılıdır yani, düşük seviyelerde işsizliği olan bölgelerin kişi başına düşen milli geliri nispeten daha yüksektir.

⁹⁶ Employment in Europe...1996.age s.97-98.

Bununla birlikte, Avrupa Birliği genelinde, emek maliyetindeki değişim ile işsizlik arasındaki değişim arasında az bir sistematik ilişki vardır. 1988-92 yılları arasında İspanya'nın Madrid, Este, ve Noreste şehirlerinde işsizlik de ki azalışla emek maliyetindeki artış aynı zamanlarda olmuştur. Fakat diğer ülkelerde, emek maliyetindeki düşük artışla nispeten işsizlikteki artışın yüksekliği aynı zamanlarda olmuştur. Birliğin beş büyük ülkesini birlikte incelediğimizde aralarındaki ilişkinin şeklinde farklılıklar olduğunu görürüz. Almanya ve Fransa'da emek maliyetindeki değişim ile 1988-92 yılları arasında görülen işsizlik deki değişiklik arasında zayıf bir pozitif korelasyon görülmektedir. Yani, Emek maliyeti arttıkça işsizlikte artmaktadır. Buna karşın, İtalya ve İspanya'daki ilişki daha farklıdır. Bu iki ülkede emek piyasasındaki değişiklik işsizlik deki değişiklikle ters orantılıdır. İngiltere'de ise birbirleri arasında pozitif veya negatif bir ilişki yoktur.

Bu tür ilişkilerin nedenleri hakkında bazı görüşler vardır. Bunlardan ilki, o bölgenin genel özelliği ile ilişkili olduğudur. Genellikle bölgenin genel özelliği, üretimi belirler bu durumda işsizlik seviyesinde önemli bir etkiye sahiptir. İkincisi de, emek maliyetindeki yüksek artışlar üretim artışının yüksek oranıyla ilişkili olsaydı işsizlikteki kötü etkileri gerekli olmayacaktı⁹⁷.

4.Küreselleşmenin Etkileri

Günümüzde takip etmekte bile zorlandığımız bir çok alandaki baş döndürücü teknolojik gelişmeler, ülkeler arasındaki coğrafi uzaklık ve zaman gibi engelleri ortadan kaldırarak dünya ekonomilerini birbirine bağımlı hale sokmuştur. Ülkeler arasındaki mal, hizmet , sermaye ve teknik akımının gün geçtikçe büyüyen bir hızla artarak ulusal ekonomileri birbirine bağımlı hale getiren bu akıma Küreselleşme diyoruz⁹⁸.

⁹⁷ Employment in Europe...1996.age.s.100.

⁹⁸ Çelebican, Gürkan, "Küreselleşme Türkiye Üzerine Etkileri" , TÜHİS, İş Hukukunun Güncel Sorunları Semineri, 9-10 Aralık 1997,s.56.

Bilimin ve iletişim teknolojisinin bu denli hızlı gelişmesinin de etkisiyle küreselleşmenin evrensel düzeyde ülkeleri etkisine aldığı bilinen bir gerçek olmasına rağmen küreselleşmenin ne ölçüde gerçekleşmiş olduğu henüz tartışılmaktadır.

Yeni ekonomik düzenin temel öğretisi, tüm ülkelerin serbest piyasa ekonomisine geçmesi ve ulusların dünya pazarlarında bütünleşerek, mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin tam anlamıyla serbestleştirilmesi ve böylece küreselleşmenin gerçekleştirilmesidir. Ancak, dünya pazarlarına gelişmiş ülkelerin tekelleri veya oligopollerini hakim olduğu bu nedenle de büyük rantlara bu firmaların sahip olacağı bunun doğal sonucu olarak da dünya pazarlarında eşit rekabet koşullarının sağlanmasının imkansız olduğu savunulmaktadır⁹⁹. Kısaca, Küreselleşmenin karları artırıcı etkisinin ön planda olduğunu refahı yaygınlaştıran etkisininse, daha geri planda kaldığını göstermektedir. Bunun yanında, “Küreselleşme ile mal, hizmet ve sermaye piyasalarının dünya ölçeğinde bütünleşmeye doğru gittiğini fakat iş piyasalarının bunun dışında tutulduğunu, işgücü dolaşımının serbest olmadığı bir ortamda da küreselleşmeden bahsetmenin yanıltıcı olacağı vurgulanmıştır. 1970’lerden bu yana emeğin uluslararası hareketi çoğu ülkelerde yasalarla ya da yönetsel önlemlerle kısıtlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca dil ve kültür farkları, eğitim ve meslek standartlarının ülkeden ülkeye önemli ölçüde değişmesi emeğin Uluslararası akışkanlığını azaltmaktadır. Geçen yüzyılda emeğin enternasyonalizm’inden söz edilirken günümüzde emek ulusal, sermaye enternasyonalist olmuştur”¹⁰⁰.

Bununla birlikte, küreselleşme ne ölçüde gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin dünya ekonomisindeki güçlü etkisini kimse inkar edemez. Bilim ve teknolojiye hızlı değişimler ile küreselleşme olağanüstü evrelere doğru yol almaktadır. Her türlü teknolojik ve yaşam konforuna ilişkin gelişmeler hemen hemen aynı zamanlarda toplumların hizmetine sunulurken, küresel gelişmenin getirdiği sorunlar da eş-zamanlı olarak toplumları rahatsız eden bir hal almıştır. Bu gelişme küresel boyutta en büyük sosyal sorun olarak işsizlik sorununun hemen her boyutuyla dünya ölçeğinde hayat bulmasına neden olmuştur.

⁹⁹ Kazgan, Gülten, **Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen**, Bilimsel Sorunlar Dizisi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul Ekim 1997, s.70-71.

¹⁰⁰ Çelebicin, Gürkan, agm.s.68.

Küreselleşme ile birlikte hızla artan teknolojik değişimler mikro-elektronik teknolojisine dayanan otomasyon vasıfsız işgücünü devre dışı bırakmıştır. İşletmelerde eskiden vasıfsız veya yarı vasıflı işgücünün yaptığı işleri artık yeni teknolojiler emeğe ihtiyaç duymadan üretmektedirler.

Teknolojik yenilikler, standart istihdam biçimlerinin bozulmasına neden olmuş ve çalışma mekanı ve zamanı üzerinde önemli değişiklikler yapmıştır. Daha küçük ve daha az hiyerarşik bir yapıya dayalı esnek üretim birimleri çok yönlü beceri ve esnekliği işgücünde aranan nitelikler haline getirmiştir¹⁰¹. Özellikle, firma merkezinde çalıştırılan esnek uzmanlaşma dediğimiz birden çok vasa ve beceriye sahip çekirdek işçi ve ihtiyaç duyulduğunda istihdam edilen çevre işgücü (part-time, geçici ve mevsimlik işçiler gibi) denilen iki tür işçi grubunu ortaya çıkarmıştır.

Bu ortamda vasıfsız veya yarı vasıflı olan çevre işgücünün dışlanmasına karşılık üstün vasıfları olan çekirdek işgücüne talep artmaktadır. Dolayısıyla da üstün vasıfları olan çekirdek işçilerin ücretlerinde de artışlar görülmüş ve küreselleşmeden bu gurup yarar sağlamıştır.

Avrupa Birliği ülkelerinde de işsizliğin daha çok vasıfsız veya yarı vasıflı işgücünde görülmesi nedeniyle eğitimin önemi bir kez daha açığa çıkmıştır. Bu nedenle de, tüm üye ülkelerde özellikle genç nüfusun, daha fazla eğitim almaları ve yeni koşullara uygun alanlardaki mesleklere yönelmeleri için mesleki eğitim verilmesini teşvik etmektedir.

Avrupa Birliği'nde ve gelişmiş diğer ülkelerdeki büyük işletmeler küresel rekabete karşı koymak için, mikro-elektronik düzeydeki otomasyona ağırlık vererek çalışan sayısında indirime gidip emek maliyetinden tasarruf sağlama, yönetim katmanlarını azaltma, küçük işletmeler şeklinde yeniden yapılanma, faaliyetlerinin bir bölümünü taşeronla verme, esnek çalışma yöntemlerini seçme, üretimi işgücü maliyeti düşük olan ülkelere kaydırma gibi bir dizi yöntemler kullanmışlardır. Bilindiği gibi, Avrupa Birliği genelinde, işgücü maliyetinin diğer ülkelere nazaran daha yüksek

¹⁰¹ Özşuca, Şerife Türcan, "Teknolojik gelişme ve İstihdam", **İİBK İstihdam Dergisi**, Sayı: 18, Ocak-Mart 1995, s.22.

olması nedeniyle çoğu Avrupa firmaları çok uluslu şirketler haline gelmiş ve yatırımlarını bol ve ucuz işgücü bulunan gelişmekte olan ülkelere kaydırmışlardır. Böylece ülke dışına çıkan yatırımların ülke içinde yapılabilecek üretim ve sağlanabilecek istihdam olanaklarını ortadan kaldırmaktadır.

Ancak bazı nedenlerden dolayı Asya ülkeleri, yabancı yatırımcılar için cazip bir yatırım alanı olma özelliğini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştır. Öncelikle, “hızlı kalkınma dönemlerinde işsizlikten tam istihdama yol alan tüm piyasalarda olduğu gibi Asya’da da ücret düzeyleri o eski en düşük düzeyini kaybetmiştir”¹⁰². İkinci olarak da, 1990’ların yeni teknolojileri ve örgütlenme yöntemlerini sayabiliriz. Öncelikle, otomasyon teknolojisi üretim değerinde işgücü payını çok küçülttüğü için ucuz işgücüne yönelmek uzak mesafeye taşıma giderlerini karşılamamaktadır. Bu giderleri karşılayabilmesi için emek maliyetinin çok düşük ve beceri düzeyi yüksek fakat ücretler ve sosyal haklar çok kısıtlı olmalıdır. 1980’li yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelere yapılan dolaysız yatırımların payı azalmaya başlamasına rağmen çekici olanaklar yaratabilen orta derecede sanayileşmiş ülkeler hala imalat sanayine dolaysız yatırımları çekebilmektedirler.

C. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞGÜCÜ

Bir ülkede çalışma çağı nüfusunun miktarı ve oranı önemli olmakla birlikte emek arzını belirlemek için yeterli değildir. Çünkü çalışma çağı nüfusuna dahil olduğu halde çalışmayı arzu etmeyen veya çalışabilecek durumda bulunmayanlar vardır. Bunların çalışma çağı nüfusundan çıkarılması ile işgücü kavramına ulaşılır. İşgücü, “bir ülkede kazanç getirici bir iktisadi faaliyet sahasında çalışma arzu ve iktidarında olan insanların toplamıdır”¹⁰³.

Oldukça gelişmiş bir ekonomik yapıya sahip olan Avrupa Birliği ülkelerinde istihdam olanaklarının kısıtlı ve gerçekleştirilen yeni yatırımlara karşın teknolojik gelişmeler yada bazı sanayilerde meydana gelen gerilemeler nedeniyle işgücüne

¹⁰² Yılmaz, Gaye, “Sermaye Savaşları Şekil mi Değiştiriyor Asya Krizi!”, *İktisat Dergisi*, Sayı:381, Ağustos 1998, s.40.

¹⁰³ Serter, Nur., age s.77.

duyulan talep gün geçtikçe azalmaktadır. Nitekim, 1986 verilerine göre oniki Avrupa Birliği ülkesinde toplam aktif sivil nüfus 138 milyon civarında iken toplam sivil istihdam 122.milyon olarak belirtilmiştir. Bu durumda 16 milyon istihdam açığı görülmektedir. Aynı şekilde 1987 yılında, toplam sivil aktif nüfus 139.6 milyon iken toplam sivil istihdam 124 milyon civarında olmuştur. Böylece 1987 yılında 15.6 milyon civarında istihdam açığı ortaya çıkmıştır¹⁰⁴.

Bununla birlikte, Avrupa Birliği genelinde 1994 yılında istihdam oranı yüzde 59 iken 1995 yılında yüzde 60 civarında yükselmiştir. Fakat 1995 yılında ortaya çıkan istihdam artışına çalışma çağı nüfusu içindeki işgücüne katılım oranındaki artış eşlik edemedi. Oysa, 1984-1990 yıllarındaki işgücüne katılım oranı yüzde 66.5' den yüzde 68.5' e yükselmiştir. Bu yükseliş de emek gücüne kadınların girişindeki artışın etkisi vardır. Avrupa Birliği genelinde 1985-1995 yıllarında çalışma çağı nüfusunun artış hızının yıllık 0.5 civarında yavaşlatılması teşvik edildi ve bu durum işsizliği düşük seviyede tutmaya yardımcı oldu¹⁰⁵.

1.İşgücünün Yaş Ortalamasına Göre Dağılımı

1980'li yılların ikinci yarısında Birlik genelinde gerek kadın gerekse erkek nüfusunda işgücünün en yoğun kesimini 25-34 yaş grubundaki kişiler oluşturmaktadır. Buna karşılık 1986 yılında, Avrupa Birliği'nde, işgücünün erkeklere göre dağılımı incelendiğinde ise, ilk sırayı 25-34 yaşındakiler (20.2 milyon), ikinci sırayı 35-44 yaşındakiler (19.3 milyon) üçüncü sırayı ise 45-54 yaşındaki yetişkinler (17.1 milyon) alırken kadınlarda ilk sırayı 25-34 yaş gurubundakiler (13.6 milyon), ikinci sırayı ise 14-24 yaş gurubundaki gençler (12.6 milyon) ve üçüncü sırayı da 35-44 yaş gurubundaki yetişkin nüfus (11.2 milyon) almaktadır¹⁰⁶.

Fakat, son yıllarda işgücüne katılım oranlarında bir düşüş gözlenmektedir. Bunun başlıca nedeni ise, eğitim ve öğretimde geçen sürelerin 25 yaşına kadar uzaması ve erken emeklilikte görülen artıştır. Aynı şekilde, çoğu Birlik üyelerinde 15-24 yaş

¹⁰⁴Karauçak-Oğuz, Şebnem, *Avrupa Topluluğu'nda Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik Sistemleri*, İKV yayınları no:94, Kasım 1990 İstanbul s.49.

¹⁰⁵*Employment in Europe.*, Employment and Social Affairs, Luxembourg-1996, s.41.

¹⁰⁶Karauçak Oğuz, Şebnem., age.s.51.

gurubundaki gençlerin sayısının az olmasından diğer bir değişle demografik nedenlerden ötürü Avrupa Birliği'nde emek gücüne giren gençlerin sayısı azalmıştır. Avrupa Birliği'ndeki demografik duruma ilişkin olarak 1995'de hazırlanan rapora göre; 76.3 milyon olan 60 yaşın üzerindeki nüfusun, beklenmedik gelişmeler olmadığı takdirde 2006 yılından sonra hızla artarak 2025'de 113.5 milyona ulaşacağı belirtilmektedir. Aynı dönem içinde 20 yaşın altındaki genç kişilerin sayısında 9.5 milyon (%11) azalma görüleceği belirtilmektedir¹⁰⁷.

Bununla birlikte, 1990-1995 yıllarında uzun süre eğitim ve öğretimde kalan genç nüfusun etkisi, işgücündeki 25 yaşın altındakilerin sayısında %12 diğer bir deyişle 3.5 milyon civarında azaltmıştır. Aynı yıllar arasında, bu durum demografik trendlerle birlikte genç işgücünün yaklaşık %20 (5.5 milyon) civarında azalmasına yol açmıştır. Sonuç olarak da, bütün bunlar Birlik genelindeki toplam emek gücünün %2 nin üzerinde azalmasına neden olmuştur¹⁰⁸.

Fakat, 50 yaş ve üzeri yaş gruplarında, 1995 yılında kadın ve erkeklerin emek gücüne katılım oranları ters yönde hareket etmiştir. Erkekler için, 50 ve 64 yaşlar arasında çok küçük bir değişiklik mevcut olmasına rağmen çoğu üye ülkelerde resmi emeklilik yaşının 65 ve üzeri yaşlarda olmasının da bir etkisiyle 65 ve üzeri yaş gurubunun oranlarında artışlar görülmüştür. Bununla birlikte, belirtilen yaş gurubundaki (65 yaş ve üzeri yaşlardaki erkeklerin katılımının hafifçe yükselmesi) erkekler arasında işgücüne katılım oranındaki azalma, 1995 yılında yaklaşık %1 civarında 50 ve üzeri yaş gurubundaki erkek emek gücünün sayısının azalmasına neden oldu. Böylece erkekler arasında erken emekliliğe doğru trendin üç yıllık ekonomik durgunluktan sonra istihdam artışının tekrarlanmasına rağmen azalmaksızın devam ettiği görüldü. Sonuç olarak emek gücü içindeki 50 yaş ve üzerindeki erkeklerin sayısında 1990-1995 yıllarında %5 yani yaklaşık 1 milyonun üzerinde azalış olmasına rağmen bu yaş gurubundaki nüfusta artış olmuştur. Bununla birlikte, 50 yaş ve üzerindeki kadınların emek gücüne katılımı önceki yıllar kadar olmasa da artmaya devam etmiştir. Bu yaş gurubundaki kadınların iş gücündeki sayısı yaklaşık 2000 bin

¹⁰⁷ Güncel Avrupa., Sayı 4-5, Nisan-Mayıs 1996, s.27.

¹⁰⁸ Employment in Europe, 1996 age. s.43.

civarında yükseldi ve böylece emek gücündeki yaşlı erkeklerin sayısındaki düşüş ile dengelendi.

Fakat 25 yaşın altındaki ve 50 yaş üzerindeki işgücünün tam tersine 25-49 yaşlarındaki yetişkin iş gücündeki erkeklerin sayısı 1995 yılında artmıştır. Ancak bu artış nüfus artışının bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Gerçekte, 1990-1995 yıllarında bu yaş gurubundaki erkek emek gücünde 1 milyondan fazla iş gücüne katılımın azaldığı görülmüştür. Bununla birlikte, bu düşüşün sadece bu yaş gurubunu kapsamayıp emek gücü içerisindeki tüm yaş guruplarında meydana geldiğini unutmamak gerekir¹⁰⁹.

2.İşgücünün Cinsiyete Göre Dağılımı

Son yıllarda çalışma çağındaki erkeklerin işgücüne katılma oranı azalırken kadınların katılım oranlarında artışlar olduğu görülmüştür. 1990-1994 yılları arasında AB genelinde erkek işgücünün sayısı %81 den %78.5 e düşmüştür. Bu düşüşe, genç nüfusun her hangi bir okulu bitirdikten sonra iş bulma garantilerinin olmaması nedeniyle daha fazla eğitim almayı tercih etmeleri ve dolayısıyla eğitim sürelerinin uzaması ve de erken emekliliğin teşviki neticesinde emekli olanların sayısındaki artış neden olmuştur. Bu durum ise, 1995 yılında istihdam artışını canlandırmada etkili olmuştur. Bununla birlikte, istihdam oranındaki artış ve erkeklerin katılımında ki düşüş her ne kadar az bir oranda gerçekleşmişse de nispeten Avrupa Birliği genelinde ortaya çıkmıştır.

Finlandiya ve İspanya'da ki işgücüne katılım oranlarındaki düşüş 1994-1995 yıllarında %0.5 civarında erkeklerin işsizliğinin de düşmesine neden olmuştur. Bu oran İrlanda'da 51.5 civarında olmuştur. Bununla birlikte, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Portekiz de hem işgücüne katılım oranı hem de istihdam oranları düşmüştür.

Avrupa Birliği genelinde kadın işgücünün katılım oranları erkeklerin tersi durumdadır. Yani hem istihdam hem de işgücüne katılım oranları artma eğilimi göstermiştir. Gerçekten de 1990'ların başlarındaki iktisadi durgunlukta bile Birlik'deki

¹⁰⁹ Employment In Europe,., age.s.44.

kadınların ortalama istihdam oranlarında çok az bir düşüş görülmüş ve de çalışma çağı nüfusundaki işgücü artışı devam etmiştir.

Danimarka, Finlandiya ve İsveç'te kadınların işgücüne katılım oranları Birlik de ki diğer ülkelerden daha yüksektir. Bununla birlikte, 1990 yılındaki iktisadi durgunluk nedeniyle Finlandiya ve İsveç de katılım oranlarında düşüşler yaşanmıştır. Almaya'da ise işgücü içindeki kadın işgücünün katılım oranları 1990'ların başlarında düşmüştür. Bununla birlikte, bu düşüşün en büyük sebebi doğu ve batı Almanya'nın birleşmesinden kaynaklanmıştır¹¹⁰.

3.İşgücünün Eğitim Seviyesi

Avrupa Birliği'ndeki gençlerin eğitim alma süreleri her geçen yıl daha da artmaktadır. Daha az eğitilmiş gençlerin yada okullarını tamamlamadan terk etmiş durumda bulunanların iş bulmada büyük zorluklarla karşılaşmaları nedeniyle, genç nesil daha fazla eğitim almakta ve özellikle mesleki eğitime büyük önem vermektedir. Bu durum ise, işgücünün eğitim seviyesinde ve vasıflarında artışı, teknolojik değişimlere daha çabuk adapte olma ve yeni çalışma şekillerine uyum sağlamayı kolaylaştırır. Bu sadece Avrupa ekonomilerinin rekabetçiliği için değil aynı zamanda da insanların işlerinde daha başarılı olmaları ve yeni işler bulma şanslarının artması açısından da önemlidir. Bununla birlikte, daha iyi standartlarda eğitim alma, akademik veya mesleki kalifikasyon bir kişinin daha iyi ücretli bir iş bulacağını garanti edemez. Hatta böyle kişiler zaman zaman işsizde kalabilmektedirler. Bununla birlikte, böyle iyi derecede eğitim almış kişilerin yüksek kalitede iş bulma şansları epey yüksektir.

1995 yılında, Avrupa Birliği genelinde 25-59 yaşlarındaki erkeklerin %20 sinden fazlası üniversite veya eşdeğer bir diplomaya sahip bulunmaktadır. Kadınlarda ise bu oran yaklaşık %20 nin altında seyretmiştir. Aynı zamanda erkeklerin %40 ından fazlası üçüncü derecede eğitimlerini tamamlamadan ikinci derecedeki eğitimlerini tamamlamışlardı. Bu da onların zorunlu eğitimlerini tamamladıktan sonra ek bir kalifikasyon kazanmak için eğitim aldıklarını gösterir. Aynı şekilde, kadınlarda bu oran %40 ın altında kalmıştır.

¹¹⁰ Employment in Europe,....age.s.42.

Avrupa Birliği genelinde, genç yaş gurubundakilerin ortalama eğitim seviyesi daha yaşlı kişilerden önemli derecede yüksektir. 1995 yılında 25-29 yaş gurubundaki kadın ve erkeklerin %70'i en azından ikinci derecede eğitimlerini tamamlamış durumdadırlar. Fakat 55-59 yaş gurubundaki erkeklerin ancak yarısı kadınların ise %36 sı benzer seviyelerde eğitim almışlardır. Zaman içinde ve özellikle de geçen son 25 yılda temel eğitimden sonra eğitimlerini sürdüren kadınların nisbi sayısı erkeklerinkine yaklaşmış hatta aralarında fark kalmamıřtır¹¹¹.

Bununla birlikte, Birlik genelinde eğitimlerini sürdüren 15-19 yaş gurubundaki gençlerin oranı 20-24 yaş gurubunda bulunan gençlere nazaran oldukça yüksektir. Tablo 14 de görüldüğü gibi, 1995 yılında Avrupa Birliği genelinde, 15-19 yaşındaki gençlerin %82.5 eğitim ve öğretimde iken bu oran 20-24 yaşlarında %35.9 civarındadır. Konuya lkeler bazında baktığımızda ise, 1995 yılında 15-19 yaşlarında eğitim ve öğretimde bulunan gençlerin en yüksek yüzdesine sırasıyla Fransa (%93.2) Almanya (%91.7) ve Danimarka (%89.0) sahip iken 20-24 yaşlarındaki gençlerin en yüksek yüzdesine de sırasıyla Danimarka (%48.9), Hollanda (%47.6) ve Finlandiya (%42.7) sahiptir. Aynı şekilde 25 yaşında minimum derecede eğitim almışların oranı 1992 yılında %36.7 iken 1995 yılında bu oran %30.1 e dřmřtr¹¹².

4-İşgücünün Sektörlere Göre Dağılımı

Gelişmiş ülkelerde istihdamın endüstri ve hizmet sektöründe yoğunlaştığı bilinen bir gerçektir. Bu ülkelerde sanayileşme yığınlara istihdam yaratırken, ücretli çalışma biçimini ne çıkararak çalışanların statü dağılımını da büyük ölçüde etkilemiştir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerin birer ücretliler toplumu olduğu açıktır. Örneğin 1950 yılında sanayileşmiş ülkelerde erkek istihdamının %35 i, kadın istihdamının %47 si tarımda yer alırken 1985 yılında erkeklerin %11 i, kadınların %13  tarımda çalışmıştır. 1987 Eurostat verilerine göre AB genelinde istihdamda tarımın

¹¹¹ Employment in Europe,.....age.s.67-68.

¹¹² Employment Labour Market.,The European Employment Strategy Contributions to and Outcome of the Dublin European Council, 13-14 December 1996, Employment Social Affairs European Commission 1996 s.27.

payı %8.4, sanayinin %33 ve hizmetler sektörünün de %58.6 dır. Yine Birlik genelinde ücretlilerin istihdamdaki oranı 1985 yılı için %81 civarındadır¹¹³.

Tablo 14. AB'de Eğitim ve Öğretimdeki Gençlerin Oranı (%)

Ülkeler	15-19 YAŞ GURUBU				20-24 YAŞ GURUBU			
	1992	1993	1994	1995	1992	1993	1994	1995
AB:15	79.2	80.8	82.1	82.5	32.3	33.4	34.9	35.9
İngiltere	72.8	70.4	71.2	71.7	25.0	21.9	23.6	23.2
İspanya	75.2	76.8	78.4	79.6	36.0	38.7	39.7	41.9
Portekiz	65.6	68.8	72.1	74.4	33.0	36.9	37.1	40.5
Hollanda	89.5	90.6	91.1	88.4	49.1	48.7	48.3	47.6
Lüksemburg	78.5	84.0	84.3	86.8	20.4	25.7	27.5	35.1
İtalya	67.1	72.4	73.6	74.8	27.1	30.5	32.9	35.1
İrlanda	77.4	79.9	80.9	81.9	22.4	25.9	25.3	25.9
Yunanistan	78.4	78.5	79.7	80.0	29.2	29.0	30.4	29.2
Almanya	90.0	90.9	91.6	91.7	34.0	33.6	34.7	35.5
Fransa	90.2	91.1	92.5	93.2	35.5	38.5	40.9	42.5
Finlandiya				86.4				42.7
Danimarka	81.1	81.6	87.4	89.0	42.9	44.6	43.8	48.9
İsveç				68.6				26.5

Kaynak: Employment Labour Market, 1996...dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Aynı şekilde, Avrupa Birliğine üye ülkelerde sivil aktif nüfusun yıllara ve sektörlere göre dağılımını tablo 15. de incelediğimizde, tüm üye ülkelerde genel olarak

¹¹³ Koray, Meryem, "Günümüzde İşgücü Piyasasının Özellikleri, Sorunları ve İstihdam Politikaları", İ.İ.B.K İstihdam Haftası Tebliğleri, İ.İ.B.K. Yayını Ankara 1992, s.87.

aynı gelişmelerin ortaya çıktığını rahatlıkla görebiliriz. 1966, 1976 ve 1985 verilerine göre ortaya çıkan sonuç, üye ülkelerde aktif nüfusun tarımdan sanayiye sanayiden de hizmet sektörüne doğru kaydığıdır. Örneğin, Almanya da 1966 yılında sivil aktif nüfusun %10.6'sı tarımda, %48.1' i sanayide ve %41.3'ü hizmet sektöründe çalışırken 1985 yılında bu oran sırasıyla %5.5'i tarım, %41.0'i sanayi ve %53.5'i hizmet sektörü şeklinde değişmiştir. Hollanda da ise, 1966 yılında işgücünün %7.3'ü tarım, %40.4'ü sanayi %52.1'i hizmetler sektöründe yer alırken 1985 yılında %4.9'u tarım %26.5' i sanayi ve %68.6'sı da hizmetler sektöründe çalışmıştır.

Tablo 15. AB'de Sivil Aktif Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Ülkeler	TARIM			SANAYİ			HİZMETLER		
	1966	1976	1985	1966	1976	1985	1966	1976	1985
Almanya	10.6	6.7	5.5	48.1	49.9	41.0	41.3	48.4	53.5
Yunanistan	47.6	34.2	28.9	22.0	28.7	27.3	30.4	37.1	43.8
İrlanda	31.6	22.1	16.0	27.7	31.0	28.9	30.7	47.0	55.1
İtalya	25.2	16.5	11.2	37.0	38.4	33.6	37.8	45.2	55.2
Lüksemburg	11.5	6.7	4.2	46.9	42.0	33.4	41.6	51.3	62.3
Hollanda	7.3	5.6	4.9	40.6	33.6	26.5	52.1	60.8	68.6
Portekiz	36.2	33.9		32.9	33.5		30.9	32.6	44.5
İspanya	29.9	21.6	17.6	34.9	37.2	31.8	35.7	41.3	50.6
Belçika	5.9	3.5	2.9	44.8	38.2	29.2	49.2	58.4	67.4
Danimarka	14.2	8.3	6.7	37.2	33.5	28.1	48.6	85.2	65.2
Fransa	17.0	9.9	7.6	39.1	38.0	32.0	43.9	52.1	60.4
İngiltere	3.7	2.8	2.6	46.4	39.7	32.3	50.0	57.5	65.1

Kaynak: Şebnem Karauçak Oğuz, İKV yayını 94, 1990, s.61

Zamanla ileri teknolojilerin hızla yaygınlaşması ve özellikle de 1975 sonrası ortaya çıkan yatırımlardaki daralma gibi pek çok nedenden dolayı başlangıçta istihdam yaratma açısından çok önemli rol oynayan sanayi sektörünün rolü giderek azalmıştır. Sanayinin istihdam içindeki payının düşmesi üye ülkelerin çoğunda görülmüştür. Düşüş, özellikle kimya ve madencilik sektöründe kendini göstermiştir. Metal imalatı ve mühendislik sektöründe yaşanan düşüş ise sanayideki istihdam azalışının en fazla yaşandığı İngiltere’de gerçekleşmiştir¹¹⁴.

Bununla birlikte Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin ekonomik durumları geliştikçe ve reel gelirleri arttıkça hizmet sektörünün de önemi artmıştır. Bunun doğal sonucu olarak da, işgücünün büyük bir bölümü hizmet sektöründe istihdam edilmiştir. Avrupa Birliği genelinde, 1989 yılında hizmet sektörünün istihdam içindeki payı %61.5 iken sanayi sektörü %31.7, tarım ise %6.8 civarında seyretmekteydi. Ayrıca hizmet sektörünün gelişimiyle kadın işgücünün istihdama katılım oranlarında artışlar kaydedilmiştir. Birlik genelinde, 1988 yılında kadınların hizmet sektöründeki istihdamı yaklaşık %74 iken erkeklerde bu oran %52.8 civarındaydı. Buna karşılık sanayi sektöründe kadın işgücünün oranı %19.3 iken erkek işgücünün oranı %39.6 civarında idi¹¹⁵.

5.Part-Time ve Geçici İşlerde Genç İşgücünün Dağılımı

Birçok ülkede 1980’li yılların ilk yarısında çok düşük bir düzeyde istihdam artışı ortaya çıkarken, değişik çalışma biçimleri çoğalmıştır. Özellikle de Part-time (yarı zamanlı) çalışma ve geçici işlerde çalışma biçimleri yaygınlık kazanmıştır. Bu tür işleri daha çok gençler ve kadınlar tercih etmektedirler.

a-Part-Time İşler;

1980’li yılların başlarında çoğu Avrupa Birliğine üye ülkelerde, full-time işlerdeki istihdam artışı eksi değerler gösterirken, Part-time çalışma biçiminde artış

¹¹⁴ **Employment in Europe**, Employment and Social Affairs, Europe Commission, Luxembourg 1990,s.22 .

¹¹⁵ **Employment in Europe...1990 age**.,s.33.

görülmüştür. 1980'nin ikinci yarısında bazı Avrupa Birliği ülkelerinde %1-2 dolayında kalan istihdam artışına karşın, part-time istihdamı Almanya'da 1986 yılında %3.1, 1988 yılında %4.6, Fransa'da 1986 yılında %7.8, 1988 yılında %2.9, İtalya'da 1987 yılında %11.5, 1989 yılında %1.9 oranlarında olmak üzere oldukça yüksek artışlar göstermiştir¹¹⁶. Bununla birlikte, AB'de yapılan bir araştırmaya göre, çalışma günlerinin düzenlenmesiyle halihazır işlerin yanısıra iş bulunabileceği iddia edilmiştir. Özellikle son yıllarda Avrupalı firmaların esnek çalışma saatine geçmesi beklenmektedir. İşsizlik konusunun işyerlerinin esnekliğine yönelten en güçlü motiv olduğu ileri sürülmektedir¹¹⁷.

Aynı şekilde, Avrupa Birliği genelinde 1990'ların başındaki ekonomik durgunluk döneminin ardından part-time istihdam edilenlerin sayısında önemli ölçüde artış olduğu kaydedilmiştir. 1991 ve 1994 yılları arasında Birlik genelinde çalışan erkek işgücünde meydana gelen azalma full-time işlerde çalışanlarda ortaya çıkmıştır. Durgunluk yıllarında full-time (tam gün) çalışanların sayısındaki bu düşüş kadın ve erkekler arasında part-time çalışma oranını yükselmesine sebep olmuştur.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde part-time çalışma, işsizlikle mücadele ve istihdamı artırma konusunda önemli bir araç görevini üstlenmiştir. Bu şekilde, işgücü başına çalışma saatleri azaltılarak, mevcut işlerin daha fazla işgücüne paylaşması sağlanmıştır. Çalışma saatlerindeki esneklikle, aynı miktarda üretimi daha fazla işgücüyle, daha az çalışma süresinde üretilmesi mümkün oldu. Böyle bir durum da, tam hafta düzeni azaltarak part-time çalışma eğilimi arttırmıştır.

1987'de %13, 1990'da %13.5 olan part-time çalışanların oranı 1994 yılında %15.3'e yükselmiştir. Erkeklerden çok kadınlar ve gençler arasında yaygın olan part-time çalışma, 1994'te kadınların yaptığı işlerin %31'ini oluşturmaktadır. Aynı yıl için toplam erkek istihdamının %10'u part-time işlerde çalışmaktadır. Buna karşılık, 1995 yılında yetişkin erkeklerin sadece %3'ü part-time işlerde çalışırken, 15-19 yaş gurubundaki gençlerin %25'i part-time işlerde çalışmıştır. Bununla birlikte, çoğu üye

¹¹⁶ Koray, Meryem, agm, s.89.

¹¹⁷ Ekin, Nusret; **Küçük İşyerleri ve Sosyal Koruma**, İTO Yayınları, Yayın no:1994-28, İstanbul, 1994, s.86.

ülkede yetişkin erkek işgücünün yaklaşık %5'den daha az bir oranı part-time işlerde çalışırken sadece bu oran Hollanda'da %9'dan daha fazladır.¹¹⁸

Part-time istihdamda Birliğin kuzey ve güney ülkeleri arasında farklılıklar mevcuttur. Kuzey ülkelerinde daha fazla gelişme kaydedilmiş ve yıllardan beri yaygınlaşan part-time çalışma, 1994 rakamları ile Danimarka'da kadın istihdamının %34.4'ünün, İsveç'te %41.4'ünü, İngiltere'de %44.3'ünü, Hollanda da ise %66'sını oluşturmuştur. Hollanda, erkeklerde %16 ile part-time işlerin en yaygın olduğu ülkedir. 1990 dan bu yana part-time işler, %2'lik ek istihdam yaratarak istihdamdaki azalmayı bir ölçüde telafi etmiştir. Aynı yıllarda, Lüksemburg, Hollanda ve Avusturya dışında üye ülkelerde full-time işlerde azalma görülürken, Danimarka ve İsveç dışındaki ülkelerde part-time işlerde artma olmuştur¹¹⁹.

Part-time işlerin, yetişkin emek gücünden daha çok gençlerin tercih etmelerinin pek çok nedeni vardır. Gençler eğitimlerini sürdürürken hem çalışma hayatını tanımak hem de belirli bir gelir elde etmek için okuldan arta kalan zamanlarında part-time işlerde çalışmayı tercih etmektedirler. Genelde, bu tür işlerin ücretleri full-time işlere nazaran daha düşük olmasından dolayı yetişkin emek gücü bu tür işleri doğal olarak seçmemektedirler.

b. Geçici İşler;

Avrupa Birliği genelinde 1990'lı yıllarda, geçici işlerin istihdam içindeki payı yaklaşık olarak %10 gibi bir düzeyde olmasına rağmen, önemli bir istihdam artırıcı unsur niteliğini taşımaktadır. Geçici çalışma, belirsiz süreli hizmet akdi ile çalışanların işten çıkarılmasının zor ve maliyetli olduğu ülkelerde olduğu kadar, özellikle tarımın önemli bir istihdam potansiyeli oluşturduğu ülkelerde yaygın olarak görülmektedir¹²⁰.

Son yıllarda toplam işgücü içinde geçici işçilerin sayısı hızla artmaktadır. OECD'ye göre Fransa'da 1970'lerin ikinci yarısında geçici işçilerde bir artış gözlenmiştir. Yasal düzende yapılan değişiklikten sonra 1980-83 döneminde bu eğilim

¹¹⁸ Employment in Europe,... 1996, age s.53-55.

¹¹⁹ Sodan, Berin, "AB'de İstihdamın Değişen Motifi" MESS, İşveren Gazetesi, Yıl:33 / Sayı:679 / Haziran 1996, s.12.

¹²⁰ Sodan, Berin, agm,s.12.

tersine dönmüştür. Daha yakın tarihlerde yapılan araştırmalar süresi belirli hizmet akitlerinin gittikçe arttığını göstermektedir. İngiltere'de 1986'da "İnsan Gücü Araştırmaları Enstitüsü" (Institute of Manpower Studies) tarafından yapılan bir incelemede, endüstri sektörlerinin birçoğunda işverenlerin 3/4'ünün geçici işçi çalıştırdıkları tespit edilmiştir. Özellikle bu eğilim büyük bir hızla genişleyen örgütlerde görülmektedir. Bu araştırmaya dahil firmalarda çalışan toplam işgücünün yüzde 7.6'sı geçici işçidir. Bu oran 1980'lerden bu yana sürekli artmıştır¹²¹.

Nitekim, 1995 yılında Avrupa Birliği genelinde, daimi işlerden daha fazla miktarda geçici işler yaratılmıştır. 1991-1994 yılları arasında Birlik genelinde, belirli süreli sözleşme ile çalışan kadın ve erkeklerin sayısı artarken daimi süreli (belirsiz süreli) sözleşmeyle çalışanların sayısında azalma kaydedilmiştir¹²².

Geçici işlerde çalışmanın yaygınlaşması özellikle, gençler arasında yoğun olarak tercih edilmeye yol açtı. Örneğin 25 yaşın altındaki genç kadın ve erkeklerin %56'sından daha fazla bir oranı geçici bir işe girmişlerdir. Özellikle de bu yaş gurubundaki gençler, eğitimlerine veya mesleki eğitimlerine devam ederlerken (kadınların %54'ü, erkeklerin %57'si) geçici bir iş bulup çalışmayı tercih etmişlerdir. Nitekim 1995 yılında istihdamda bulunan genç erkeklerin %34'ü kadınların ise %31'i fiilen geçici bir işte çalıştığı gözlenmiştir.

Avrupa Birliği genelinde, son zamanlarda işsiz kalan ve istihdamda olan tüm genç kadın ve erkekler arasında geçici bir işte çalışma oranları hemen hemen aynıdır. Sadece erkekler için Almanya, kadınlar içinde Avusturya farklı durumdadır. Almanya'da kadınlar için Avusturya'da da erkekler için fark azdır. Bu farklılık özellikle Portekiz de hem erkek hem de kadınlar için Finlandiya da ise sadece kadınlar için epey fazladır (%30'un üstünde).

Bununla birlikte, gençlerin yaklaşık üç çeyreği işsiz kaldıktan bir süre sonra daimi bir iş bulamadığı için geçici bir işe girerlerken, eğitimlerini sürdürdükleri için geçici bir işte çalışmayı tercih edenlerin oranı %15 civarındadır. Sadece Almanya ve

¹²¹ Ekin, Nusret; Küçük İşyerleri ve Sosyal Koruma..., age.s.87.

¹²² Employment in Europe,....1996, age, s.55.

İtalya da hem erkekler hem de kadınlar, Belçika da ise sadece erkeklerin %30'u yada daha fazla bir oranı eğitimlerini sürdürdükleri için geçici bir işe girmiştirler. Fakat, tüm diğer Birliğe üye ülkelerde bu oran %10'dan daha az seyretmiştir. Hatta çıraklık süreleri boyunca belirli süreli sözleşme yapanların oranı sadece %4 civarında idi. Diğer bir ifadeyle, belirli bir süre geçtikten sonra daimi sözleşme haline gelen geçici (belirli) süreli sözleşme durumu çok az görülmüştür.

Diğer yandan, Belçika, İtalya ve Avusturya'da hem kadın hem de erkeklerin ve Danimarka'da erkeklerin durumu hariç tutulursa diğer tüm Birliğe üye ülkelerinde gençlerin üçte ikisi daimi bir iş bulamadığı için geçici işlerde çalışmaya mecbur kalmıştır. Bu oran İspanya'da hem kadınlar hem erkekler için %85 civarında hatta, İrlanda'da ve İngiltere'de aşağı yukarı aynı oranlarda bulunuyordu¹²³.

¹²³ Employment in Europe,...1996,s.57-58.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GENÇ İŞSİZLİĞİNE YÖNELİK İSTİHDAM POLİTİKALARI

Avrupa Birliği'nde 1970'li yıllarda hızla artan işsizlik sorunuyla mücadeleleyi amaçlayan büyük ölçekli programların gündeme gelmesinden bu yana Avrupa Birliği'nde ve üye ülkelerde gençlerin özel bir ilgi gerektirdiği kabul edilmiştir. Bu vurgu, hem daha geniş sosyal ihtiyaçlar bakımından hem de sosyal adalet gerekçesiyle savunulmuştur. Gençler uzun süreden beri işsizliğin yükünü orantısız bir şekilde omuzlamak zorunda kalmışlardır. Gençler arasındaki işsizlik oranları, üye ülkelerdeki işsizlik oranlarının nispeten düşük yada yüksek olmasına bakılmaksızın tüm ülkelerde ortalamanın üstünde olduğu gözlenmiştir. Bu nedenden dolayı, pek çok siyasi lider, işsizliğin tek bir yaş gurubu üzerinde bu kadar yüksek oranlarda yoğunlaşmasına göz yummanın doğurabileceği toplumsal sonuçlardan duydukları endişeyi ifade etmişlerdir. Gençler arasında çok yaygın bir işsizliğin, çalışma ve toplum karşısında yabancılaşmaya yol açacağı kaygısı, politikacılarda, genç işsizlere dönük özel tedbirlerin biran önce alınması gerektiği gerçeğini ortaya çıkardı¹²⁴.

Nitekim, Avrupa Birliği Komisyonu, işsizlikle mücadele edebilmek için alınan önlemleri saptamak amacıyla yaptığı incelemelerde, işsizler arasında 25 yaşın altındaki genç işsizlerin oranının Avrupa Birliği genelinde yüksek boyutlara ulaşması nedeniyle genç işsizliğin nedenlerini özel olarak incelemiştir. Komisyona göre, gençler arasında işsizliğin nedenleri sadece ekonomik konjonktürün durumu ve demografik faktörler ile ilgili değildir. Genç işsizliği etkileyen en önemli faktörlerden birisi, gençlerin hızla gelişen endüstrinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek mesleklerde eğitim almamış olması ve dolayısıyla niteliklerinin yeni teknolojilerin gereksinimlerini karşılayacak düzeyde olmamasıdır. Avrupa Birliği uzmanlarının belirttiğine göre, düzenli bir teknik eğitim

¹²⁴ Philip, Alan Butt- Whitehouse, Steven; "Avrupa Topluluğu'nda Gençliğe Dönük İstihdam Sübvansiyonları", **Batı Demokrasilerinde İşsizliğe Karşı Politikalar**, T.C.Devlet Bakanlığı, Ankara-1986, s.223.

almış olan gençlerin işsiz kalma tehlikesi çok daha azdır. Bu bakımdan, Avrupa Sosyal Fonu'nun genç işsizliğine yönelik önlemler alması, işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde bölgesel gelişme yardımlarının sürdürülmesi, yer değiştirme ve yeni bir mesleğe intibak yardımlarının yapılması 1980'li yılların başlarından beri yararlı görülerek önerilmiştir¹²⁵. 1987 yılında komisyon kararı ile Fon yardımlarının en az yüzde 75'ini 25 yaşın altındaki gençlere ayırması kabul edilmiştir. Örneğin, 1985 yılındaki Fon harcamalarının yüzde 78'i ve 1.664 milyon ECU 25 yaşın altındaki gençlere yönelik projelerin desteklenmesinde kullanılmıştır¹²⁶.

Bununla birlikte, Avrupa Birliği'ne üye bulunan ülkelerde hatta bölgelerde bile genç işsizliği birbirinden farklı olduğu için, gençlerin işsizliğine karşı alınan önlemlerde ülkeden ülkeye bazı farklılıklar taşınması doğaldır. Fakat yinede, genç işsizliğine karşı uygulanan istihdam politikalarını genel olarak incelediğimizde bazı ortak yönler bulunmaktadır. Bu bölümde, Avrupa Birliği genelinde genç işsizliğini azaltmak amacıyla uygulanan politikalar incelenecektir. Bu politikalar sırasıyla; Gençlerin çalışma yaşamına entegrasyonunu sağlayan eğitim ve mesleki eğitim, gençleri istihdam eden işverenlerin sosyal harcamalarında indirim uygulanması, gençlerin kendi işlerini kurmaları için verilen teşvikler, İşsizlikle mücadele için kurulan fonlar, gençlere geçici istihdam sağlayıcı projeler, devlet ve yöresel yönetim yatırımlarının işsizliğin yoğun olduğu bölgelere yöneltmesi, işsizleri işsizlik sigortası kapsamından çıkartarak istihdama yönelten projeler ve son olarak da, Hollanda'da gençlere istihdam garantisi sağlayan uygulama incelenecektir.

1.Gençlerin Çalışma Yaşamına Entegrasyonu için Eğitim ve Mesleki Eğitim Projeleri

Gençlerin çalışma hayatına entegrasyonun da eğitim sistemleri çok büyük önem taşımaktadır. Belirli bir seviyede eğitim almış gençlerin rahatlıkla iş bulmaları ve okuldan işe geçişlerinin kolaylaşması için, eğitim ve iş dünyası arasındaki bağların çok kuvvetli olması ve gençlerin ihtiyaç duyulan alanlarda ve gelişen teknolojilere uyumlu

¹²⁵ Kutal, Gülten; "Çalışma Hakkının Korunmasında Aktif Emek Piyasası Politikası Önlemleri", Sabahaddin ZAİM'e Armağan, İktisat Fakültesi Mecmuası, 1994/B-3, C-1-4, İstanbul-1996, s.38.

¹²⁶ Koray, Meryem; "Günümüzde İşgücü Piyasasının Özellikleri ve İstihdam" İ.İ.B.K. İstihdam Haftası Tebliğleri, Ankara-1992, s.95 .

bir şekilde eğitilmesine özen gösterilmesi gereklidir. Günümüzde artık, öğrencilere verilen teorik eğitimlerin yeterli olmadığı, teorik eğitimin yanında mutlaka pratik eğitimin de verilmesi gerektiği bilinen bir gerçektir. Hatta, birçok Avrupa ülkesinde öğrenciler ilköğretim düzeyinden itibaren çalışma hayatına hazırlanmakta, kendilerine ekonomiyle ilgili bazı teorik ve pratik bilgiler verilmekte, çeşitli sektörler ve meslekler tanıtılmaktadır. Böylece gençler daha küçük yaşlardan itibaren çalışma hayatı hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Örneğin Almanya müfredat programında "Arbeitslehre" (çalışma hayatına hazırlık) gibi konular koymuştur. Dersler işletme ziyaretleri ve kısa iş tecrübeleriyle yürütülmektedir. İsveç'te ise, okul istihdam büroları, işçi ve işveren kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan Okul, Toplum ve İş piyasası Konseyleri, çalışma hayatının daha iyi anlaşılması için okul programlarına çalışma hayatıyla ilgili konular koymaktadırlar.

Bütün bunlara rağmen, 1970'li yıllardan sonra hızla artan genç işsizliği karşısında bazı ülkeler dışında birçok Avrupa ülkesinde, eğitim sistemlerinin köklü bir değişikliğe ihtiyacı olmuştur. Özellikle de, orta öğretim sonrası verilen, klasik ve mesleki eğitim şekilleri arasında derin ayrılıklar bulunuyordu. Bu durum karşısında Avrupa hükümetleri eğitim ve emek piyasası arasındaki kopuklukları incelemişler ve mesleki eğitim özellikle de işbaşı eğitim alanında yapılacak yenilikler için emek piyasası otoritelerine destek vermişlerdir¹²⁷.

Son yıllarda birçok Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde, zorunlu eğitimlerini tamamlayan gençlere çalışma hayatına geçmelerini kolaylaştırmaya dönük onlara bazı kalifikasyonlar kazandıran mesleki eğitim programlarına ağırlık verilmektedir. Bu eğitimlerin çoğu ise işletmelerde verilmektedir. Örneğin, Almanya'da işletmelerin yaklaşık yüzde 70'inde temel beceri eğitimleri verilmektedir. Devlet küçük işletmelere mesleki eğitim için bilgi ve parasal destek sağlamaktadır.

İşletmelerde verilen eğitim, ikili sistem ve sandviç eğitimi şeklinde iki türde olmaktadır. İkili sistem, iş başındaki eğitimle mesleki okullardaki iş dışı eğitimi birleştiren bir eğitim şeklidir. İkili sistemin en iyi bilinen örneği ise çıraklık eğitimidir.

¹²⁷ OECD; Labour Market Policies For The 1990's , OECD, Paris-1990 s.40

Almanya'da on yıllık zorunlu eğitimden sonra gençlerin yaklaşık yüzde 90'ı genel veya mesleki eğitim almaktadırlar. 1983'de 1.7 milyon civarında genç 440 alanda çıraklık eğitimine katılmışlardır. Üç yıl süren bu eğitime katılan gençler aynı zamanda haftada iki veya üç gün teorik eğitim almak üzere meslek okullarına devam etmektedirler.

Bununla birlikte, sandeviç eğitimi ise, mesleki eğitimi ve iş deneyimini birleştirmektedir. Eğitim kursları ile işyerlerinde elde edilen becerilerinin geliştirilmesi, gençlerin rehberlik, beceri kazanma ve çalışma hayatına geçişlerini kolaylaştıracağı prensibine dayanmaktadır.

Fransa'da eğitimin çerçeve organizasyonu kanunla belirlenmektedir. Bu, sosyal kuruluşların katılımı ile olmakta ve işçi-işveren kuruluşları arasındaki ulusal anlaşmalara yansımaktadır. Sandeviç eğitimi üç yıl sürebilmekte ve yüzde 30'u iş başında yürütülmektedir. Eğitim ise, büyük ölçüde hedef gruplara, yapıya, eğitim imkanlarının tipine, süre ve ücrete göre farklılıklar göstermektedir.

Avusturya'da gençlik kursları sistemi okuldan ayrılan 16-17 yaşlarındaki gençlere hem iş başı hem de iş dışında olmak üzere bir yıllık mesleki eğitim sağlamaktadır. Kursiyerlik işçi ile işveren arasındaki anlaşmayı gerektirmektedir. Bu kurs esnasında, işçiye özel beceriler kazandırılmakta ve kurs sonunda resmi bir sertifika verilmektedir. Kursun asgari süresi bir yıldır ve bunun 13 haftası iş dışı eğitimde geçirilmektedir. Anlaşma gereğince kursiyere ücret ödemek zorundadır. Ücretin miktarı mevcut ücret oranları, teklif edilen işbaşı eğitimin hacmi ve kursiyerin verimine göre işçi sendikaları ve işveren arasındaki anlaşmalarla belirlenmektedir. İşveren ve eğitim kurumlarına kısmen parasal yardım yapılmaktadır¹²⁸.

Bununla birlikte, işsizlikten en fazla etkilenen gençlerin eğitim düzeyi düşük gençler olduğu gerçeğinden hareketle, kamu otoriteleri öncelikle bu sorunun üzerine eğilerek gençlerin okul öğrenimlerini terk etmelerini engelleme ve eğitim kurslarını geliştirme yönünde faaliyet göstermektedirler. Üye ülkelerde, konuyla ilgili olarak

¹²⁸ Murat, Sedat; "Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Genel Olarak ve Türkiye'de Gençlerin İşsizliği", Doktora Tezi, İstanbul-1991, s.52-53.

gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarda gençlere yönelik istihdam imkanlarının artırılmasına ağırlık verilmektedir. Hollanda'da ve İrlanda'da, bu kapsamda geliştirilen bir sisteme göre belli bir eğitim seviyesine ulaşmış gençlerin (okul veya mesleki eğitim) istihdamı güvence altına alınmıştır. Buda, eğitim ve öğretimin tüm olumlu yanına rağmen direk olarak iş yaratmaya bağlıdır. Birçok Kuzey Avrupa ülkesinde uygulanan bu sistemin yanısıra Almanya, Danimarka ve İrlanda'da, kamu otoritelerince gençlere düzenli bir eğitim ve öğretim almalarını içeren özel yardımlar yapılmaktadır¹²⁹.

Birliğe üye ülkelerde özellikle eğitimlerini yarıda bırakan gençlerin sayısını azaltmayı hedefleyen pekçok politikalar geliştirilmiştir. Örneğin Hollanda'da ve İngiltere'de zorunlu eğitimlerini yarıda bırakan gençlerin istediği alanda eğitim almaları garanti edilmiştir. İsveç ve Finlandiya'da, gençlerin istekleri doğrultusunda yüksek öğrenim almaları sağlanmıştır. İspanya, Fransa, İtalya ve İngiltere gibi birçok üye devlette ise, klasik eğitime ve mesleki eğitime katılım oranlarını arttırmak için sayısal hedefler konulmuştur. Örneğin, Fransa'da 2000 yılında gençlerin yüzde 75'inin bir kalifikasyon alması hedeflenmiştir. Çıraklık sistemi uzun süreden beri yerleşmiş olan ülkelerde bile çıraklık sistemini güçlendirmek için yeni adımlar atılmıştır. Hollanda, "Garantili Genç İstihdam Planı" dahilinde çıraklık programına giren gençlerin sayısını arttırmayı hedeflemiştir. Almanya'da gençler ve işçiler arasında desteklenen mesleki eğitim ile sanayide daha çok eğitim alanları hedeflenmiştir. Bununla birlikte çıraklık sisteminin daha yeni olduğu ülkelerde de gençlere ilk iş deneyimi kazandıracak projeler geliştirilmiştir;

Belçika'da, gençlere iş deneyimi kazandırmak için geliştirilen projeye göre, en az dokuz aydan beri işsiz olan tüm gençler özel yada kamu sektöründe full-time veya part-time olarak ve de full-time olarak çalışanların aldıkları ücretin yaklaşık yüzde 90'ın ödenecek şekilde, 6 aylık bir eğitimi içeren PEP (İlk İş Deneyimi) anlaşması sunulmuştur.

İspanya'da ise, 25 yaşın altındaki gençlerden hala okulda olanlar veya herhangi bir mesleki vasfı olmayanlar için alternatif bir çıraklık projesi konulmuştur. Çıraklığa

¹²⁹ OECD; *Labour Market Policies For The 1990's* 1990, s.43.

girenler için sosyal harcamalar yüzde 50 veya daha fazla oranda düşürülmüştür. Bu durum ise İspanya'da 1995 yılında çırakların sayısında 179 bin artış meydana getirerek genç işsizliğinin azalmasına katkıda bulunmuştur¹³⁰.

Portekiz de 1997 yılında gençlerin çalışma yaşamına entegrasyonunu sağlamaya dönük yeni bir proje sunulmuştur. Bu proje 120 milyon PTE civarında bir bütçe ile eğitim ve mesleki rehberliği, eğitim ve mesleki eğitimi, mesleki entegrasyonu ve iş arayanlara yol göstermeyi kapsayan dört belli başlı alandan oluşmaktadır.

Projeye göre eğitim ve rehberlik alanında, Çalışma hayatına entegrasyonu düzenleyen kuruluşlar (UNIVAs), istihdam ofisleri ve istihdam ve Mesleki kurumu (IEFP)'nun mesleki eğitim merkezleri gibi eğitim kuruluşlarıyla eğitim ve mesleki oryantasyon için rehberlik hizmetlerinin genişletilmesi ve eğitim-öğretimle ve mesleklerle ilgili temel bilgileri hazırlayan kuruluşlar kurmak gibi faaliyetleri içermektedir.

Bunun yanında, klasik eğitim ve mesleki eğitim alanında da, 9 yıllık zorunlu eğitimin muhafazası, çalışma hayatına atılmadan önce tüm gençlere kalifikasyon kazandıran eğitim, okul ve mesleki eğitimi birleştiren kursların İstihdam ve Kalifikasyon Bakanlığı (MQE) ve Eğitim Bakanlığı (ME) tarafından yerine getirilmesi, zanaat sektörünün ağırlıklı olduğu bölgelerdeki atölyelerde mesleki eğitimi kurmak gibi bir dizi önlemlerden oluşmaktadır.

Projede mesleki entegrasyon alanında da, iş deneyimi ve eğitimini sağlayan kısa dönemli pratik eğitimler, ikinci veya üçüncü derecede bir mesleki vasfa sahip olanlar ve yüksek okul mezunu olup da ilk defa iş arayan gençlerin pratik eğitimlerini geliştiren projeler oluşturulmuştur.

Bununla birlikte, iş arayan gençlere rehberlik etmek için üniversitelerde öğrencilere yeni alanlarda yaratılan işlerin bildirilmesi ve tanıtımını yapmak ve kendi işlerini kurmak isteyen gençlere yol göstermek gibi faaliyetleri içermektedir¹³¹.

¹³⁰ Employment in Europe.... 1996, s. 144.

¹³¹ Employment Observatory, MISEP Policies, No:58, Summer 1997, s.25.

2.Gençleri İstihdam Eden İşverenlerin Sosyal Harcamalarında İndirim Uygulayan Projeler

İşverenlerin sosyal harcamalarında indirim yapılmasına gidilmesi, işverenlerin ödedikleri sosyal yardımları hafifleterek emek maliyetinin düşmesine yol açmakta ve bu bir çeşit vergi ayrıcalığına benzemektedir. Birçok üye devlette, genç işsizler için emek maliyetini azaltma politikası işverenlerin sosyal harcamalarını azaltma şeklinde ortaya çıkmıştır.

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında genç işsizlik oranı yüksek seyreden ülkelerden biride Belçika dır. Bu ülkede gençlerin büyük bir kısmı eğitim ve öğretimde (15-19 yaşlar arasında yüzde 88, 20-24 yaşları arasında yüzde 38 civarında) olması nedeniyle gençlerin işgücü içindeki yüzdesi daha azdır. Fakat bu duruma rağmen ülkede genç işsizlik oranı yıllardır hep yüksek seyretmiştir. Durum böyle olunca Belçika'da işverenlerin gençleri işe almalarını cazip kılacak bir proje geliştirilmiştir. Bu projeye göre, 26 yaşın altında ve en az altı ay işsiz kalmış bir genci işe alan işveren üç yıl boyunca sosyal katkılarını ödemededen muaf tutulacaktır.

Bu proje, Belçika Sosyal Güvenlik Kurumu'na göre, 1996 yılının ilk çeyreğinde 22.600 genci kapsadı. Bunun yanında, projenin 1996 yılındaki toplam yıllık maliyeti 83 milyon ECU ve kişi başına maliyeti ise 3.700 ECU civarındaydı¹³².

Aynı şekilde, genç işsizlik oranı yüksek bir ülke olan İtalya'da 16-32 yaş grubundaki işsizleri 6-12 aylık belirli süreli iş akdi ile istihdam eden işverenler 31 Aralık 1993 tarihine kadar "Namına Sözleşme" yapabileceklerdir. İtalyan hükümetinin 5 Ocak 1993 tarihli kararnamesine göre böyle bir sözleşme ile işe yerleştirilen işçilerin sosyal harcamalarında yüzde 15 oranında bir indirim yapılacaktır.

Bununla birlikte, işverenlerin sosyal harcamalarında indirim yapılacak oran, Mezzogiorno gibi işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde yüzde 30'a yükselmektedir. Ancak işverenlerin böyle bir sözleşme yapabilmeleri için son bir yılda tensikat yapmamış olmaları gerekmektedir¹³³.

¹³² Employment in Europe...1996, age.s.138-139.

¹³³ Kutal, Gülten; agm.s.39.

Bununla birlikte, çoğu Avrupa Birliği ülkesinde hükümetlerin özellikle vasıfsız gençlere geçicide olsa bir istihdam sağlayarak iş deneyimi ve bir mesleki eğitim sağlamak amacıyla işverenlere yapılan parasal yardımlar 1970'li yılların sonlarından beri uygulanan bir yöntemdir.

Almanya'da 1979 yılında, olağan üstü istihdam sorunları olan bölgeler için bir Emek Piyasası Programı uygulanmaya konulmuştur. Söz konusu program, 1978 yılında işsizliğin yüzde 6'yı aştığı bölgelerde, eğitim tahsislerinin yanında, uzun süredir işsiz bulunanların ilk uyum dönemi süresince yüzde 90, bu sürenin bitiminden 12'nci ayın sonuna kadar da yüzde 70-80'lik ücret sübvansiyonu, sosyal hizmet çalışmalarında istihdam edilen işsizler için yüzde 100, alt yapı işlerinde işe alınan işçiler için ise 18 ay süreyle yüzde 80 sübvansiyon öngörmektedir¹³⁴.

Danimarka'da daimi işler yaratılması için geçici istihdam yardımları sağlanmaktadır. Fakat firmaların istihdam yardımı alabilmeleri için üç ay veya daha uzun süredir işsiz olan gençleri işe alarak toplam istihdamın artmasına katkıda bulunmaları gereklidir. Uygulanan bir başka proje ise, Merkezi Sözleşme Komite'since tavsiye edilen mesleklerde fazladan çırak ve kursiyer çalıştıran özel sektördeki işverenlere para yardımı sağlanmaktadır.

Finlandiya'da 1977'den beri özel sektörlerde genç istihdamı artırıcı teşvik projeleri yapılmıştır. Ancak işverenlerin 20 yaşın altında ve işsiz olan gençlerle bir çıraklık sözleşmeleri yaptıkları sürece 12 ay parasal yardım almaya hak kazanmaktadırlar ve bu mali desteğin daha sonra bir yıla kadar uzatılabileceği de öngörülmektedir.

Aynı şekilde, Fransa'da 1979 ve 1981 yılları arasında uygulanan bir projeye göre, 26 yaşın altındaki genç işsizleri işe alan işverenlerin bir yıl boyunca sosyal güvenlik katkı paylarını ödemediği muaf tutan anlaşmalar yapılması öngörülmüştür.

İrlanda'da işsiz yetişkinleri ve okulunu terk etmiş gençleri işe alan işverenlere her ay için vergisiz bir prim verilir. İşverenlere ödenen bu primler, işe alınan kişinin 20

¹³⁴ Philip, Alan Butt- Whitehouse, Steven;....a.g.m..s.233.

yaşın üzerinde olup olmadığına, en az 4 yıldır işsiz olup olmadığına ve son iki yıldır işsizlik yardımı alıp almadığına göre değişmektedir¹³⁵.

İspanya hükümetinde 16-26 yaş gurubundaki gençlerin istihdamını teşvik için 1985 yılında bir dizi tedbirler almıştır. Devlet istihdamı teşvik etmek için 26 yaşın altındaki gençleri istihdam eden işverenlere parasal yardımda bulunmaktadır. İşverenler bu gençleri belirsiz bir süre için işe yerleştirdiklerinde veya çıraklık yada eğitim anlaşmalarını belirsiz süreli anlaşmalara çevirdiklerinde her bir gencin sosyal güvenlik primlerinde yüzde 50'ye varan bir indirimden yararlanmaktadırlar.

Parasal destek sağlayan programların en çok bilinenlerden biri de, İngiltere'deki Gençlik Eğitim Projesi (YTS) dir. Bir yıl süren bu program, okulunu terk etmiş olan 16-17 yaşındaki gençleri, daha çok özel bir işveren yanında entegre bir eğitim programı ve planlı bir iş deneyimine tabi olmaları imkanını sağlamaktadır. Gençler bu eğitimin yanında 13 haftalık da iş dışı eğitime katılmaktadırlar ve ayrıca kendilerine haftalık bir ödenekte sağlanmaktadır¹³⁶.

3.Gençlerin Kendi İşlerini Kurmalarını Teşvik Eden Projeler

Birçok üye devlette, gençlerin istihdam alanlarını genişletmek amacıyla gençlerin kendi işlerini kurmalarını teşvik eden programlar vardır. Bu programlarla, kendi işini kurmak isteyen veya mevcut işini genişletmek isteyen yada bir grup gencin ortaklaşa bir iş yeri açmak istemesi halinde bu yaratıcı gençlerin projeleri değerlendirilerek onlara gerekli finansman destek, rehberlik danışmanlık ve eğitim hizmetleri sağlanmaktadır.

İtalya'da 1996 yılında kendi işini kurmak isteyen genç girişimcilerin projelerini değerlendirerek onlara gerekli finansal destek ve teknik yardım sağlayan bir yasa kabul edilmiştir. Söz konusu bu yasaya göre, kendi işini kurmak isteyen yaratıcı genç girişimciler 4 ay süren eğitim kurslarına katılırlar. Bu kurslarda adayların projeleri incelenerek önde gelen bir firmanın temel bilgileri sağlanır. Genç girişimcilere sağlanacak yardımın kriterleri ve formaliteleri Çalışma ve Sosyal İlişkiler Bakanlığı ile

¹³⁵ OECD; Youth Unemployment The causes...age.s.114-116.

¹³⁶ Murat, Sedat; ...age.s.55.

ilişkide olan Maliye Bakanlığı tarafından saptanacaktır. Planlanan teşvikler ise, gerekli araç ve gereçlerin temini için 30 milyon Liret ve ilk yılda faaliyet giderleri için 10 milyon Liret kadar bir teşvik ve özel eğitimin sağlanması gibi teşvikleri içermektedir.

Bununla birlikte, Genç Girişimciler derneği Maliye Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı'yla 1995 bütçesi için 30 milyar Liret, 1996 yılı içinse 50 milyar Liret bütçe tahsisi için bir anlaşma yapmıştır. Bu finansal kaynaklar Avrupa Birliği'nce karşılanabilmekteydi. Ayrıca işsizlik yardımına hak kazanmış ve hazırlık kurslarına kabul edilen bu gençler kendi işlerini kurarken veya bir kooperatife katılırken işsizlik yardımı primlerinin toplu ödenmesi için başvuruda bulunabilirler¹³⁷.

İngiltere'de 18-25 yaş grubunda kendi işlerini kurmak isteyen veya daha önce kurdukları işleri genişletmek isteyen yada diğer gençlerle ortaklık kurmak isteyen işsiz gençler için "The Prince's Youth Business Trust" adı altında bir vakıf kurulmuştur. Bu vakıf kendi işini kurmak isteyen gençlere danışmanlık yardımı gibi yardımların yanında gençlere uygun kredi olanakları sağlamak amacıyla bir fon oluşturmuştur.

Fransa işe yerleştirmede büyük işletmelerden daha çok esnaf ve küçük sanatkarları desteklemektedir. Ayrıca, Fransa hükümeti "Juenes Entreprises" projesiyle lisede derslerini tamamlamış gençlerin kendi işlerini kurmaları ve yönetmeleri için oluşturulan kurumlar vasıtasıyla desteklemektedirler¹³⁸.

İrlanda'da 1983 yılında İşletmelere Destek Projesi başlatılmıştır. Bu proje çerçevesinde, kendi işlerin kurmak isteyenlere bir yıla kadar evlilik durumlarını da göz önünde bulundurarak belli miktarlarda destek sağlanmıştır. Aynı şekilde, gençlerin büyük çoğunluğu 1983 Eylülünde başlatılan Gençlik Serbest Çalışma Programı sayesinde küçük ölçekli borç imkanından yararlanabilmektedirler. Gençlik İstihdam bürosu bu borçların yüzde 60'ını teminat altına almaktadır¹³⁹.

¹³⁷ **Employment Observatory, Policies Employment in Europe** MISEP No:55 Autumn 1996, s.21.

¹³⁸ OECD, **Youth Unemployment The Causes...** age.s.133.

¹³⁹ Murat, Sedat; Doktora tezi age.s.59.

4. İşsizlikle Mücadele Fonu

Avrupa Birliği genelinde işsizlikle mücadele için iki türlü fon oluşturulmuştur. Bunlardan birincisi, Avrupa Sosyal Fonu, diğeri ise hükümetlerin bizzat ülkelerindeki işsizlikle mücadele için işsiz kalan gençlere gerekli mesleki eğitim, yeni bir mesleğe uyum, kendi işlerini kurmak isteyen gençlere ise uygun krediler vermek gibi faaliyetleri içeren fonlardan oluşmaktadır.

Avrupa Sosyal Fonu, Roma Antlaşması'nın 129. Maddesi ile kurulmuş ve 1960 yılında işlerlik kazanmıştır. Ortak Pazar içinde işsizliğin giderilmesi ve gençlerin mesleki entegrasyonlarının kolaylaştırılması için yeni istihdam olanaklarının geliştirilmesi ve yaşam düzeylerinin yükseltilmesini sağlamak amacıyla işçilerin mesleki ve coğrafi mobilitelerini ve 24 yaşın altında en az yüksek okul bitiren ve iş arayan genç nüfusun mesleki entegrasyonunu kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur.

Bununla birlikte, Avrupa Sosyal Fonu'nun (EFS) finansmanına uygun kriterler, işsizlik tehdidi altındakiler, küçük ve orta ölçekli işletmeler, kalkınma ve dönüşüm projelerinin uygulanmakta olduğu alanlarda çalışanlardır. EFS yardımı, öğrencilere ücret desteği, eğitim programlarının hazırlanması, sürdürülmesi, yönetilmesi ve değerlendirilmesine ilişkin masraflar, öğrencilerin konaklama ve seyahat masraflarını ve azami bir yıl süre ile istihdam sübvansiyon yardımlarını içermektedir. Bu yardımlar için kamu ve özel kuruluşlar EFS'ye başvurabilmekte ve EFS yardımı gerekli maliyetin yüzde 50-60'ını karşılamaktadır. EFS topluluk bütçesinin zorunlu olmayan harcamalarıdır¹⁴⁰.

İtalya, Avrupa Sosyal Fonu'ndan Mezzogiorno bölgesinde ulusal kültürün yerleştirilmesi amacıyla 1480 uzun süreli genç işsize mesleki eğitim sağlanması amacıyla, İspanya'da en az bir yıldan beri işsiz 25 yaşın altındaki 1725 genç kadına mesleki eğitim verilmesi için, Fransa ise, 25 yaşın altındaki 318 gence üçüncü dünya ülkelerinin kalkınmasına yönelik mesleki eğitim verilmesine yönelik olarak, İngiltere'de Kominükasyon sektörüne yönelik teknikeri uygulayacak yüksek teknisyen

¹⁴⁰ Kayalı, Cevdet-Gökbunar, Ramazan; "Avrupa Birliği'nde İstihdama Yönelik Devlet Yardımları" İ.İ.B.K. İstihdam Dergisi, Ocak-Mart 1995 Sayı:18, s.29.

yetiştirilmesi için kuzey-batı bölgesindeki gençlere mesleki eğitim verilmesi amacıyla Avrupa Sosyal Fonu'ndan yardım taleplerinde bulunmuşlardır¹⁴¹.

Bununla birlikte, 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunda, özellikle genç işsizlere mesleki eğitim sağlama, mesleğe yöneltme, çıraklık eğitimi, gibi amaçlarla kullanılmak üzere işsizlikle mücadele fonları kurulmuştur. Aynı şekilde bazı ülkelerde, 18-25 yaş gurubuna dahil işsiz gençlerin kendi işlerini kurmaları için yapılan çeşitli finansal yardımlar bu fon aracılığıyla yapılmaktadır. İngiltere, İtalya ve Belçika'da, bu amaçla fonlar ayrılmıştır. Almanya'da, İstihdamı Teşvik Tedbirleri için devlet fonlar ayırmaktadır.

Lüksemburg'da 12 Mayıs 1987 de kabul edilen bir yasa 30 Haziran 1979 tarihli kurulmuş olan "İşsizlik Fonu"nu "İstihdam Fonu" haline getirmiştir. Bu düzenleme 30 yaşın altında ve full-time işsiz durumunda olanlara yöneliktir. Çalışma ve Mesleki Eğitim Bakanlığı her yıl Milli İstihdam Komisyonu ile istişareden sonra hangi işkollarının destekleneceğini belirtmekte ve belirlenen işlerde çıraklık kontratı yapan gençlere "mesleğe yöneltme ödeneği" adı altında bir yardım yapılmaktadır.

Aynı zamanda bu fon, şirketler, mesleki eğitim alanında uzmanlaşmış kuruluşlar ve meslek örgütleri tarafından kurulup yönetilen eğitim merkezlerinin harcamalarının bir kısmına katkıda bulunmaktadır. Kısaca bu fonun finansman yardımı söz konusu eğitim merkezleri ile Çalışma ve Mesleki Eğitim Bakanlığı'nın aralarındaki anlaşma koşullarına göre yapılmaktadır.

Fon, resmi işsiz listesindeki kayıtlı bulunan genç işsizleri çalışma hayatına hazırlayıcı mesleki eğitim kursları, meslekte ilerleme kursları yeni bir mesleğe intibak kursları, iş arayanlar için mülakat ve geliştirme kurslarının masraflarına katılmaktadır. İşlerini tamamen veya kısmen kaybeden gençler, bu kurslara katıldıkları takdirde ücret kayıpları telafi edilmekte veya kurs süresince asgari bir ücret almaktadırlar¹⁴².

Aynı şekilde, İtalya ve İngiltere'de kendi işlerini kurmak isteyen veya işyerini genişletmek isteyen yada ortaklaşa iş kurmak isteyen yaratıcı gençlerin projelerini

¹⁴¹ Oğuz Karauçak, Şebnem; ...İKV, a.g.e.s.120.

uygulamaya dönüştürmeye olanak sağlamak amacıyla işsizlikle mücadele fonları kurulmuştur. Bu fonla genç girişimcilere kendi işlerini kurmalarını teşvik etmek için, gençlere uygun krediler sağlanması, danışmanlık hizmetleri verilmesi ve gerekli mesleki eğitimlerin sağlanması hedeflenmiştir.

5.Gençlere Geçici İstihdam Sağlayan Projeler

Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunda uygulanmaya çalışılan ve işsizlik sorununu çözmek için gündeme getirilen işgücü piyasası programlarından bir tanesi de geçici istihdam (part-time, geçici işler vs.) olanaklarının yaratılmasıdır. Üye ülkelerde, hem genç işsizliği azaltmak hem de gençlere bir iş deneyimi kazandırarak çalışma hayatına girmelerine yardımcı olmak amacıyla gençlere daimi bir iş buluncaya kadar geçici iş olanakları yaratılmaktadır. Nitekim, 1996 verilerine göre, Avrupa Birliği genelinde kısmi çalışma (part-time) türü kapsamında çalışanların oranı yüzde 15'lere ulaşmıştır. Bunun yanında Danimarka ve Hollanda gibi bazı ülkelerde ise geçici işlerde çalışanların oranı yüzde 10'lara yükselmiştir¹⁴³.

İtalya'da Mezzogiorno bölgesinde yöresel yönetim iş projeleri uygulanmakta ve işe yerleştirme listelerinde kayıtlı gençlere part-time istihdam edilme olanakları sağlanmaktadır. Bu programa katılacak gençler işe yerleştirme listelerindeki sıralama esas alınarak seçilmektedir. Genç işsizler en fazla bir yıl süre ile ayda en fazla 80 saat olmak üzere part-time çalıştırılmakta, bunlara her fiili çalışma saati için 6000 Liret verilmektedir. Söz konusu bu ücretler işsizlik yardımının yerine geçmektedir. Böylece, İtalyan hükümeti bir yandan işi olmayan gençlerin çalışarak bir şeyler üretmesine olanak verirken bir yandan da işsizlik fonlarının erimesini önlemeye çalışmaktadır. Sonuçta da, bu gençlerin çalışarak onurlu bir ücret geliri elde etme istekleri gerçekleşmiş olmaktadır.

Benzer bir uygulama da, Hollanda'da, Esnek İstihdam Sözleşmesi (Flexible Work Contract) ile vasıfsız ve düşük ücretli işlerde görülmektedir. Belli bir grup işçi sık sık tekrar işe çağırılmaktadır. İşçi ve işveren arasında çalışma süreleri konusunda

¹⁴² Kutal.Gülten, age.s.39.

¹⁴³ Büyükkuslu, Ali Rıza; "Global Esneklik Çerçevesinde İşsizlik, Avrupa'da İstihdam ve İşgücü Pazarı Sorunları", BASİSEN, Temmuz 1997 Sayı:58 s.33-34.

bir sözleşme yoksa, ayda asgari 20 saatlik bir çalışma yapıldığı varsayılmaktadır. Böylece işçilere ayda ortalama bir haftalık çalışma olanağı sağlanmaktadır. Bu tür işler ise, genellikle gençlere, kadınlara ve etnik azınlıklara teklif edilmektedir¹⁴⁴.

Bununla birlikte, Hollanda'da kısmi süreli çalışma için hedef grup genelde 20 yaşın altındaki gençlerdir. Bu hedef grup Almanya'da daha yukarı yaşlardaki gençlere yönelmektedir. Fakat, Almanya'da işletmelerin büyük bir çoğunluğu çıraklara yönelik istihdam imkanı sağlamaya çalışmaktadır.

İngiltere'de mevcut işi kısmi süreli olarak paylaşma konusunda kurumsal çabalar bulunmaktadır. Bu durumda, normal olarak tam gün (full-time) bir çalışma iki gence paylaştırılmaktadır. Programlar, gençlerin bu durumunu göz önünde bulundurarak hazırlanmaktadır. Bu, haftayı ikiye bölerek veya haftada iki veya üç tam gün çalışma şeklinde olabilir. Bu gibi kısmi süreli çalışma programlarının bir amacı da, Almanya'da olduğu gibi gençleri daha sonra tam gün çalışma anlaşmasına hazırlamaktır¹⁴⁵.

6. Devlet ve Yöresel Yönetim Yatırımlarını İşsizliğin Yoğun Olduğu Bölgelere Yönelten Projeler

Avrupa Birliği içinde, işsizlik oranları ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye farklılıklar gösterdiği için işsizliğin yoğun olduğu bölgelerdeki mahalli yönetimler sorunu kendi açılarından ele alarak o yöreye uygun ne gibi özel önlemler alınması gerektiğini araştırmışlardır.

Bölgesel istihdam yaratma, bölgesel ekonominin performansını arttırarak daha fazla iş yaratma anlamına gelmektedir. Bu oldukça dinamik bir süreçtir ve bölgeye dışarıdan iş getirme değil, bölgenin içinde iş yaratma niteliğini taşır. Bölgesel istihdam yaratma çabaları ilk olarak 1980'li yılların başlarında ekonominin yapı değişmesinden dolayı kendi istihdam kaynaklarını yitirmeye başlayan sanayi bölgelerinde ortaya

¹⁴⁴ Kutal, Gülten; agm.s.42.

¹⁴⁵ Murat, Sedat; age.s.61-62.

çıkmiştir. Bunun yanında ekonomik gelişmeye yeni başlayan daha az gelişmiş bölgelerde de bu konuda faaliyetler başlamıştır¹⁴⁶.

İtalya'da 1988 yılında kabul edilen bir kanuna göre, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından kamu yararına yapılan tüm faaliyetler işsizliğin yoğun olduğu Mezzogiorno bölgesinde yürütülecektir.

Bununla birlikte, söz konusu bu yasa ayrıca işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde 1988-92 dönemimde yeni işçi çalıştıracak belli büyüklükteki imalat firmalarına, küçük sanayi firmalarına ve kooperatiflere mevcut işçi sayısına ek olarak çalıştırdıkları her ek işçi için devlet yardımı yapılması öngörülmüştür. Hibe türündeki bu yardımlar sadece gençlere yönelik olmadığı gibi, istihdam süresi uzadıkça işçi başına ödenen yardım miktarı da artmaktadır. Gençler yanında 25-40 yaş grubuna giren uzun süreli işsizleri istihdam edenlere istihdam ettikleri işçi başına ek yardımlar öngörülmüştür. Buna karşılık, işe aldıkları yeni işçileri 6 ay içinde işten çıkaran işverenler, devletten bu işçiler için aldıkları yardımı geri ödemek zorunda bırakılmaktadırlar¹⁴⁷.

İrlanda, sekiz bölgede COMTEC (Community Training and Employment Consortia) adında bölgesel bürolar kurmuştur. Bu büroların görevi; ulusal programların bölgesel seviyede etkin şekilde koordinasyonuna yardımcı olmak, resmi büro işlerine toplumun katılımı için faaliyet merkezleri oluşturmak, gençlik eğitim ve istihdam programlarını bölgesel iş piyasası şartlarına göre ve gençlerin ihtiyaçlarına göre uyumlu hale getirmektir¹⁴⁸.

7. Gençlere İş Yaratmak Amacıyla Erken Emekliliğe Teşvik Edici Projeler

Avrupa Birliği'nde uygulanmaya çalışılan erken emeklilik projeleri, yaşlı işçilerin emek arzını azaltmayı gençlerin ise iş bulma imkanlarını arttırmayı hedeflemektedir. Bilindiği gibi, Avrupa Birliği ülkelerinin pek çoğunda yaşlı nüfusun sayısı daha fazladır. Dolayısıyla da, emek piyasasında genç nüfustan daha fazla yaşlı

¹⁴⁶ Employment in Europe....1989.age.s139.

¹⁴⁷ Kutal, Gülten; agm.s.42.

¹⁴⁸ Murat, Sedat; age.s.58 .

nüfus istihdam edilmektedir. Hükümetler sayıları hızla artan işsiz gençlere yeni istihdam imkanları yaratmak için erken emekliliğe teşvik projeleri oluşturmuşlardır.

Belçika'da 30 Mart 1979 yasasıyla erken emekliliği teşvik amacıyla erken emeklilik ödeneği uygulamasına geçilmiştir. Bu yasaya göre, erken emekli olan bir işçinin yerine 30 yaşın altında işsiz bir gencin alınması zorunludur. Erken emeklilik, 60 yaş ve üzeri erkeklerle 55 yaş ve üzeri kadınları kapsamaktadır. Bu kişilere ödenen erken emeklilik maaşı, işsizlik yardımının bir kısmı ile daha önceki aylık kazançlarının tavan miktarı ile arasındaki farkın yüzde 50'sinden oluşur. Bununla birlikte işverenin, gönüllü erken emekli olmak isteyen işçinin yerine 6 ay boyunca genç işçi çalıştırma zorunluluğu vardır.

İngiltere'de 64 yaşındaki erkekler, 59 yaşındaki kadınlar ve 60 yaşındaki özürli erkekler ve eşinin geliri az olan kişiler belirli miktarlarda vergi muafiyeti ile emekli olabilmektedirler. Ancak işveren gönüllü emekli olmak isteyen yaşlı işçilerin yerine genç bir işsizi işe almak zorundadır.

Öte yandan, Fransa'da, erken emeklilik planı 60 yaşın üzerindeki atıl işçiler ile 60 yaşın üzerindeki emekli olan işçiler için bir gelir garantisi vermektedir. Fakat sadece, 60 yaş üzerindeki emekli olacak işçiler için istihdam fırsatları yaratmıştır¹⁴⁹.

Bu gelişmelerle birlikte günümüzde, İngiltere, Fransa ve Belçika'da firmalar yaşlı işgücünden kaçış için erken emeklilik talepleri hükümetlere iletilmekte ve bu konuda hükümetlerin finansal desteğini beklemektedirler. Örneğin Fransız otomobil firmaları Renault ve Citroen Fransız hükümetine karşı genç işgücüne ihtiyaç duydukları halihazırda firmaların yaşlı işgücünün yoğunlukta olduğu bunların tavsiyesi erken emekli edilebilmeleri için destek beklediklerini hükümeteiletmişlerdir¹⁵⁰.

¹⁴⁹ OECD; Youth Unemployment The Causes...age.s.127-128.

¹⁵⁰ Büyükuslu, Ali Rıza; a.g.m.s.32.

8. İşsizleri İşsizlik Sigortası Kapsamından Çıkartarak İstihdama Yönelten Projeler

Avrupa Birliği'nde Ocak 1999 tarihinde yürürlüğe girecek para birliği projesiyle ortak paraya geçmek isteyen ülkelere getirilen katı mali yükümlülükler ve bunun sağladığı ekonomik disiplin sonucunda bütçelerini dengeleyen hükümetler yanında, şirketlerin küresel rekabete göre yeniden yapılanma sürecine girmeleri gibi nedenlerle ekonomik canlılık yaşanmaktadır.

Fakat, yaşanan bu ekonomik canlılığa rağmen işsizlik oranlarında düşme görülmemesi paradoksu hükümetleri geleceğe yönelik çalışmalar üretmeye itmiştir. “Alman ekonomisindeki %2’lik büyümeye rağmen, işsizlik yardımlarında bir azalma olmaması Avrupa sosyal refah devleti geleneğindeki tıkanmanın somut bir örneğini”¹⁵¹ oluşturmıştır.

İngiltere’de İşçi Partisi iktidarı, işsizleri işsizlik sigortası kapsamından çıkararak istihdama yöneltecek bir projenin ilk aşamasını ülkenin 12 bölgesinde başlatmıştır. Nisan 1998 yılında ulusal düzeyde yaygınlaştırılacak söz konusu proje ile 6 aydan daha uzun süredir işsiz olan gençlere 4 ayrı seçenek sunmuştur. Bu seçenekler; a-haftalık 60 Sterlin subvansiyonlu bir iş, b-ağaç dikme ve kirli kanalları temizleme gibi çevre korunmasına yönelik çalışma, c-gönüllü sektörlerde ücretli çalışma, d-tüm günü kapsayan bir eğitim programı¹⁵². Bu projeye göre gençler, sunulan bu seçeneklerden birini seçmek zorundadırlar. Eğer seçenekleri kabul etmezlerse işsizlik yardımı hakkından mahrum kalacaklardır. Sonuç olarak, bu projeye gençlerin hayatlarının en verimli çağlarında işsizlik yardımına güvenerek, çalışmamalarını engellemektedir.

Bununla birlikte, diğer ülkelerde de benzeri yaklaşımlar ağırlık kazanmaktadır. İspanya’da son beş yıl içinde işsizlik yardımı için öngörülen koşullar zorlaştırılırken, bu yardımlardan yararlanma süresi de kısıtlanmıştır. Almanya’da işsizlik yardımı

¹⁵¹ Özkan, Ahmet Emin, “Batı Avrupa, İşsizlerini İşten Çıkıyor”, MESS, **İşveren Gazetesi**, Yıl:35, Sayı:699, Şubat 1998 s.13.

¹⁵² Özkan, A.Emin, agm.s.13.

alanlara talep formunda yaptıkları tanıma uymayan iş teklifini reddetmelerine olanak veren yasa Ocak 1998’de yürürlükten kaldırılmıştır¹⁵³.

9.Gençlere İstihdam Garantisi Sağlayan Proje (Hollanda modeli)

Hollanda da, 1983 yılına gelinceye kadar 25 yaşından küçük gençlerin işsizliği 25 yaşından daha büyük gençlere oranla daha fazla artmıştır. 1983 yılından sonra genç işsizliğinde düşüşler görülmesine rağmen 1992 yılından sonra yeniden yükselerek 126.000 kişiye ulaşmıştır. Her ekonomik duraklama dönemi sonunda genç işsizliği oranı yetişkinlere nazaran daha yüksek seyretmesi, gençlerin iş piyasasındaki durumlarının yasal olarak kötüleşmesine neden olmuştur.

Gençlerin iş piyasasına uyumu için, alınan önlemler üç aşamada yürütülmüştür. Birinci aşama olarak, iş kurumları iş veya eğitim yeri bulamayan gençleri işe yerleştirmeye çalışmaktadır. Bu olmadığı takdirde, ikinci aşamada Gençlere İstihdam Garantisi Yasası’nın (JWG) kapsamına girmektedir. Son aşama olarak da, gençler iş kurumlarınca işe veya eğitim kurumlarına yerleştirmek zorundadırlar¹⁵⁴.

Gençlere İstihdam Garantisi Yasası ilk olarak 1 Eylül 1991 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yasa 18 yaşına kadar olan genç işsizlere ve 21 yaşına kadar olan okuldan ayrılmış genç işsizlere istihdam garantisi getirmekteydi. Bu yasanın kapsamı 1993 yılında genişletilmiştir.

Bununla birlikte, 1 Eylül 1991’de yasa yürürlüğe girdiği zaman yasanın kapsamının 21 yaşına kadar olan bütün işsizleri ve 27 yaşına kadar olan okulunu terk etmiş işsizleri kapsayacak biçimde genişleteceği kararlaştırılmıştı. Yaş sınırı her yıl yükseltilmiştir. 1 Ocak 1993’de Hollanda da 21 yaşına kadar olan bütün işsizler ve okulunu terk etmiş durumdaki (22 yaşına kadar) genç işsizler 6 aylık bir işsizlik döneminin ardından bir işe yerleştirmeye hak kazanmışlardır. Kısacası, gençler en fazla

¹⁵³ Özkan, A.Emin, agm.s.13.

¹⁵⁴ Employment Observatory, Infor MISEP No.47, Autumn, 1994, s.25.

6 ay işsiz kaldıktan sonra bir işe yerleştirileceklerdir. 1993 ilkbaharında Hollanda'da 7000 genç işsiz bu yasanın kapsamına girmişlerdir¹⁵⁵.

1998 yılına kadar 21 yaşından büyük olmayan ve iş arayan bütün gençler ile 27 yaşına kadar olan okulunu terk etmiş gençler, bir işe yerleştirme hakkına sahip olmuşlardır. 1994 yılında bunlardan 21 yaşına kadar bütün genç işsizlerle 23 yaşına kadar olan okulunu terk etmiş genç işsizler yararlanacaktır. 1996 yılı Ocak ayına kadar hedeflenen grubun genişletilmesiyle 1995 de yaklaşık 2000 kişi daha bu uygulamadan yararlanmış olacaktır¹⁵⁶.

¹⁵⁵ Kutal, Gülten, "Çalışma Hakkının Korunmasında Aktif Emek Piyasası Politikası Önlemleri", Sabahaddin ZALİM'e armağan, İktisat Fakültesi Mecmuası, İstanbul-1996,s.38.

¹⁵⁶ Employment Observatory, Infor MISEP, No.47, Autumn 1994, s.25.

SONUÇ

İşsizlik sorunu, içerdği tüm türleri ile dünyanın sosyal gündemine girmiştir. Küreselleşen dünyada mal ve hizmet akışkanlıkları ile sermaye ve teknoloji akışkanlıklarını giderek hızlanması, bilgi-iletişim teknolojisi ve ulaşım olanaklarının gelişmesi, ekonomileri ve özellikle de üretim süreçlerini birbirine yakınlaştırmış hatta benzeştirmiştir. Üretim süreçlerindeki bu benzeşme doğal olarak çalışan kesimi de yakından ilgilendirmektedir. Üretim faktörlerinden olan emek unsuru, bu sürecin alacağı şekle bağlı olarak, ya içerdği kalifiye unsurları üretim sürecine uygun hale getirmekte yada böyle bir imkan bulunmuyorsa, işlevsiz kalmaktadır.

Üretim sürecinin zamanı ve şekli ne olursa olsun emek unsuru, geçmişte olduğu gibi bugün ve gelecekte de üretimin en önemli noktasını oluşturmaktadır. Emek unsuru içerdği özellikler itibariyle diğer üretim faktörlerinden ayrılmaktadır. Saklanma ve depolanma gibi özellikler taşımayan emek unsuru, tamamen efektif bir niteliğe sahiptir. Emek unsurunun efektif özelliğini yitirmesi ise, onun işlevsiz kalmasına ve sonuç olarak de işsizliğe neden olmaktadır.

İşsizlik sorunu günümüzde yaşlı-genç, vasıflı-vasıfsız, eğitilmiş-eğitimsiz, kadın-erkek ayrımı yapmaksızın demografik unsurların tümünü kapsamakta, aynı zamanda küresel gelişmenin bir sonucu olarak, gelişmiş-azgelişmiş ülke ayrımı yapmadan dünya ölçeğinde bir sorun olarak kendini göstermektedir.

Dünya ekonomi arenasına hakim olan acımasız rekabet koşulları da, emek unsurunu ihmal eden bir görünüm sunmaktadır. Dünya piyasalarında avantajlı bir konuma gelmek isteyen ülkeler, sektörler, firmalar, teknoloji-yoğun üretimi tercih etmekte, bunun sonucu olarak ta, işsizlik alternatif maliyetiyle karşılaşmaktadırlar.

Kuşkusuz ki, işsizlik sorununu altında yatan tek neden küresel rekabet değildir. Bunun yanında özellikle gelişmekte olan ülkelere has bir özellik olarak hızlı nüfus artışı da, işsizlik sorununu ağırlaştıran bir neden olarak görülmektedir. Gerçekten de az gelişmiş üçüncü dünya ülkelerinde ve gelişme halindeki diğer ülkelerde görülen % 3-4'leri aşan hızlı nüfus artışı, sağlık eğitim ve barınma gibi temel sorunların yanında, işsizlik sorununu katmerlenmesine neden olmaktadır.

Yapısal nedenler olarak da sayabileceğimiz diğer nedenler arasında, çağın gerektirdiği eğitim düzeyine erişilmemesi ve özellikle de mesleki eğitim alanında geri kalmışlık, işsizlik sorununu merkezinde bulunmaktadır. Gerekli vasıf ve kaliteye sahip olmayan işgücünün iş bulabilme olanaklarının günümüzde giderek zayıfladığı ise bilinen bir gerçektir.

Genel işsizlik oranlarının yanı sıra gençlerin işsiz kalmasına neden olan etmenler ise saydığımız nedenlere ek olarak, genç istihdamının maliyetinin yüksek olması, ülkenin tabi olduğu iş kanunları ve mevzuatlar, aile faktörü ve gençlerin doğasından kaynaklanan faktörleri sayabiliriz. Gençlerin eğitim ve deneyim eksikliği nedeniyle işverenlere genç işçilerin maliyeti yüksek olmaktadır. Bu nedenle işverenler iş tecrübesi olan deneyimli işçileri tercih edip, ekonomik durgunluk dönemlerinde de işçi çıkaracakları zaman kıdem tazminatları vs hakları ve iş tecrübesi daha az bu gençleri işten çıkaracaklardır. Ülkenin tabi olduğu mevzuat ve kanunların genç işsizliğe neden olması ise, bazı işlerin belli bir yaş sınırını aşmış olanlara yaptırılmasına izin verilmesi ile birlikte eşit işe eşit ücret prensibinin yol açtığı daha deneyimli işçi çalıştırma prensibinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, sanayi yönünden az gelişmiş yoksul ve eğitim seviyeleri düşük ailelerin yaşadığı bölgelerde gençlerin işsizliğinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bunun yanında gençliğin doğasından kaynaklanan dinamik, kararsız ve heyecanlı yapıları nedeniyle de genç emeğin bir işte yetişkinlere nazaran daha az süre çalıştığı saptanmıştır.

Avrupa Birliği'ndeki işsizlik ve genç işsizliği de gelişmiş diğer ülkelerle birlikte aşağı yukarı sayılan bu özellikleri taşımakta yalnızca azgelişmiş ülkelere oranla bir nicelik farkı göstermektedir. Ancak, Avrupa Birliği, Amerika ve Japonya ile karşılaştırıldığında işsizlik oranları bakımından oldukça dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Oranlar genel işsizlik bakımından olduğu kadar, genç işsizliği oranları bakımından da Avrupa Birliği'nin aleyhine bir görünüm sunmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllar AB açısından işsizliğin çok yoğun olduğu bunalım yılları olmuştur.

Genç işsizliği bakımından ise, daha da büyük sıkıntı içinde olan Avrupa Birliği'nde genel işsizlik oranları içindeki genç işsizlik oranları yıllar itibarıyla artış göstermiştir. Özellikle de Avrupa Birliğinde genel işsizliğin ve genç işsizliğinin en

yüksek seviyelere ulaştığı yıl 1994 yılı olmuştur. İşsizliğin ve genç işsizliğinin doruk noktasına ulaşması, işsizliğin toplumsal maliyeti açısından ülkeleri ve genel olarak Birliği adeta huzursuz etmeye başlamıştır. 1995 yılına gelindiğinde ise işsizlik oranlarında genel olarak bir düşüş kaydedilmiştir. Eurostat Kasım ayı 1996 verilerine göre, 1994 yılında genel işsizlik oranı %11, genç işsizliği ise %22 gibi çok yüksek oranlarda seyrederken 1995 yılında işsizlik oranı %10'a, genç işsizliği de %21'e düşmüştür. Aynı şekilde, 1994 yılında Birliğin en yüksek genç işsizliğine sahip olan ülkelerinden İspanya'da %45 iken 1995 yılında %42'ye, Finlandiya'da %33 den %30'a, İtalya da ise %32 den %33 çıkarken, Fransa'da %29 dan %27'ye düşmüştür. Aynı yıllarda, Birlik içinde en düşük genç işsizliğine sahip ülkelerde ise sırasıyla oranlar şöyle seyretmiştir; Lüksemburg 'da %7.3'den %7.1'e düşerken, Almanya'da ise %8.7 den %8.8 çıkmış, Danimarka'da ise %11'den %10'a düşmüş, Hollanda'da ise %11.7'den%12.5 çıkmıştır.

Tüm bunların yanında Avrupa Birliği genelinde genç işsizliği sorunu 20 yaşın altındaki gençlerden çok 20-24 yaşlar arasındaki gençlerde görülmüştür. Bunun en önemli nedeni ise, 20 yaşından daha küçük yaşlardaki ergen dediğimiz grup şimdiye kadar izlenen politikaların ana hedefini oluşturarak halihazırda faal nüfusa katılmak yerine ya öğrenimlerini sürdürmekte ya da mesleki eğitimde bulunmaktadır. Bu nedenden ötürü de, eğitim sistemi içinde kalan ya da bir meslek edinen gençlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla bu guruptakileri işsiz kategorisine sokamayız. Bu nedenle de işsizlik sorunu yaşça daha büyük (20-24 yaşlar arasındaki) gençleri kapsamaktadır. kapsamaktadır.

Genel işsizlik oranlarındaki artışa paralel olarak genç işsizliğindeki bu hızlı artış AB'ni bazı önlemler almaya itmiştir. Bu konuda, Avrupa Birliği Komisyonu bir çalışma yapmış ve bu çalışmanın sonunda yapılmış olan tespitlerde, genç işsizliğinin yalnızca ekonomik konjonktüre ve demografik faktörlere bağlı olmadığı görülmüştür. Komisyona göre, genç işsizliğinin en önemli nedeni, gençlerin hızla gelişen sanayinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek mesleklerde ve özellikle teknik eğitim almamış olmaları, dolayısıyla niteliklerinin yeni teknolojilerin gereksinimlerini karşılayacak düzeyde olmamalarıdır.

Nitekim, AB'nde 1970'li yıllardan beri artarak devam eden genç işsizliği hem daha geniş sosyal ihtiyaçlar bakımından hem de sosyal adalet gerekçesiyle özel bir ilgi alanını oluşturmuştur. Çoğu ülkede gençler uzun süreden beri işsizliğin yükünü orantısız bir şekilde omuzlamak zorunda kalmışlardır. İşsizliğin gençler üzerinde bu kadar yoğunlaşması Birlik üyelerinde kaygı ve endişeye yol açmış ve bir an önce tedbirler almaya sevketmiştir.

Avrupa Birliği'nde işsizliğe karşı alınan tedbirler ülkeden ülkeye hatta aynı ülke içinde bölgeden bölgeye farklılıklar göstermesine karşın genel olarak incelendiğinde bazı ortak yönler göstermektedir. Genç işsizliğine karşı alınan tedbirlerin başında gençlerin çalışma hayatına entegrasyonu için eğitim ve mesleki eğitim projeleri gelmektedir. Avrupa Birliği Komisyonu'nun tespitleri doğrultusunda, bu proje sayesinde gençler gelişen teknolojiye ve yeni ortaya çıkan mesleklere uyum sağlamaya çalışmaktadır. Proje gerçekten de daha dinamik bir ekonomik yapı ve kalifiye olmuş gençleri iş hayatına geçirmede etkin bir rol oynamaktadır.

Gençleri istihdam eden işverenlerin sosyal harcamalarında indirim uygulayan projeler, gençlerin kendi işlerini kurmalarını teşvik eden projeler, işsizlikle mücadele fonu, gençlere geçici istihdam sağlayan projeler ile gençlere iş yaratmak amacıyla erken emekliliğe teşvik eden projeler de genç işsizliğini azaltmaya yönelik tedbirlerdir. Bu tedbirler, gençlere verilen mesleğe yöneltme ve mesleki eğitim projeleri kadar yapısal çözümler getirmese de sorunu azaltıcı yönde olumlu katkılar sağlamaktadır.

Genç işsizliğine yönelik diğer bir tedbir de, devlet ve yöresel yönetim yatırımlarını işsizliğin yoğun olduğu bölgelere yönelten projelerdir. Bu Projeler de sorunun azalmasına katkıda bulunurken yukarıda saydığımız projelere oranla daha yapısal bir görünüm sunmaktadır. Bu tür projelerin aynı zamanda dengeli bölgesel kalkınma açısından da olumlu etkileri bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

AŞÇI, Saim, "İşsizlik ve Türkiye'deki Dinamikleri" MESS, **Mercek**, Sayı:6 Nisan - 1997.

Avrupa Topluluğu Basın Enformasyon Bürosu; **AT'nun Sosyal Politikası**, Ankara 1978.

AYDINOĞLU, İ.Hakkı; **AET, Çeşitli Hukuki Sorunlar Üzerine Konferanslar**, İ.Ü.Hukuk Fakültesi, Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Yayını, No:09-İstanbul-1973.

AYTAÇ, Serpil, "Üniversite Gençliğinin Çalışma Hayatı İle İlgili Beklenti ve Sorunları", İ.İ.B.K., **İstihdam Dergisi**, Sayı 18, Ocak-Mart 1995.

BÜYÜKUSLU, Ali Rıza; "Global Esneklik Çerçevesinde İşsizlik, Avrupa'da İstihdam ve İşgücü Pazarı sorunları", **BASİSEN**, Sayı 58, Temmuz 1997.

ÇELEBİCAN, Gürkan; "Küreselleşme ve Türkiye Üzerine Etkileri", **TÜHİS**, Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası, İş Hukuku Güncel Sorunları Semineri, 9-12 Aralık 1997.

EKİN, Nusret, **Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik**, İstanbul Üniversitesi Yayınları no:1397, 1971.

EKİN, Nusret, **Ekonomi Ansiklopedisi**, Paymaş Yayınları, Cilt I.

EKİN, Nusret, "Gençlerin İşsizlik sorunu", **Sosyoloji Konferansları 18. Kitap**, İstanbul 1980.

EKİN, Nusret, **Küçük İşyerleri ve Sosyal Koruma**, İTO yayınları, Yayın no: 1994-28, İstanbul, 1994.

Employment Observatory, MISEP, Policies, No:58, Summer 1997.

Employment Observatory, MISEP, Policies, No:55, Autumn 1996 .

Employment Observatory, MISEP,Policies, No:47, Autumn 1994

Employment in Europe, Employment and Social Affairs, Europe Commission, Luxembourg 1990.

Employment in Europe, Industrial Relation and Social Affairs, Luxemburg 1989.

Employment Labour Market, The European Employment Strategy Contributions to and Outcome of the Dublin, 13-14 December 1996.

Eurostat, Kasım 1996.

ERDUT, Zeki, **Avrupa Topluluğu'na Tam Üyelik Bakımından Türk Endüstri İlişkileri Sisteminin Değerlendirilmesi**, Kamu-İş Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1992 .

FREEMAN, Richard- WISE, David, **The Youth Labor Market Problem: Its Nature, Cause and Conseqences**, The University of Chicago Press, Chicago 1982.

HEYLEN, Freddy-Goubert, Lucia, **International Labor Review**, Vol:135, No:1, 1996.

Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları, Ekim 1994, Yayın no:1876 Ankara, Haziran 1996.

HUSZARNE, Szabo Maria, **Youth Unemployment in Hungary**, [http: // ipisun.jpte.hu / _joe/ jpu/ huszarne.htm/](http://ipisun.jpte.hu/_joe/jpu/huszarne.htm/).

HARTMANN, Jürgen, **Facing The Future, Young people and Unemployment Around The World**, UNESCO, 1991.

Güncel Avrupa, Sayı 4-5- Ankara, Nisan-Mayıs 1996.

Güncel Avrupa, Sayı 1, Ankara, Ocak 1996.

GÜRSES, Fulya-GÜRSES H.Basri, **Dünyada ve Türkiye’de Gençlik**, Doç.Dr.Orhan Yavuz Dizisi-2-, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, No:42, Mart 1997 .

ILO, **World Labour Report-2-** ILO, 1994.

IŞIKLI, Alparslan, “İşsizlik”, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, Sayı 154, Cilt XVII., Ankara, Nisan 1993.

JOHSON, Poul-Fzimmermann Klaus, **Labour Markets in An Ageing Europe**, Cambridge Cepr.20, October-1992.

KARAUÇAK OĞUZ, Şebnem, **Avrupa Topluluğu’unda Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik Sistemleri**, İKV Yayınları No:94 İstanbul, Kasım 1990.

KAYALI, Cevdet-GÖKBUNAR, Ramazan, “Avrupa Birliği’inde İstihdama Yönelik Devlet Yardımları” İ.İ.B.K., **İstihdam Dergisi**, Sayı 18, Ocak-Mart 1995.

KAZGAN, Gülten, **Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen**, Bilimsel Sorunlar Dizisi, Altın Kitaplar Yayınevi İstanbul, Ekim 1997.

TOPÇUOĞLU, Alper, **Sosyal Politika**, Ezgi Kitabevi, Bursa 1995.

KORAY, Meryem, “Günümüzde İşgücü Piyasasının Özellikleri, Sorunları ve İstihdam Politikaları”, İ.İ.B.K., **İstihdam Haftası Tebliğleri**, , Yayını Ankara, 1992.

KUTAL, Gülten, “Çalışma Hakkının Korunmasında Aktif Emek Piyasası Politikası Önlemleri”, **Sebahaddin Zaim’e Armağan**, İktisat Fakültesi mecmuası, 1994/B-C, C-1-4, İstanbul, 1996.

KUTAL, Gülten, “Avrupa Topluluğu Ülkelerinde ve Türkiye’de Genç İşsizliği,” **Cahit Talas’a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı, Yayın No:9, Ankara 1990.

KUTAL, Gülten, **Avrupa Topluluğu Ülkelerinde ve Türkiye’de Genç İşsizliği**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları 9,Cahit Talas’a Armağandan Ayrı Baskı, Ankara 1990.

KUTAL, Gülten, “Dünyada ve Türkiye’de İşsizlik Sorunu ve Çözüm Yolları” Semineri, **KİPLAS**, Kiplas Yayını, İzmir 1993.

KUTAL, Gülten, **Sendikacılık Ansiklopedisi**, Türk Tarih Vakfı Yayını, Ankara.

KUTAL, Metin, Dünyada ve Türkiye’de İşsizlik Sorunu ve Çözüm Yolları Semineri, “Prof.Dr. Metin Kutsal’ın Tebliğ’le ilgili Değerlendirmesi”, **KİPLAS**, Kiplas Yayını, İzmir 1993.

KUTAL Metin, “İstihdam Politikasının Bir Aracı: Kısa Süreli Çalıştırma”, **MESS**, **Mercek**, Yıl:2 Sayı 6, Nisan 1997.

LORDOĞLU, Kuvvet, **Çalışma Ekonomisine Giriş**, Alan Yayıncılık, Yayın No:57 İstanbul, Ocak 1986.

MURAT, Sedat, “Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış” **Sosyal Siyaset Konferansları**, Kırkıncı Kitap, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3867 İstanbul 1995.

MURAT, Sedat, “Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Genel Olarak ve Türkiye’de Gençlerin İşsizliği”, **Doktora Tezi(İ.Ü.S.B.E)**, İstanbul 1991.

OECD, **Youth Unemployment The Causes and Consequences**, Paris 1980.

OECD, **Youth Without Work Three Countries Approach The Problem**, Paris 1981.

OECD, **Labour Market Policies For The 1990’s**, OECD Paris 1990.

ÖZŞUCA, Şerife Türkan; “Teknolojik Gelişme ve İstihdam”, **İİBK**, **İstihdam Dergisi**, Sayı: 18, Ocak-Mart 1995

Petrol-İş, **Petrol-İş 1990 Yıllığı**, Petrol-İş yayını, No:26.

Promoting Employment, Report Of The Director-General, International Labour Conference 82 nd Sesion 1995, İLO Genevra 1995.

PHİLİP, Alan Butt- WHITEHOUSE, Stven, “Avrupa Topluluğu’nda Gençliğe Dönük İstihdam Sübvansiyonları”, **Batı Demokrasilerinde İşsizliğe Karşı Politikalar**, T.C. Devlet Bakanlığı Ankara 1986.

SEXTON,J.J., **Long Term Unemployment, Its Winder Labour Market Effects In The Countries Of The European Community**, April 1988- Luxemburg.

SERTER, Nur, **Genel olarak ve Türkiye Açısından İstihdam ve Gelişme**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3697, İstanbul 1993.

SODAN, Berin, “AB’de İstihdamın Değişen Motifi”, MESS, **İşveren Gazetesi**, Yıl 33/ Sayı 679/ Haziran 1996.

TÖRUNER, Mete-LORDOĞLU Kuvvet, **Çalışma Ekonomisi**, Beta Yayını No: 261 İstanbul Ocak 1991.

TALAS Cahit, **Sosyal Ekonomi**, Sevinç Matbaası, 6.baskı , Ankara 1983.

The Earth Council and Youth and Unemployment, “Youth and Unemployment”, <http://www.ecouncil.ac.cr/about/contrib/Unep/Youthemp.htm>.

Türk-İş/ICFTU, **Genç İşsizlerin Sorunları**, Genişletilmiş 2. Baskı, Türk-İş Yayınları No:135,Ankara 14-18 Nisan 1980.

WINEFIELD, Anthony-TİGGEMANN, Marika, **Growing Up With Unemployment A Longgitudinal Study Of Its Psychological Impact**, Adolescence And Society Series, London 1993.

ÜLGENER, Sabri; **Milli Gelir İstihdam ve İkdıadi Büyüme**, Yedinci Baskı, Der Yayınları No:2 İstanbul 1991.

YILMAZ, Gaye; “Sermaye Savaşları Şekilmi Değiştiriyor Asya Krizi!” **İktisat Dergisi**, Sayı:381, Ağustos 1998.

ZAİM, Sabahattin, **Çalışma Ekonomisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990.

